

WÓJT KLWOWA

Załącznik nr 1 do Uchwały Nr VI/25/2015
Rady Gminy Klwów
z dnia 14 kwietnia 2015 r.

STUDIUM UWARUNKWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY KLWÓW

Klwów, 2015

Zamawiający:

Wójt Kłwowa
ul. Opoczyńska 35
26-415 Kłwów

Wykonawca:

AMS Concept Agata M. Stępień
Ul. Bp. M. Jaworskiego 8/44
25-430 Kielce
www.amsconcept.com

Autor: mgr inż. arch. Agata Stępień – wpisana na listę członków Izby Architektów Nr SW-018 oraz TUP pod nr 4605

Spis treści

I. WSTĘP.....	6
II. CZĘŚĆ I - UWARUNKOWANIA ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO.....	9
1. Związki z obszarami zewnętrznymi.....	9
1.1. Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 (KPZK 2030) a Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Klwów.....	9
1.2. Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego a Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Klwów.....	10
1.3. Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Mazowieckiego a Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Klwów.....	14
2. Dotychczasowe przeznaczenie, zagospodarowanie i uzbrojenia terenu.....	15
2.1. 1. Położenie i wielkość terenu.....	15
2.2. Stan zagospodarowania i uzbrojenia terenów.....	16
2.2.1. Układ przestrzenny osadnictwa i jego charakter.....	16
2.2.2. Hierarchia sieci osadniczej.....	16
2.2.3. Rozmieszczenie i charakter terenów o funkcjach mieszkaniowych.....	17
2.3. Analiza planów zagospodarowania przestrzennego.....	17
2.3.1. Obowiązujące miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego.....	17
2.3.2. Opracowywane miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego.....	17
2.4. Ruch budowlany.....	18
3. Stan ładu przestrzennego i wymogi jego ochrony.....	19
4. Stan środowiska.....	19
4.1. Podstawowe elementy środowiska.....	19
4.1.1. Geomorfologia.....	19
4.1.2. Budowa geologiczna.....	19
4.1.3. Surowce mineralne.....	20
4.1.4. Wody powierzchniowe.....	20
4.1.5. Wody gruntowe.....	20
4.1.6. Klimat lokalny.....	21
4.1.7. Szata roślinna.....	22
4.1.8. Świat zwierząt.....	23
4.1.9. Gleby.....	23
4.2. Obszary i obiekty przyrodnicze prawnie chronione.....	23
4.2.1. Pomniki przyrody.....	23
4.2.2. Obszar Chronionego Krajobrazu Dolina rzeki Pilicy i Drzewiczki (OChKDPID).....	23
4.2.3. Obszary : Natura 2000 Dolina Pilicy PLB140003 oraz Natura 2000 Dolina Dolnej Pilicy PLH140016.....	29
4.2.4. Projektowane użytki ekologiczne.....	30
4.2.5. Projektowany Park Krajobrazowy Dolnej Pilicy.....	31
4.2.6. Projektowany Zespół Przyrodniczo – Krajobrazowy Doliny Drzewiczki.....	32
4.2.7. Wskazania wynikające z uwarunkowań przyrodniczych.....	32
5. Stan rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej.....	34
5.1. Rolnicza przestrzeń produkcyjna.....	34
5.2. Leśna przestrzeń produkcyjna.....	35
6. Wielkość i jakość zasobów wodnych.....	36
7. Wymogi ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu kulturowego.....	36
8. Stan dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.....	37
8.1. Rys historyczny.....	37
8.2. Zabytki architektoniczne i urbanistyczne oraz zabytki archeologiczne.....	38
8.2.1. Wykaz zabytków.....	38
8.2.2. Stanowiska archeologiczne.....	40
8.2.3. Dziedzictwo kulturowe oraz dobra kultury współczesnej.....	45

8.2.4. Uwarunkowania wynikające ze stanu dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.....	46
9. Warunki i jakość życia mieszkańców, w tym ochrony ich zdrowia.....	48
9.1. Struktura społeczno – demograficzna gminy.....	48
9.1.1. Zagadnienia demograficzne.....	48
9.1.2. Zatrudnienie.....	50
9.1.3. Struktura usługowa.....	51
9.1.4. Obiekty przemysłowe, składowe oraz infrastrukturalne.....	52
9.2. Infrastruktura społeczna.....	52
9.2.1. Oświata.....	52
9.2.2. Administracja.....	53
9.2.3. Kultura.....	54
9.2.4. Turystyka i rekreacja.....	54
9.3. Rolnictwo.....	55
10. Zagrożenie bezpieczeństwa ludności i jej mienia.....	57
11. Potrzeby i możliwości rozwoju gminy.....	57
12. Stan prawny gruntów.....	58
13. Występowanie obiektów i terenów chronionych na podstawie przepisów odrębnych.....	58
13.1. Występowanie obszarów naturalnych zagrożeń geologicznych.....	58
13.2. Występowanie udokumentowanych złóż kopalin oraz zasobów wód podziemnych.....	58
14. Występowanie terenów górniczych wyznaczonych na podstawie przepisów odrębnych.....	58
15. Stan systemów komunikacji i infrastruktury technicznej.....	59
16. Stopień uporządkowania gospodarki wodno – ściekowej.....	59
17. Stopień uporządkowania gospodarki energetycznej.....	60
17.1. Energetyka.....	60
17.2. Energetyka odnawialna.....	60
17.3. Telekomunikacja i dostępność do internetu.....	61
18. Stopień uporządkowania gospodarki gazowej.....	61
19. Stopień uporządkowania gospodarki odpadami.....	61
20. Zadania służące realizacji ponadlokalnych celów publicznych.....	62
21. Wymagania dotyczące ochrony przeciwpowodziowej.....	62
III. CZĘŚĆ II- KIERUNKI ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY KLWÓW.....	64
1. Kierunki zmian w strukturze przestrzennej gminy oraz w przeznaczeniu terenów.....	64
2. Kierunki i wskaźniki dotyczące zagospodarowania oraz użytkowania terenów, w tym tereny wyłączane spod zabudowy.....	68
3. Obszary oraz zasady ochrony przyrody, środowiska i jego zasobów, uzdrowisk.....	70
3.1. Obszary i obiekty przyrodnicze prawnie chronione oraz przewidziane do ochrony na podstawie przepisów szczególnych.....	70
3.1.1. Obszary i obiekty chronione na podstawie przepisów o ochronie przyrody.....	70
3.1.2. Obszary chronione na podstawie przepisów o lasach, ochronie gruntów rolnych i leśnych.....	71
3.1.3. Obszary i obiekty chronione na podstawie przepisów prawa wodnego.....	71
3.2. Rekreacja i turystyka.....	72
4. Obszary i zasady ochrony krajobrazu kulturowego, dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.....	73
5. Kierunki rozwoju systemów komunikacji i infrastruktury technicznej.....	76
5.1. Zaopatrzenie w wodę.....	76
5.2. Odprowadzanie ścieków.....	76
5.3. Zaopatrzenie w gaz.....	77
5.4. Zaopatrzenie w energię elektryczną.....	77
5.5. Telekomunikacja.....	78
5.6. Odpady.....	78
6. Obszary, na których rozmieszczone będą inwestycje celu publicznego o znaczeniu lokalnym.....	79
7. Obszary, na których rozmieszczone będą inwestycje celu publicznego o znaczeniu	

ponadlokalnym, zgodnie z ustaleniami planu zagospodarowania przestrzennego województwa..	79
8.Obszary, dla których obowiązkowe jest sporządzenie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego na podstawie przepisów odrębnych.....	80
9.Obszary wymagające przeprowadzenia scaleń i podziału nieruchomości.....	80
10.Obszary rozmieszczenia obiektów handlowych o powierzchni sprzedaży powyżej 2000 m ² ...	80
11.Obszary przestrzeni publicznej.....	80
12.Obszary, dla których gmina zamierza sporządzić miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego.....	80
13.Obszary wymagające zmiany przeznaczenia gruntów rolnych i leśnych na cele nierolnicze i nieleśne.....	81
14.Kierunki i zasady kształtowania rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej.....	81
15.Obiekty lub obszary, dla których wyznacza się w złożu kopaliny filar ochronny.....	82
16.Obszary szczególnego zagrożenia powodzią oraz obszary osuwania się mas ziemnych.....	82
17.Obszary pomników zagłady i ich stref ochronnych oraz obowiązujące na nich ograniczenia prowadzenia działalności gospodarczej, zgodnie z przepisami ustawy z dnia 7 maja 1999 r. o ochronie terenów byłych hitlerowskich obozów zagłady (Dz. U. Nr 41, poz. 412 oraz z 2002 r. Nr 113, poz. 984 i Nr 153, poz. 1271).....	83
18.Obszary wymagające przekształceń, rehabilitacji lub rekultywacji.....	83
19.Granice terenów zamkniętych i ich stref ochronnych.....	83
20.Obszary funkcjonalne o znaczeniu lokalnym.....	83
21.Obszary, na których rozmieszczone będą urządzenia wytwarzające energię z odnawialnych źródeł energii o mocy przekraczającej 100 kW, a także ich stref ochronnych związanych z ograniczeniami w zabudowie oraz zagospodarowaniu i użytkowaniu terenu.....	83
IV.UZASADNIENIE I SYNTEZA.....	85

I. WSTĘP

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Klwów zostało sporządzone na podstawie ustawy z dnia 27 marca 2003 roku o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. Z 2015 poz. 199) oraz Rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 28 kwietnia 2004 roku w sprawie zakresu projektu studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy (Dz. U. Nr 118 poz. 1233) w granicach administracyjnych gminy Klwów.

Podstawą do podjęcia prac nad opracowaniem Studium była Uchwała Rady Gminy Klwów Nr XXXVIII/206/2014 z dnia 16 kwietnia 2014 r., w sprawie: przystąpienia do sporządzenia zmiany „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Klwów” dla obszaru całej gminy Klwów.

Celem Studium jest określenie polityki przestrzennej gminy, w tym lokalnych zasad zagospodarowania przestrzennego oraz polityki inwestycyjnej i kierunków tych dziedzin gospodarki przestrzennej, które wynikają z przepisów prawa.

Studium nie jest aktem prawa miejscowego, którego zapisy stanowią podstawę do ustalania decyzji o warunkach zabudowy, aczkolwiek ma ono istotny pośredni wpływ na akty prawa miejscowego.

Jest to opracowanie ustalające i określające politykę gminy w zakresie gospodarki przestrzennej, stanowiąc jednocześnie podstawę merytoryczną wielu różnych zadań inwestycyjnych.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy jest elementem służącym między innymi do następujących działań gminy:

1. Podejmowanie uchwał o przystąpieniu do sporządzania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.
2. Wewnętrznej kontroli uchwał o miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego pod kątem ich zgodności z ustaleniami studium.

Ustalenia Studium są wiążące dla organów gminy przy sporządzaniu planów miejscowych.

Poprzez „uwarunkowania” rozumie się zjawiska przyrodnicze, kulturowe, społeczne, ekonomiczne i przestrzenne, które sprzyjają bądź ograniczają możliwość rozwiązywania problemów oraz zaspokajanie potrzeb.

W oparciu o zebrane informacje na temat zagospodarowania przestrzennego i stanu społeczno - gospodarczego gminy, usystematyzowano najistotniejsze zjawiska i problemy w formie kompleksowej oceny uwarunkowań oraz wytyczenia kierunków rozwoju ukierunkowanych na osiągnięcie celów równowagi i harmonii przestrzennej.

Zgodnie z wyżej cytowaną ustawą o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym w studium uwzględnia się uwarunkowania wynikające w szczególności z:

1. Dotychczasowego przeznaczenia, zagospodarowania i uzbrojenia terenu.
2. Stanu ładu przestrzennego i wymogów jego ochrony.
3. Stanu środowiska, w tym stanu rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej, wielkości i jakości zasobów wodnych oraz wymogów ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu kulturowego.
4. Stanu dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.
5. Warunków i jakości życia mieszkańców, w tym ochrony ich zdrowia.
6. Zagrożenia bezpieczeństwa ludności i jej mienia.
7. Potrzeb i możliwości rozwoju gminy.
8. Stanu prawnego gruntów.
9. Występowania obiektów i terenów chronionych na podstawie przepisów odrębnych.
10. Występowania obszarów naturalnych zagrożeń geologicznych.
11. Występowania udokumentowanych złóż kopalin oraz zasobów wód podziemnych.
12. Występowania terenów górniczych wyznaczonych na podstawie przepisów odrębnych.
13. Stanu systemów komunikacji i infrastruktury technicznej, w tym stopnia uporządkowania

- gospodarki wodno-ściekowej, energetycznej oraz gospodarki odpadami.
14. Zadań służących realizacji ponadlokalnych celów publicznych.
 15. Wymagań dotyczących ochrony przeciwpowodziowej.

W Studium określa się w szczególności:

1. Kierunki zmian w strukturze przestrzennej gminy oraz w przeznaczeniu terenów.
2. Kierunki i wskaźniki dotyczące zagospodarowania oraz użytkowania terenów, w tym tereny wyłączone spod zabudowy.
3. Obszary oraz zasady ochrony środowiska i jego zasobów, ochrony przyrody, krajobrazu kulturowego i uzdrowisk.
4. Obszary i zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.
5. Kierunki i zasady systemów komunikacji i infrastruktury technicznej.
6. Obszary, na których rozmieszczone będą inwestycje celu publicznego o znaczeniu lokalnym.
7. Obszary, na których rozmieszczone będą inwestycje celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym, zgodnie z ustaleniami planu zagospodarowania przestrzennego województwa i ustaleniami programów rządowych służące realizacji inwestycji celu publicznego o znaczeniu krajowym.
8. Obszary, dla których obowiązkowe jest sporządzenie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego na podstawie przepisów odrębnych, w tym obszary wymagające przeprowadzenia scaleń i podziału nieruchomości, a także obszary rozmieszczenia obiektów handlowych o powierzchni sprzedaży powyżej 2000 m² oraz obszary przestrzeni publicznej.
9. Obszary, dla których gmina zamierza sporządzić miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego, w tym obszary wymagające zmiany przeznaczenia gruntów rolnych i leśnych na cele nierolnicze i nieleśne.
10. Kierunki i zasady kształtowania rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej.
11. Obszary szczególnego zagrożenia powodzią oraz obszary osuwania się mas ziemnych.
12. Obiekty lub obszary, dla których wyznacza się w złożu kopaliny filar ochronny.
13. Obszary pomników zagłady i ich stref ochronnych oraz obowiązujące na nich ograniczenia prowadzenia działalności gospodarczej, zgodnie z przepisami ustawy z dnia 7 maja 1999 r. o ochronie byłych hitlerowskich obozów zagłady (Dz. U. Nr 41, poz. 412 oraz z 2002 r. Nr 113, poz. 984 i Nr 153, poz. 1271).
14. Obszary wymagające przekształceń, rehabilitacji lub rekultywacji.
15. Granice terenów zamkniętych i ich stref ochronnych.
16. Obszary funkcjonalne o znaczeniu lokalnym, wyznaczone przez samorząd gminny.
17. Jeżeli na obszarze gminy przewiduje się wyznaczenie obszarów, na których rozmieszczone będą urządzenia wytwarzające energię z odnawialnych źródeł energii o mocy przekraczającej 100 kW, a także ich stref ochronnych związanych z ograniczeniami w zabudowie oraz zagospodarowaniu i użytkowaniu terenu - w studium ustala się ich rozmieszczenie.

Opracowanie obejmuje cały obszar gminy Klwów w granicach administracyjnych o powierzchni 8678 ha.

Studium obejmuje następujące materiały:

Część tekstową, stanowiącą załącznik nr 1 do Uchwały:

1. Wstęp.
2. CZĘŚĆ I - Uwarunkowania zagospodarowania przestrzennego.
3. CZĘŚĆ II - Kierunki zagospodarowania przestrzennego.
4. Uzasadnienie i synteza.

Rysunki:

1. **Załącznik nr 2 do Uchwały** : Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Klwów. Uwarunkowania zagospodarowania przestrzennego, w skali 1:25 000.
 2. **Załącznik nr 3 do Uchwały** : Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Klwów. Kierunki zagospodarowania przestrzennego, w skali 1:25 000.
- oraz
1. **Załącznik nr 4** - rozstrzygnięcie o sposobie rozpatrzenia uwag do projektu studium.

W toku prac nad Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy posługiwano się między innymi następującymi materiałami wyjściowymi:

1. „Koncepcją Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 (KPZK 2030)” z 27 kwietnia 2012 r. opublikowaną w Monitorze Polskim (Monitor Polski 2012, poz. 252) jako załącznik do Uchwały Nr 239 Rady Ministrów z dnia 13 grudnia 2011 r.
2. „Strategią Rozwoju Województwa Mazowieckiego do roku 2020 ” przyjętą Uchwałą Nr 78/06 Sejmiku Województwa Mazowieckiego w dniu 29 maja 2006 roku.
3. Projektem „Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego do roku 2030 ”
4. „Planem Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Mazowieckiego” przyjętego Uchwałą Nr180/14 Sejmiku Województwa Mazowieckiego z dnia 7 lipca 2014 roku (Dz. Urz. Woj. Maz. poz. 6868 z dnia 15 lipca 2014 r.).
5. „Wojewódzkim planem gospodarki odpadami dla Mazowsza na lata 2012 – 2017 z uwzględnieniem lat 2018 – 2023”, zatwierdzonym Uchwałą Nr 211/12 Sejmiku Województwa Mazowieckiego z dnia 22 października 2012 r.
6. „Programem Ochrony Środowiska wraz z Planem Gospodarki Odpadami na lata 2004-2011 dla gminy Klwów”.
7. „Projektem założeń do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe dla gminy Klwów” przyjęty Uchwałą Nr XX/107/2012 Rady Gminy Klwów z dnia 2 sierpnia 2012r.
8. „Gminnym Programem Opieki nad Zabytkami na lata 2012-2016”, Gmina Klwów.
9. „Planem Gospodarki Odpadami w Gminie Klwów”
10. Danymi statystycznymi Głównego Urzędu Statystycznego.
11. Wnioskami instytucji do Studium.
12. Wnioskami osób prywatnych do Studium.
13. Studium ekofizjograficznym.

II. CZĘŚĆ I - UWARUNKOWANIA ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

1. Związki z obszarami zewnętrznymi.

1.1. Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 (KPZK 2030) a Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Klwów.

„Koncepcję Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 (KPZK 2030)” z dnia 27 kwietnia 2012 r. opublikowano w Monitorze Polskim (Monitor Polski 2012, poz. 252) jako załącznik do Uchwały Nr 239 Rady Ministrów z dnia 13 grudnia 2011 r. Polityka przestrzenna zawarta w KPZK 2030 wyznacza następujące cele polityki przestrzennego zagospodarowania kraju:

- Cel 1. Podwyższenie konkurencyjności głównych ośrodków miejskich Polski w przestrzeni europejskiej poprzez ich integrację funkcjonalną przy zachowaniu policentrycznej struktury systemu osadniczego sprzyjającej spójności.
- Cel 2. Poprawa spójności wewnętrznej i terytorialne równoważenie rozwoju kraju poprzez promowanie integracji funkcjonalnej, tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania się czynników rozwoju, wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich oraz wykorzystanie potencjału wewnętrznego wszystkich terytoriów.
- Cel 3. Poprawa dostępności terytorialnej kraju w różnych skalach przestrzennych poprzez rozwijanie infrastruktury transportowej i telekomunikacyjnej.
- Cel 4. Kształtowanie struktur przestrzennych wspierających osiągnięcie i utrzymanie wysokiej jakości środowiska przyrodniczego i walorów krajobrazowych Polski.
- Cel 5. Zwiększenie odporności struktury przestrzennej kraju na zagrożenia naturalne i utraty bezpieczeństwa energetycznego oraz kształtowanie struktur przestrzennych wspierających zdolności obronne państwa.
- Cel 6. Przywrócenie i utrwalenie ładu przestrzennego.

Polityka przestrzennego zagospodarowania gminy Klwów uwzględnia powyższe cele oraz posiada uwarunkowania, które są zgodne i sprzyjają realizacji powyższych założeń.

Przez gminę przebiega droga krajowa nr 48 oraz zaczyna się przebieg drogi wojewódzkiej nr 727, co sprzyja kontrolowanej urbanizacji terenów niezainwestowanych oraz rozwojowi systemu komunikacji i infrastruktury technicznej.

Gmina jest typowym obszarem o funkcji rolniczej ze specjalizacją w uprawie zboża, ziemniaków i papryki oraz rozwijającą się produkcją i usługami.

Cały obszar gminy ma pokrycie miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego co spełnia Cel 6 koncepcji.

Zgodnie z powyższym dokumentem Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Klwów powinno także uwzględnić restrukturyzację wsi (cytą KZPZ 2030) :

„W ramach polityki przestrzennego zagospodarowania i polityki regionalnej, restrukturyzacja obszarów wiejskich ma podstawowe znaczenie dla Polski. Niezbędne jest wzmacnianie potencjału# rozwojowego obszarów wiejskich także w wymiarze lokalnym (gminnym, powiatowym i subregionalnym) i rozszerzanie oferty lokalnych rynków pracy, z uwzględnieniem uwarunkowań lokalnych. Obszary wiejskie pełnią wiele funkcji o zasadniczym znaczeniu dla zrównoważonego rozwoju kraju zarówno w sferze produkcji (rolniczej i pozarolniczej), konsumpcji, jak i dostarczania dóbr publicznych, są miejscem życia, pracy i wypoczynku większości społeczeństwa.

Jednocześnie na obszarach tych znajduje się zdecydowana większość form ochrony przyrody oraz prowadzone są różne rodzaje aktywności gospodarczej, z których najbardziej powszechne i charakterystyczne jest rolnictwo. Dlatego szczególnie istotne jest wspieranie wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich z wykorzystywaniem ich potencjału

endogenicznego oraz wykorzystywanie i wzmacnianie efektów dyfuzji procesów rozwojowych miejskich centrów rozwoju.

Konieczne jest ułatwienie mieszkańcom dostosowania się do zmian strukturalnych poprzez wykorzystanie innych walorów tych obszarów (np. w zakresie ekologii, rozwoju turystyki, produkcji energii w oparciu o lokalne źródła surowców) i zwiększenie możliwości znalezienia zatrudnienia w bardziej produktywnych sektorach gospodarki. Nastąpi to dzięki wsparciu rozwoju zasobów ludzkich, kapitału społecznego oraz inwestycji w infrastrukturę techniczną (transportową, telekomunikacyjną, energetyczną niskich napięć i ochrony środowiska) i społeczną. Ważnym elementem działań restrukturyzacyjnych są ukierunkowane na wzrost roli i jakości działania instytucji publicznych (w tym administracji), obsługujących procesy restrukturyzacyjne oraz służące pobudzaniu aktywności i budowaniu partnerstwa pomiędzy różnymi grupami społecznymi.

Istotnym kierunkiem działań na rzecz restrukturyzacji obszarów wiejskich, na których funkcja rolnicza pozostanie funkcją dominującą (np. ze względu na uwarunkowania naturalne oraz kulturowe), będą działania zwiększające produktywność działalności rolniczej, w tym koncentrację dalsze usprawnianie procesów produkcji żywności, organizowanie rynków rolnych, wspomaganie współpracy producentów rolnych oraz zwiększanie możliwości zbytu na rynkach zagranicznych.

1.2. Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego a Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Klwów.

„Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2020 roku”, uchwalona dnia 29 maja 2006 r. Uchwałą Nr 78/06 Sejmiku Województwa Mazowieckiego oraz projekt „Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego do roku 2030”, przewiduje szereg kompleksowych zadań dotyczących podniesienia standardów oraz rozwoju województwa. Zadania i programy narzucone przez strategię mają wpływ na kształtowanie się zagospodarowania przestrzennego gminy Klwów.

Wg analizowanego dokumentu gmina Klwów – dane dotyczą całego powiatu przysuskiego, ma potencjał lub ograniczenie rozwojowe w następujących zakresach:

- przemysł chemiczny i farmaceutyczny - mało korzystne warunki rozwoju;
- przemysł tekstylny – mało korzystne warunki rozwoju, ale z wysoką koncentracją przedsiębiorstw;
- przemysł drzewny, papierniczy, meblarski, poligraficzny - mało korzystne warunki rozwoju;
- przemysł metalowy i mechaniczny - średnie warunki rozwoju;
- rolnictwo - wysoki potencjał gospodarczy ze specjalizacją w produkcji mięsnej oraz z grupami producentów owoców i warzyw;
- przemysł rolno-spożywczy - korzystne warunki rozwoju z wysoką koncentracją przedsiębiorstw;
- innowacja – w latach 1998-2007 na 10 tys. przedsiębiorców w powiatach przyznano 0-1 patent;
- usługi – 80%-85% udziału przedsiębiorstw usługowych w ogólnej liczbie przedsiębiorstw;
- potencjał rozwojowy gminy Klwów – funkcjonowanie gminy wybitnie rolnicze ze słabą strefą potencjalnego oddziaływania miasta;

Powyższa analiza odnosi się do całego powiatu, w związku powyższym nie wszystkie dane odnoszą się dokładnie do gminy Klwów, ale ukazują potencjał omawianej gminy.

Gmina jest typowym obszarem rolniczym, wyspecjalizowanym w tunelowej uprawie papryki, uprawie zbóż, ziemniaków oraz sadownictwie.

Cała gmina Klwów położona jest w obszarze o bardzo dobrym potencjale energii słonecznej (10-10,25 MJ/m²) oraz w korzystnej strefie energetycznej wiatru, co warunkuje możliwość

lokalizacji urządzeń wytwarzających energię z odnawialnych źródeł energii. Na obszarze gminy, w północnej jej części, występują wody geotermalne.

W chwili obecnej miejsca noclegowe występują jedynie w „Zajeździe Lwowskim” w centrum miejscowości Klwów. W pozostałych miejscowości odnotowuje się brak miejsc noclegowych w obiektach zbiorowego zakwaterowania w gminie, co jest związane ze słabo rozwiniętą funkcją turystyczną. Rozwój turystyki powinien być rozwijany w oparciu o turystyczne pasmo przyrodniczo-kulturowe doliny Pilicy.

„Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego” stawia cele priorytetowe i strategiczne dotyczące rozwoju województwa.

Cele priorytetowe:

1. Wzrost zdolności konkurencyjnej przemysłu w regionie poprzez stymulowanie zmian strukturalnych, pobudzanie aktywności innowacyjnej oraz efektywne wykorzystanie zasobów poprzez:
 - Tworzenie warunków do generacji i absorpcji innowacji.
 - Rozwój produkcji: tworzenie warunków przyjaznych dla inwestorów i przedsiębiorców.
 - Wspieranie tworzenia miejsc pracy w przemyśle.
 - Tworzenie warunków do zwiększenia inwestycji pozarolniczych głównie w przemyśle rolno-spożywczym.

Cele strategiczne:

1. W zakresie gospodarki – wzrost konkurencyjności regionu poprzez rozwój działalności produkcyjnej oraz transfer i wykorzystanie nowych technologii poprzez:
 - Wykorzystanie i wzmacnianie specjalizacji regionalnych.
 - Wspieranie rozwoju nowych technologii, głównie: biotechnologii, biomedycyny, nanotechnologii oraz technologii informacyjnych i kosmicznych.
 - Wdrażanie innowacyjnych technologii informacyjno-komunikacyjnych celem pobudzenia popytu na TIK.
 - Wzmacnianie potencjału rozwojowego i absorpcyjnego obszarów wiejskich.
 - Zwiększanie dostępu do szerokopasmowego Internetu i e-usług.
 - Dywersyfikację zatrudnienia na obszarach wiejskich.
2. W zakresie przestrzeni i transportu – trwałe i zrównoważony rozwój regionu oparty o endogeniczne czynniki rozwoju oraz wzrost dostępności poprzez:
 - Zwiększenie dostępności komunikacyjnej wewnątrz regionu jako czynnik rozprzestrzeniania procesów rozwojowych.
 - Spójność wewnątrzregionalną – koncentrację na najbardziej zapóźnionych podregionach.
 - Integrację funkcjonalną sieci osadniczej.
 - Przeciwdziałanie wykluczeniu z procesów rozwojowych obszarów peryferyjnych.
3. W zakresie społeczeństwa - poprawa jakości życia oraz wykorzystanie kapitału ludzkiego i społecznego do tworzenia nowoczesnej gospodarki poprzez:
 - Rozwój kapitału ludzkiego i społecznego.
 - Aktywizację rezerw rynku pracy oraz działania na rzecz poprawy sytuacji demograficznej.
 - Podnoszenie standardów funkcjonowania infrastruktury społecznej oraz działania na rzecz ochrony zdrowia i bezpieczeństwa publicznego.
 - Przeciwdziałanie zjawisku wykluczenia społecznego, integracja społeczna.
 - Wzrost wykorzystania zasobów ludzkich – zwiększenie mobilności zawodowej i przestrzennej.
 - Wyrównywanie szans edukacyjnych.

4. W zakresie środowiska i energetyki - zapewnienie gospodarce regionu zdywersyfikowanego zaopatrzenia w energię przy zrównoważonym gospodarowaniu zasobami środowiska poprzez:
 - Dywersyfikację źródeł energii i jej efektywne wykorzystanie, poprawa infrastruktury przesyłowej.
 - Wspieranie rozwoju przemysłu ekologicznego i ekoinnowacji.
 - Zapewnienie trwałego i zrównoważonego rozwoju i zachowanie wysokich walorów środowiska.
 - Produkcję energii ze źródeł odnawialnych.
 - Modernizację lokalnych sieci energetycznych.
 - Przeciwdziałanie zagrożeniom naturalnym.
 - Inwestycje infrastrukturalne związane z uzdatnianiem wody i utylizacją odpadów, odnową terenów skażonych, zmniejszeniem zanieczyszczenia.
5. W zakresie kultury i dziedzictwa – wykorzystanie kultury i dziedzictwa kulturowego do rozwoju przemysłów kreatywnych poprzez:
 - Wykorzystanie walorów środowiska przyrodniczego oraz potencjału dziedzictwa kulturowego dla rozwoju gospodarki regionu oraz do zwiększenia atrakcyjności regionu.
 - Wykorzystanie dziedzictwa kulturowego w działalności gospodarczej.
 - Upowszechnianie kultury i twórczości.

Powyższe cele mają być osiągnięte poprzez działania i szczegółowe zadania w ramach „Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego”. Do działań, które mają bezpośredni wpływ na kształtowanie przestrzeni i ładu w gminie zaliczają się:

1. Przygotowanie nowych oraz doinwestowanie istniejących terenów inwestycyjnych, wyznaczonych w studiach uwarunkowań i kierunkach zagospodarowania przestrzennego gmin.
2. Pomoc w tworzeniu inkubatorów przedsiębiorczości oraz parków przemysłowych i technologicznych.
3. Pomoc w adaptacji terenów poprzemysłowych dla nowej działalności gospodarczej.
4. Wspieranie przygotowywania terenów inwestycyjnych pod produkcję uwzględniającą specyfikę przemysłu spożywczego (infrastruktura, media).
5. Realizacja projektów rozwijających infrastrukturę produkcyjną (w tym również PPP), zgodnie ze specjalizacją regionalną (przetwórnictwo, chłodnictwo, suszarnie itp.).
6. Inicjowanie tworzenia i wspieranie parków naukowo-technologicznych, inkubatorów, konsorcjów naukowych, naukowo-przemysłowych oraz innych ośrodków rozwoju technologii.
7. Budowa i modernizacja infrastruktury naukowo-badawczej.
8. Wprowadzenie mechanizmów ułatwiających prowadzenie działalności rolniczej, np. wspieranie młodych rolników.
9. Wspieranie towarowych gospodarstw rolnych.
10. Produkcja i promocja żywności ekologicznej.
11. Rozwój przetwórstwa spożywczego dostosowany do bazy surowcowej.
12. Wspieranie działań i programów sprzyjających odbudowie stanu ilościowego rodzin pszczelich na terenie Mazowsza.
13. Rozwój i modernizacja infrastruktury technicznej związanej z produkcją rolniczą, przechowywalnictwem i przetwórstwem spożywczym.
14. Wsparcie promocji artykułów rolnych wytwarzanych w regionie, w tym produktów żywności ekologicznej.
15. Wspieranie działań na rzecz scalania agrarnego gruntów rolnych.
16. Wdrażanie w produkcji rolniczej nowoczesnych metod produkcji we współpracy z naukowymi jednostkami badawczymi i wyższymi uczelniami.
17. Wspieranie i promocja pozarolniczej przedsiębiorczości na wsi m.in. obsługi rolnictwa,

- agroturystyki, turystyki, rzemiosła artystycznego, przetwórstwa spożywczego, wytwarzania energii ze źródeł odnawialnych.
18. Wspieranie tworzenia lokalnych (gminnych) inkubatorów przedsiębiorczości.
 19. Dostosowanie dróg regionalnych i lokalnych do obsługi ruchu regionalnego i lokalnego, aby nie stanowiły łatwo dostępnej alternatywy dla dróg krajowych (tranzytu), w tym poprzez strefowe uspokojenie ruchu w obszarach zabudowanych.
 20. Budowa obwodnic w ciągach dróg krajowych w celu wyprowadzenia ruchu tranzytowego poza miasto.
 21. Budowa tras rowerowych o znaczeniu międzyregionalnym, regionalnym i lokalnym, w tym niezależnych od układu dróg dla samochodów.
 22. Tworzenie i realizacja programów rewitalizacyjnych.
 23. Racjonalna polityka w zakresie planowania i zagospodarowania przestrzennego, w tym wyznaczania obszarów pod zabudowę oraz wyłączających je spod zabudowy.
 24. Zwiększenie świadomości społeczeństwa i władz lokalnych w zakresie potrzeby zachowania ładu przestrzennego.
 25. Działania zapobiegające degradacji krajobrazu (m.in. ograniczanie umieszczania reklam).
 26. Zapewnienie dostępu mieszkańcom obszarów peryferyjnych do podstawowych usług, w standardzie do 30 minut dojazdu oraz dostępu do usług wyższego rzędu zlokalizowanych w głównych ośrodkach miejskich ze standardem dojazdu do 90 minut.
 27. Integracja rozkładowa regionalnej komunikacji publicznej ze szczególnym uwzględnieniem połączeń z najbliższymi aglomeracjami miejskimi (również w sąsiednich województwach).
 28. Rozbudowa systemu linii autobusowych dowożących do stacji kolejowych.
 29. Utrzymanie dostępności usług w ośrodkach sieci osadniczej odpowiadającej ich randze.
 30. Tworzenie centrów kształcenia praktycznego (np. na poziomie subregionalnym), uwzględniających specyfikę lokalnego rynku pracy.
 31. Rozbudowa istniejących i tworzenie nowych placówek pielęgnacyjno-opiekuńczych i opieki długoterminowej oraz placówek usług socjalnych stacjonarnych i dziennych dla osób zależnych w tym osób niepełnosprawnych i z zaburzeniami psychicznymi.
 32. Tworzenie bazy rekreacyjno-sportowej sprzyjającej wzrostowi aktywności ruchowej mieszkańców regionu, uprawianiu sportu oraz sprzyjającej aktywizacji ruchowej osób niepełnosprawnych i starszych.
 33. Budowa, rozbudowa, remont oraz wyposażenie obiektów sportowych przy placówkach edukacyjnych (m.in. sale gimnastyczne, boiska szkolne, baseny).
 34. Tworzenie warunków sprzyjających wzrostowi udziału ruchu pieszego i rowerowego.
 35. Rozszerzanie zakresu specjalistycznych usług medycznych w ośrodkach regionalnych i subregionalnych.
 36. Budowa i rozwój ośrodków onkologicznych.
 37. Zachowanie i przywrócenie drożności korytarzy ekologicznych: rzecznych, powietrznych i lądowych.
 38. Ochrona, utrzymanie oraz wspieranie rozwoju terenów zieleni w miastach i wokół nich.
 39. Ograniczenie presji urbanistycznej na tereny otwarte wokół miast.
 40. Wdrażanie na obszarach chronionych programów rolno-środowiskowych.
 41. Ochrona, zachowywanie, rewaloryzacja obszarów i obiektów o najcenniejszych walorach przyrodniczych i krajobrazowych wraz z wyznaczaniem nowych elementów.
 42. Działania na rzecz ochrony różnorodności biologicznej.
 43. Zalesianie gruntów w ramach uzupełniania systemu powiązań przyrodniczych.
 44. Ograniczenie emisji zanieczyszczeń komunikacyjnych (w tym pyłu zawieszonego i hałasu) oraz pochodzących ze źródeł punktowych.
 45. Ograniczenie przeznaczania gruntów rolnych i leśnych na cele nierolnicze i nieleśne, w tym odralniań gruntów rolnych o wysokich klasach bonitacyjnych.
 46. Kształtowanie struktur przestrzennych minimalizujących zapotrzebowanie na energię i zmniejszających emisję gazów cieplarnianych.
 47. Budowa infrastruktury nawadniającej i odwadniającej pola uprawne.

48. Porządkowanie gospodarki ściekowej, w tym poprzez likwidację zrzutu ścieków nieoczyszczonych.
49. Wytwarzanie energii ze źródeł odnawialnych, w tym w małych jednostkach wytwórczych zlokalizowanych w niewielkich odległościach od odbiorców końcowych.
50. Zwiększenie powierzchni upraw roślin energetycznych.
51. Wykorzystanie biomasy i biogazu z odpadów do produkcji energii.
52. Ochrona układów przestrzennych oraz promocja miast ogrodów.
53. Rozwój zaplecza turystycznego (m.in. hoteli, pensjonatów, schronisk, obiektów gastronomicznych, punktów obsługi turystów, obiektów turystyki wiejskiej i agroturystyki).

1.3. Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Mazowieckiego a Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Klwów.

„Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Mazowieckiego” przyjęto Uchwałą Nr 180/14 Sejmiku Województwa Mazowieckiego z dnia 7 lipca 2014 roku (Dz. Urz. Woj. Maz. poz. 6868 z dnia 15 lipca 2014 r.).

Wg powyższego dokumentu:

1. Gmina jest w strefie aktywizacji wg modelu zrównoważonego rozwoju koncepcji polityki przestrzennej zagospodarowania kraju.
2. Północna część gminy położona jest w strefie ochrony wartości krajobrazów przyrodniczo-kulturowych w pasmach rzecznych (wyznaczonym w Wojewódzkim Programie Opieki na Zabytkami).
3. Na obszarze gminy występują obszary chronione - obszary chronionego krajobrazu oraz Natura 2000.
4. Obszar gminy położony jest częściowo w obszarze szczególnej ochrony GZWP.
5. W północnej części gminy występują perspektywiczne obszary dla pozyskania energii geotermalnej o temperaturze 40-70 stopni C.
6. Gmina w ocenie warunków agroekologicznych (gleba, rzeźba, klimat, stosunki wodne) w skali 100 punktowej otrzymała około 60 – 70 punktów.
7. Nie występują udokumentowane złoża surowców mineralnych.
8. Nie występują na obszarze zagrożenia środowiska.
9. Proponuje się objęcie układu urbanistycznego miejscowości Klwów prawną ochroną.
10. Gmina położona jest w zasięgu oddziaływania ośrodka subregionalnego - Radomia.
11. Na terenie gminy nie występują spółki z udziałem kapitału zagranicznego.
12. Na terenie gminy występuje rolnictwo intensywne z przemysłem rolno - spożywczym opartym na przetwórstwie mięsa, owoców i warzyw. Sady stanowią powyżej 5% UR a warzywa 2% UR.
13. W północnej części gminy występuje koncentracja indywidualnego budownictwa letniskowego.

Zgodnie z założeniami przedstawionymi w „Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Mazowieckiego” :

„.....Plan ustala prowadzenie restrukturyzacji funkcjonalnej polegającej na kształtowaniu stref funkcjonalno-przestrzennych:

- *centralnej – wielofunkcyjnego rozwoju administracyjnego, usługowego i mieszkaniowego;*
- *mieszkaniowej;*
- *zaplecza przyrodniczego, klimatycznego i rekreacyjnego, kształtowania zielonych pierścieni i korytarzy ekologicznych;*
- *rozwoju przemysłowo-gospodarczego oraz obszarów koncentracji usług związanych z transportem.*

W strefach funkcjonalno-przestrzennych należy przede wszystkim lokalizować inwestycje zgodne z funkcjami wiodącymi. Dopuszczalne mogą być również lokalizacje innych funkcji niż preferowane – o ile nie będą w kolizji z funkcjami wiodącymi. Strefy te powinny być obowiązkowo wyznaczone w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz brane pod uwagę przy udzielaniu zgód na zmianę przeznaczenia terenów rolnych i leśnych na cele nierolne i nieleśne.

Dla obszarów o cennych walorach przyrodniczo-kulturowych Plan ustala następujące zasady zagospodarowania:

- objęcie ochroną terenów zachowujących tożsamość kulturową i walory tradycyjnego krajobrazu o specyficznych i unikatowych walorach krajobrazowych;*
- porządkowanie i odtwarzanie wartości kulturowych oraz elementów ekspozycji krajobrazowej;*
- utrzymanie cennych krajobrazowo przestrzeni otwartych, ograniczanie inwestowania na terenach rolnych i leśnych, zagospodarowanie rezerw terenowych w istniejących strukturach przestrzennych;*
- kształtowanie nowej zabudowy w sposób nawiązujący do tradycji miejsca,*
- eksponowanie i odtwarzanie dominant architektonicznych i krajobrazowych,*
- ograniczenie powstawania obcych krajobrazowo form zagospodarowania,*
- eliminacja obiektów dysharmonijnych.*

W celu zwiększenia bezpieczeństwa ludności i mienia dla obszarów, na których występują zagrożenia powodziowe, Plan ustala następujące zasady zagospodarowania:

- uwzględnianie w dokumentach planistycznych map zagrożenia powodziowego, map ryzyka powodziowego oraz planów zarządzania ryzykiem powodziowym;*
- zachowanie i tworzenie systemów retencji wód, budowę i rozbudowę zbiorników retencyjnych, suchych zbiorników przeciwpowodziowych oraz polderów przeciwpowodziowych i kanałów ulgi, które umożliwią sterowanie przepływami wód;*
- zachowanie walorów przyrodniczo-krajobrazowych terenów zalewowych poprzez ich ekstensywne wykorzystanie rolnicze (m.in. wypas, koszenie łąk ograniczające zakrzewienie oraz ograniczenia w nawożeniu i zakaz stosowania środków ochrony roślin i wypalania traw);*
- prowadzenie robót utrzymaniowych i udrażniających, kształtujących przemieszczanie się wezbrań na obszarach międzywala;*
- ograniczanie zabudowy mieszkaniowej i gospodarczej poza jednostkami osadniczymi, a także zabudowę polderów oraz lokalizację obiektów i instalacji mogących znacząco oddziaływać na środowisko, w tym zakładów dużego i zwiększonego ryzyka wystąpienia poważnych awarii;*
- ograniczanie lokalizowania elementów infrastruktury technicznej zagrażających*
- funkcjonowaniu korytarzy ekologicznych.*

Wszystkie powyższe ustalenia zostały przeanalizowane i zastosowane przy opracowywaniu „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Klwów”.

2. Dotychczasowe przeznaczenie, zagospodarowanie i uzbrojenia terenu.

2.1.1. Położenie i wielkość terenu.

Klwów to gmina wiejska o powierzchni 8678 ha (86,78 km²). Zlokalizowana jest w powiecie przysuskim, w południowo-zachodniej części województwa mazowieckiego. Gmina sąsiaduje z pięcioma gminami: Potworów (od wschodu), Odrzywół (od zachodu), Rusinów (od południa), Nowe Miasto (powiat grójcecki) i Wyśmierzyce (powiat białobrzecki) od północy.

Gmina jest położona w odległości ok. 98 km od Warszawy, ok. 105 km od Łodzi, ok. 41 km od Radomia oraz ok. 21 km od Przysuchy.

Sieć osadniczą tworzy 16 sołectw obejmujących 17 miejscowości. Przez gminę przebiega droga krajowa nr 48 relacji Tomaszów Mazowiecki – Kock oraz mająca swój początek w Klwowie droga wojewódzka nr 727 relacji Klwów-Przysucha-Szydłowiec-Wierzbica.

Obszar gminy położony jest w makroregionie Wzniesienia Południowomazowieckie w obrębie Równiny Radomskiej. Największą powierzchnię zajmuje miejscowość Klwów. Obszar gminy jest charakterystyczny dla tej części województwa określanego jako Ziemia Radomska.

Gmina Klwów jest gminą o charakterze typowo rolniczym.

Pod koniec grudnia 2013 r. gminę zamieszkiwało 3484 mieszkańców.

2.2. Stan zagospodarowania i uzbrojenia terenów.

2.2.1. Układ przestrzenny osadnictwa i jego charakter.

Na terenie Gminy przeważa zabudowa zagrodowa i jednorodzinna. Zabudowa wielorodzinna znajduje się na terenie miejscowości Klwów i składa się łącznie z trzech budynków. Zabudowa zlokalizowana jest głównie wzdłuż istniejących dróg (w tym drogi krajowej i wojewódzkiej). Nie nastąpiło znaczne rozproszenie zabudowy, co jest zjawiskiem pozytywnym.

Miejscowość Klwów, w strukturze gminy jest najsilniej wyodrębniona pod względem przestrzennym ośrodkiem. Wynika to z jego funkcji centrotwórczej. Jest ono ośrodkiem administracyjnym oraz usługowym. Część centralną miejscowości stanowi czteroboczny park wraz z placem, na którym zlokalizowana jest fontanna. Plac otoczony jest parterowymi zabudowaniami z usługami. Dominantą w układzie miejscowości jest zabytkowy Kościół pod wezwaniem św. Macieja Apostoła.

Rozmieszczenie miejscowości na terenie gminy jest w miarę równomierne.

W obrębie wsi najczęściej występuje zabudowa rozlokowana wzdłuż dróg. Występuje przewaga zabudowy siedliskowej oraz mieszkaniowej jednorodzinnej. Zabudowa siedliskowej jest uporządkowana, w głębi działek rozlokowane są zabudowania gospodarcze związane z produkcją rolną oraz tereny upraw. We wsiach występują rezerwy terenowe pod nowe budownictwo.

2.2.2. Hierarchia sieci osadniczej.

Na terenie gminy znajduje się jedna miejscowość powyżej 500 mieszkańców, jest to Klwów. Dwie wsie mają ponad 300 mieszkańców - Głuszyna oraz Ulów. Prężnie rozwija się Kadź, która jest zamieszkała przez ludzi w wieku produktywnym oraz ma dodatni przyrost naturalny. Tutaj także, poza Klwowem, odnotowano najwięcej wniosków o zmianę przeznaczenia terenu pod zabudowę. Stosunkowo niewielki poziom zaludnienia występuje w miejscowościach: Ligęzów i Nowy Świat, które są zabudowane głównie budynkami letniskowymi, w związku z czym są predysponowane do rozwoju funkcji turystycznej.

Hierarchia sieci osadniczej na terenie gminy Klwów jest dwustopniowa:

1. **Nadrzędny centralny ośrodek** stanowi miejscowość Klwów, z siedzibą władz samorządowych, ośrodkiem opieki zdrowotnej, straży pożarnej, policji, handlu, usług rzemieślniczych, oświaty, sakralnych, sportu, produkcji oraz infrastruktury technicznej.
2. **Ośrodki podrzędne podstawowe** tworzą pozostałe wsie na terenie gminy, gdzie świadczone są usługi na poziomie podstawowym – przeważnie jest to sklep miejscowy, zaopatrujący wieś w podstawowe produkty oraz w wybranych wsiach usługi oświatowe i sakralne.

2.2.3. Rozmieszczenie i charakter terenów o funkcjach mieszkaniowych.

Na terenie gminy miejscowości mają charakter osiedli wiejskich z usługami podstawowymi.

Miejscowość Klwów w obecnie obowiązującym Studium posiada rezerwy terenowe przeznaczone pod zabudowę. Miejscowość rozwija się odśrodkowo – od zwartej zabudowy okalającej część centralną i zabudowy wzdłuż drogi krajowej nr 48 w kierunku odśrodkowym.

Tereny gminy charakteryzuje zabudowa zagrodowa, w siedliskach rolniczych, wzdłuż dróg. Największe skupiska zabudowy to tereny przyległe do trasy Radom-Tomaszów Mazowiecki (przy drodze krajowej) obsługującej bezpośrednio sołectwa: Klwów, Podczasza Wola i Borowa Wola oraz tereny przyległe do trasy Klwów – Przysucha - Szydłowiec obsługującej sołectwa Sady Kolonia, Kadź i Przysałowice Duże.

Należy dążyć do uzupełniania istniejących, pojedynczych wolnych od zabudowy działek w celu zapobiegania rozpraszaniu zabudowy oraz tworzenia zwartych kompleksów zabudowy wiejskiej.

W miejscowości Nowy Świat i Ligęzów zlokalizowane są budynki letniskowe.

2.3. Analiza planów zagospodarowania przestrzennego.

2.3.1. Obowiązujące miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego.

Gmina Klwów jest w pełni objęta miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego. Na terenie opracowano i przyjęto następujące miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego:

- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla obszaru gminy Klwów – I etap , uchwalony Uchwałą Nr XIX/151/2006 Rady Gminy Klwów z dnia 06 kwietnia 2006 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla obszaru gminy Klwów – I etap.
- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla obszaru gminy Klwów – II etap , uchwalony Uchwałą Nr IV/25/2006 Rady Gminy Klwów z dnia 29 grudnia 2006 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla obszaru gminy Klwów – II etap.
- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla obszaru gminy Klwów – III etap , uchwalony Uchwałą Nr XXXIV/226/2010 Rady Gminy Klwów z dnia 15 lutego 2010r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla obszaru gminy Klwów – III etap.

2.3.2. Opracowywane miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego.

Na obszarze gminy i miasta w obecnej chwili opracowane są następujące miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego:

- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla części miejscowości Przysałowice Duże, sporządzana na podstawie Uchwały Nr XLII/224/2014 z dnia 12 września 2014 r., w sprawie: przystąpienia do sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla części miejscowości Przysałowice Duże.
- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla części miejscowości Klwów, sporządzana na podstawie Uchwały Nr XLII/222/2014 z dnia 11 września 2014 r., w sprawie: przystąpienia do sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla części miejscowości Klwów.

2.4. Ruch budowlany.

Na terenie gminy nie obserwuje się dużego zainteresowania ruchem budowlanym. Do „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Klwów” wpłynęły 37 wnioski o zmianę przeznaczenie terenów. Ukazują one kierunek ruchu budowlanego w gminie. W poniższej tabeli przedstawiono zbiorcze zestawienia wniosków.

Zainteresowanie gruntami i ich zmiana przeznaczenia wygląda następująco:

Lp.	Miejscowość	Liczba wniosków	Zmiana przeznaczenia terenu
1.	Kłudno	1 1	zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna zalesienie
2.	Kolonia Ulów	1	zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna
3.	Klwów	2 2 1 3 2	zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna zabudowa mieszkaniowo – usługowa zabudowa usługowa zabudowa produkcyjno – usługowa zalesienie
4.	Kadź	4 2	zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna zalesienie
5.	Nowy Świat	1	zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna
6.	Przystałowice Duże	1	zabudowa produkcyjno – usługowa
7.	Brzeski	4	zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna
8.	Głuszyna	1	zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna
9.	Sulgostów	1	zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna
10.	Borowa Wola	1	zabudowa usługowa
11.	Podczasza Wola	2	zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna
12.	Drażno	2	zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna
13.	Klwowska Wola	2	zabudowa produkcyjno - usługowa

Z powyższych złożonych wniosków wynika, że najbardziej cieszą się zainteresowaniem tereny w miejscowościach Klwów, Kadź oraz Brzeski. Ilość złożonych wniosków do Studium oraz ich treść świadczy o małym zapotrzebowaniu na nowe tereny zabudowy mieszkaniowej na terenie gminy.

Należy zwrócić uwagę na znaczną ilość wniosków dotyczących zmiany przeznaczenia terenów na tereny usługowe oraz produkcyjno – usługowe, co świadczy o potrzebie wyznaczenia nowych terenów inwestycyjnych warunkujących rozwój gminy.

3. Stan ładu przestrzennego i wymogi jego ochrony.

Układ przestrzenny gminy ma charakter harmonijny. Krajobraz posiada naturalne cechy. Wsie charakteryzują się pasmowym układem. Istniejąca zabudowa warunkuje dalszy rozwój osadnictwa na istniejących zasadach zagospodarowania przestrzennego oraz na wyznaczonych terenach sąsiadujących z nimi. Nie występuje znaczna ilość zabudowy rozproszonej.

Uwarunkowaniem jest konieczność zachowania walorów krajobrazowych, istniejących na terenach chronionych oraz wzdłuż obiektów i urządzeń infrastruktury technicznej. Utrzymanie dotychczasowej poprawnej kondycji różnorodnych składników środowiska przyrodniczego tj. doliny cieków, terenów roślinności, terenów rolniczych, wymaga dalszej prawidłowej gospodarki i kontynuowania działań poprawy stanu środowiska przyrodniczego.

Na całym obszarze gminy należy dążyć do harmonizacji zabudowy poprzez budowanie zabudowy plombowej i zwartej zabudowy wiejskiej.

4. Stan środowiska.

4.1. Podstawowe elementy środowiska.

4.1.1. Geomorfologia.

Gmina Klwów zgodnie z regionalizacją fizycznogeograficzną (wg J. Kondrackiego) położona jest w obrębie wzniesień Południowomazowieckich na Równinie Radomskiej, taksonomicznie traktowanej jako mezoregion. Północno-wschodni kraniec gminy graniczy z mezoregionem Doliny Białobrzesckiej. Makroregion Wzniesień Południowomazowieckich zaliczany jest do podprowincji Nizina Środkowomazowiecka.

Zgodnie z powyższym gmina Klwów położona jest w strefie Polski nizinnej. Równina Radomska leży na południe od doliny Pilicy i zbudowana jest z osadów związanych z recesją stadiału Radomki. Osady te przykrywają jurajskie i kredowe progi denudacyjne. Rzeźba Równiny ma charakter denudacyjny.

Z uwagi na rzeźbę terenu gmina Klwów posiada korzystne warunki do rozwoju rolnictwa. Większość jej terytorium cechuje się rzeźbą równinną i niskofalistą łagodnie nachyloną w stronę dolin Pilicy i Drzewiczki. Na obszarze tym panują dogodne warunki do uprawy mechanicznej oraz nie występuje zagrożenie erozją. Jedynie w strefach krawędziowych wysoczyzny może wystąpić zjawisko erozji.

Chcąc uzupełnić funkcję rolniczą gminy o funkcję turystyczno-rekreacyjną należy uwzględnić w jej rozwoju przestrzennym dwa uwarunkowania wynikające z morfologii terenu.

Pierwszy wynika z zachowania naturalnego bogactwa form, z czym wiąże się duża różnorodność biocenotyczna i krajobrazowa (największa w północno-wschodniej i środkowej części gminy). Różnorodność ta decyduje o walorach środowiska przyrodniczego, korzystnego dla rozwoju funkcji turystycznych jak i ochrony przyrody.

Drugi warunek dotyczy ograniczenia inwestycji w strefach krawędziowych wysoczyzny, a zwłaszcza na zboczach dolin rzecznych. Wszystkie formy budownictwa powinny być tu wykluczone. Takie inwestycje mogą uaktywnić procesy stokowe i w konsekwencji doprowadzić do zniszczenia krawędzi poprzez erozję i soliflukację.

4.1.2. Budowa geologiczna.

Główne rysy współczesnej rzeźby terenu, pomimo kilkakrotnego zasypania plejstocénskiego nawiązują do starej powierzchni trzeciorzędowej. Najwyższe formy terenu pokrywają się z progami denudacyjnymi zbudowanymi ze skał starszych, co należy uznać za strukturalne uwarunkowanie geologiczne. Jednak największe znaczenie dla współczesnej rzeźby terenu miały procesy zachodzące podczas epoki lodowcowej, głównie w trakcie zlodowacenia

środkowopolskiego. Morfologicznie teren gminy jest mało zróżnicowany i łagodnie nachylony w kierunku zachodnim i północno-zachodnim w stronę doliny Drzewiczki i Pilicy. Najwyżej położona część gminy wznosi się na wysokość 170-178 metrów w rejonie wsi Ulów, a najniżej położone jest dno doliny Drzewiczki 145-135 metrów, która wyznacza także zachodnią granicę gminy. Na powierzchni występują utwory czwartorzędowe, reprezentowane głównie przez gliny zwałowe i piaski przykrywające starsze, jurajskie podłoże. Jedynie w zachodniej części gminy pokrywa czwartorzędowa została zdarta, odsłaniając niewielki płat utworów jury górnej.

Ostatni etap kształtowania się rzeźby ma miejsce w holocenie, gdy tworzą się współczesne tarasy dolin rzecznych Drzewiczki i Pilicy oraz równiny torfowe. Wraz z pozostałymi płytkimi dolinkami kilku strumieni i cieków do nich spływającymi oraz z pagórkami wydmyowymi urozmaicają one monotonną, równinną lub lekko falistą, denudacyjną rzeźbę terenu.

4.1.3. Surowce mineralne

Występujące na powierzchni terenu piaszczysto - żwirowe osady wodnolodowcowe i piaski eoliczne są eksploatowane punktowo, na potrzeby własne lokalnej społeczności. Są to odkrywki w rejonach wsi Ligęzów, Borowa Wola, Ulów, Drażno, Przysławowice.

Mimo że wszystkie odkrywki są obiektami niewielkimi, eksploatowanymi dorywczo przez okoliczną ludność, nie podlegają rekultywacji i powodują wyraźną degradację krajobrazu.

Poza powyższymi pokładami gmina nie posiada innych surowców mineralnych.

4.1.4. Wody powierzchniowe

Teren gminy Klwów leży w zlewni środkowej Wisły i jej lewobrzeżnych dopływów: Pilicy i Radomki. Przez obszar gminy przebiega wododział zlewni tych rzek. Większa część gminy położona jest w dorzeczu Drzewiczki, jedynie kilka cieków płynących w południowej części gminy należy do zlewni Wiązownicy, dopływu Radomki a w północno-wschodniej części przepływa bezimienny ciek wpadający bezpośrednio do Pilicy. Sieć rzeczna jest rozwinięta, ale uboga pod względem ilości wody. Na znacznych obszarach gminy obserwuje się niedobory wody, pogłębiane wadliwym użytkowaniem sieci rowów melioracyjnych pozostawionych bez dozoru. Rzeki przepływające przez gminę charakteryzują się wezbraniem roztopowymi oraz wezbraniem letnimi. Zagrożone powodzią tereny zalewowe znajdują się w dolinie Drzewiczki. Istotną potrzebą gminy jest budowa zabezpieczeń przeciwpowodziowych od rzeki Drzewiczki w rejonie Klwów, Klwowska Wola i Ligęzów.

Uzupełnieniem sieci rzecznej są zbiorniki wodne. Na terenie gminy istnieją zbiorniki powierzchniowe: Drażno (0,3ha), Klwów (0,3ha), Kłudno (0,3ha) i Ulów (0,4ha) oraz stawy, sadzawki i zbiorniki przeciwpożarowe, z czego pewna ilość wysycha i zarasta wierzba.

Planuje się modernizację istniejących zbiorników (Drażno, Klwów).

4.1.5. Wody gruntowe.

Oceniając warunki hydrogeologiczne gminy należy stwierdzić, że położona jest ona na obszarze o dobrej zasobności wód podziemnych. Na obecnym etapie rozwoju, zasoby wodne gminy wystarczają do normalnego funkcjonowania i nie stanowią bariery dalszego jej rozwoju.

Na obszarze gminy ujmowane są w dwóch poziomach wodonośnych czwartorzędowym i jurajskim. Poziom wód holoceniskich, stanowiących część wód poziomu czwartorzędowego, występujący głównie w dolinach rzecznych jest zasilany głównie drogą infiltracji wód opadowych pluwialnie, co powoduje sezonowe wahania poziomu wód. Należy również pamiętać iż poziom ten ma kontakt z wodami cieków, co znajduje odzwierciedlenie w ich jakości w zależności od stanu sanitarnego cieku.

Zasadnicze znaczenie ma będący pod szczególną ochroną poziom wodonośny jury środkowej i górnej.

Obszar gminy znajduje się w obrębie Głównego Zbiornika Wód Podziemnych Polski GZWP nr 412 i nr 413 Szydłowiec- Goszczewice, gdzie występują wody szczelinowo - porowe w piaskowcach środkowojurajskich i wody szczelinowo – krasowe w osadach węglanowych jury górnej. Odwiercone studnie w Głuszynie i Kłudnie mają wody pod ciśnieniem hydrostatycznym, o dobrym składzie chemicznym i odpowiedniej wydajności (840m³/dobę). Pozostałe jurajskie studnie wiercone na terenie gminy Klwów czerpią wodę z warstwy wodonośnej, którą stanowią piaskowce i mułowce piaszczyste jury środkowej, wody są pod napięciem hydrostatycznym, mają zróżnicowane wydajności, jakość tych wód nie pozwala na ich użytkowanie bez uzdatnienia.

Wody czwartorzędowe występują na terenie całej gminy, związane są z wodnolodowcowymi utworami piaszczysto – żwirowymi oraz różnoziarnistymi piaskami rzecznyymi, których miąższość wzrasta w strefach dolin rzecznych Pilicy i Drzewiczki. Wody czwartorzędowe pozostają w łączności hydraulicznej z wodami jurajskimi. Ujęte wody plejstocenyjskie w studni wierzonej w Ułowie mają wydajność 360m³/dobę, charakteryzują się napięciem hydrostatycznym i dobrą jakością pod względem chemicznym. Przed budową wodociągów ludność całej gminy zaopatrywała się w wodę z czwartorzędowego (holoceńskiego) poziomu wodonośnego, który wykazywał duże wahania wodonośności i zanieczyszczenia (związki żelaza).

Najbardziej narażonymi na zanieczyszczenia są wody gruntowe (poziom czwartorzędowy holoceński i plejstocenyjski), występujące najpłycej i nie izolowane od powierzchni utworami trudno przepuszczalnymi, są one zasilane intensywnie przez infiltrujące opady atmosferyczne, mają kontakt z ciekami o różnym stanie sanitarnym i niestety najczęściej kontakt hydrauliczny z wodami głębszych poziomów jurajskich.

Wody podziemne z powodu ich użytkowego znaczenia oraz powszechnego zagrożenia jakości zostały objęte monitoringiem.

Punkty obserwacyjne monitoringu krajowego wód podziemnych GZWP Szydłowiec- Goszczewice znajdują się w Klwowie i Brzeskach – gm. Klwów. Jakość tych wód jest dobra, mają wysoką klasę czystości (klasa Ib).

Wody pobierane ze studni kopanych i lokalnych wodociągów często nie odpowiadają normom fizykochemicznym.

Elementem strategii ochrony wód podziemnych jest stała kontrola jakości, budowa wodociągów i kanalizacji oraz wyeliminowanie potencjalnych źródeł zanieczyszczenia (dzikie wysypiska odpadów).

4.1.6. Klimat lokalny.

Obszar gminy charakteryzuje się korzystnymi warunkami klimatycznymi (zbliżonymi do średnich panujących na Równinie Radomskiej) ze średnią roczną sumą opadów 610 mm, długością okresu wegetacyjnego ok. 210 dni, średnią roczną temperaturą powietrza 7,3 °C, latem trwającym od 90 do 100 dni, zimą trwającą 80-100 dni oraz długością zalegania pokrywy śnieżnej do ok. 42 dni.

Wpływ na niewielkie zróżnicowanie poszczególnych parametrów mogą mieć dość duże powierzchnie leśne, ukształtowanie terenu, sieć rzeczna oraz charakter i pokrycie gruntu. W dolinach rzek i obszarach podmokłych tworzą się zastoiska zimnego powietrza, wzrost wilgotności oraz częściej występujące i dłużej utrzymujące się mgły. Średnia wilgotność powietrza wynosi około 80%. Wskaźniki i warunki klimatyczne są bardziej wyrównane na obszarach leśnych i w ich pobliżu. Średnie roczne zachmurzenie wynosi 6,4 stopnia pokrycia nieba i nie odbiega od średniej krajowej. Na obszarze gminy, podobnie jak w całym mezoregionie, przeważają wiatry północno-zachodnie (19,1%) i południowo-zachodnie (16,9 %).

Warunki klimatyczne określają potencjalne możliwości rozwoju rolnictwa. Podstawową charakterystyką jest długość okresu wegetacyjnego wynoszącego dla gminy 210 dni. Pozwala to na uprawę większości roślin uprawianych w tej części Polski. Najgroźniejsze dla rozwoju produkcji roślinnej, w tym szczególnie warzywniczej i ogrodniczej, są występujące tu późno-wiosenne przymrozki oraz okresy posuchy występujące, z uwagi na małą retencję niwialną, w okresie

zimowym. Może to prowadzić do wymarzania upraw oraz małej koncentracji wilgoci w glebie, szczególnie w okresie siewów.

4.1.7. Szata roślinna.

Szata roślinna gminy Klwów wskazuje na duże podobieństwo do innych obszarów Równiny Radomskiej.

Najżyźniejsze są obszary wysoczyzn morenowych, na których roślinność należy do subkontynentalnych grądów odmiany środkowopolskiej. Jednostki te obejmują uboższe i żyźniejsze postaci lasów dębowo-grabowych. Obszary wzgórz morenowych zajmują dąbrowy świetliste. Jednostka obejmuje lasy dębowe z bogatym florystycznym runem, tworzonym przez światłolubne zioła i trawy.

Tereny akumulacji piasków glaciofluwialnych to siedliska borów mieszanych sosnowo-dębowych.

Doliny to obszary łągów jesionowo-olszynowych oraz bagiennych lasów olszowych. Specyficzna cechą struktury tego zbiorowiska jest występowanie przy drzewach kęp z gatunkami acidofilnych siedlisk leśnych i dolinek z roślinnością szuwarowo-bagienną.

Ok. 11 % obszaru gminy zajmują zbiorowiska łąkowe, głównie w dolinach rzek i cieków wodnych. Łąki pełnią funkcje wodo- i glebochronne, hydrologiczne (utrzymują płytkie wody powierzchniowe) oraz umożliwiają zachowanie dużej bioróżnorodności. W większości są to zbiorowiska seminarialne, częściowo naturalne.

Zespoły roślinności szuwarowo-torowiskowej zajmują niewielką powierzchnię za względu na przeprowadzone melioracje i intensywne zagospodarowanie. Enklawy w/w roślinności występują m.in. w dolinie Drzewiczki i okolicach Głuszyny oraz Sadach Kolonii. Tereny te odznaczają się specyficznymi walorami przyrodniczymi, występująca ich obrzebie szata roślinna zawiera gatunki chronione i stwarza możliwość bytowania dla zwierząt środowiska wodno-błotnego.

Zadrzewienia tworzą pojedyncze drzewa i krzewy lub ich skupiska. Są to:

- zadrzewienia przywodne, wzdłuż cieków wodnych (wierzby, olchy, brzozy, kruszyny);
- zadrzewienia przydrożne, wzdłuż ciągów komunikacyjnych;
- zadrzewienia śródpolne na terenach nieużytków, miedzach (grusze, jabłonie, brzozy, sosny);

Zasadniczym uwarunkowaniem, wynikającym z potencjału siedlisk, jest wykorzystanie jego naturalnych możliwości do optymalizacji zarówno gospodarki leśnej jak i rolnej. W przypadku kierunku rozwoju funkcji rolniczej gminy jako wiodącej i priorytetowej należy przestrzegać zgodności zasobów biotycznych (naturalnych) z kierunkami produkcji rolnej.

Rozwijając funkcje dodatkowe tj.: turystyczne i rekreacyjne należy zwrócić uwagę na zwiększenie odporności drzewostanów oraz walorów krajobrazowych, poprzez zwiększenie różnorodności biologicznej zbiorowisk roślinnych. Można osiągnąć ten cel poprzez stopniową, ukierunkowaną przebudowę drzewostanów zgodnie z potencjałem siedliskowym.

Z uwagi na dużą wartość przyrodniczą zadrzewień w krajobrazie otwartym, zwiększenie powierzchni lasów winno być ważnym elementem gospodarki na najślabszych gruntach rolnych, przy realizacji koncepcji ekologicznie zrównoważonego rozwoju gminy. Ważnym jej elementem będzie również zachowanie zadrzewień i zakrzewień śródpolnych.

Należy także podjąć działania zmierzające do odnowienia zakrzewień i zadrzewień wzdłuż zmeliorowanych odcinków cieków w celu podniesienia bioróżnorodności, zachowania ostoi i stanowisk lęgowych dla zwierząt, a także stworzenia naturalnego systemu oczyszczania wód spływających z terenów rolniczych, zachowując jednocześnie dostęp do zmeliorowanych cieków celem prawidłowej ich konserwacji.

W działaniach na rzecz ochrony środowiska należy dążyć do utrzymania istniejących zadrzewień i zakrzewień na terenach otwartych oraz w miarę możliwości zwiększania ich

powierzchni poprzez zakładanie nowych. W dolinach rzecznych należy preferować utrzymanie i rozwój naturalnych płatów roślinności łęgów i olsów. Zadrzewienia takie mogą neutralizować nawet do 30% spadek koncentracji azotanów w przepływających przez nie wodach. Podobnie duże znaczenie posiadają obszary podmokłe ze zbiorowiskami roślinności bagiennej, charakteryzujące się nie tylko dużą bioróżnorodnością, ale także dużymi zdolnościami jako filtry przechwytyjące związki chemiczne rozpuszczone w wodzie, a także spływające z pól.

4.1.8. Świat zwierząt.

Na obszarze gminy zaobserwowano obecność 23 gatunków ssaków, w tym ryjówkę aksamitną i malutką, rzęsorka rzeczka, orzesznicę. Zaobserwowano także liczne występowanie ptaków – 122 gatunki, w tym kropiatkę, derkacza i przepiórkę. Stwierdzono także 1 gatunek gada – jaszczurkę zwinkę oraz 7 gatunków płazów chronionych, w tym kumaka nizinnego i huczka ziemnego. W dolnym odcinku rzeki Drzewiczki, odnotowano 9 gatunków ryb.

Stosunkowo bogaty skład awifauny zasiedlający gminę pozwala stwierdzić, że na jej terenie zachowało się wiele cennych terenów przyrodniczych będących jej ostojami. Najcenniejsze obserwowane tu gatunki należą do grupy wodno-błotnych o najwyższym stopniu zagrożenia wymarciem, związane szczególnie z doliną rzeki Drzewiczki. Środowiska wodno-błotne stanowią miejsce rozrodu, żerowania i odpoczynku wielu innych gatunków zwierząt.

Największym bogactwem gatunkowym fauny charakteryzują się obszary w północno-wschodniej i centralnej części gminy. Wśród gatunków ssaków jeszcze nie wykrytych należy spodziewać się przede wszystkim gatunków nietoperzy, a z uwagi na przebiegającą przez gminę zachodnią granicę występowania zębIELKA białawego możliwe jest min. wykrycie tego gatunku.

4.1.9. Gleby.

Rozwój rolniczy gminy Klwów determinowany jest bardzo silnie poprzez pokrywę glebową, a ściślej przez jej wartość produkcyjną związaną z żyznością gleb.

Znaczną część obszaru gminy Klwów pokrywają gleby brunatne wylugowane i bielcowe (określane jako kompleks żytni słaby i żytnia-łubinowy), wytworzone na utworach piaszczystych i gliniastych. Niewielką powierzchnię zajmują gleby czarne zdegradowane oraz mady, zaliczane do kompleksów żytnich bardzo dobrych.

Gleby brunatne właściwe i czarne ziemie zdegradowane występują we wschodniej części obszaru gminy w okolicy Podczaszej Woli, Kłudna, Ulowa, Przysławowic Dużych i Sadach Kolonii (sadownictwo i warzywnictwo) a mady w dolinie Drzewiczki (łąki i pastwiska).

Gleby torfowe to gleby bagienne, w których zachodzi proces torfotwórczy, w którym masa torfowa nie uległa zmurzeniu.

W glebach murszowo-torfowych nie zachodzą już procesy torfotwórcze, a sama masa torfowa uległa zmurzeniu w wyniku obniżenia wód gruntowych. Gleby te występują niewielkimi płatami w dolinie Drzewiczki oraz w dolinach niewielkich cieków we wschodniej i centralnej części gminy (rejon Klwowa).

W strukturze użytkowania powierzchni ziemi dominuje zagospodarowanie rolnicze.

4.2. Obszary i obiekty przyrodnicze prawnie chronione.

4.2.1. Pomniki przyrody.

Na obszarze gminy Klwów pomniki przyrody nie występują.

4.2.2. Obszar Chronionego Krajobrazu Dolina rzeki Pilicy i Drzewiczki (OChKDPIID).

Obszar Chronionego Krajobrazu Dolina rzeki Pilicy i Drzewiczki (OChKDPIID) – został ustanowiony na podstawie Uchwały Nr XV/69/83 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Radomiu z 28.06.1983r., zaktualizowany późniejszymi rozporządzeniami Wojewody Mazowieckiego.

Aktualnie obowiązującym aktem prawnym w sprawie w/w obszaru jest Rozporządzenie Nr

43 Wojewody Mazowieckiego z dnia 5 maja 2005 r. (Dz. Urz. Woj. Maz. Nr 105, poz. 2950 z późn. Zmian.) oraz § 17 Uchwały Nr 34/13 Sejmiku Województwa Mazowieckiego z dnia 18 lutego 2013 r. zmieniającej niektóre rozporządzenia Wojewody Mazowieckiego, dotyczące obszarów chronionego krajobrazu (Dz. Urz. Woj. Maz. Poz. 2486).

Całkowita powierzchnia tego obszaru wynosi 63422 ha.

Swym zasięgiem obejmuje doliny rzeki Pilicy i Drzewiczki. Dolina Drzewiczki stanowi ważny, naturalny korytarz ekologiczny o randze krajowej, łączący obszary węzłów ekologicznych o znaczeniu międzynarodowym tj. Świętokrzyskiego z Doliną Pilicy (według Krajowej Sieci Ekologicznej ECONET). Pod względem fizjograficznym obszar ten zaliczany jest do Nizin Środkowopolskich, mezoregionów Doliny Białobrzesckiej, Równiny Radomskiej i Równiny Kozienickiej. Decydujący wpływ na rzeźbę tego terenu miało drugie zlodowacenie środkowopolskie stadiu Warty. Rzeka Pilica wyznacza jego południową granicę. Dlatego lewobrzeżną część doliny stanowi wysoki brzeg moreny czołowej przecinany jarami i wąwozami powstałymi na skutek działalności lodowca lub postępującej erozji. Południowy brzeg stanowi płaski taras akumulacyjny. Takie ukształtowanie terenu sprawia, że dolina Pilicy jest niezwykle urozmaicona krajobrazowo z licznymi punktami widokowymi na rozległą trasę zalewową rzeki. O ile brzeg północny pozbawiony jest niemal całkowicie większych kompleksów leśnych o tyle na południowym zachowało się ich więcej. Są to pozostałości rozległej dawniej Puszczy Pilickiej i Stromeckiej. W dolinie niegdyś regularnie zalewanej wiosną, ukształtował się niepowtarzalny układ mozaiki środowisk specyficznych i niepowtarzalnych dla tej doliny rzecznej. W terasie zalewowej zachowały się zbiorowiska leśne rzadko spotykane w innych częściach Polski. Są to fragmenty olsów oraz lasów łęgowych. Północny brzeg porastają zbiorowiska kserotermiczne z licznymi rzadkimi gatunkami roślin. Niżej położone tereny zajmują zbiorowiska roślinności łąkowej o różnym stopniu uwilgotnienia. Florę roślin łąkowych reprezentuje 61 zespołów z 28 wariantami oraz 10 zbiorowisk. W wielu miejscach doliny występują zespoły uznawane w Polsce jako rzadkie : *Nuphar-Nymphaeetum alba*, *Stratitietum aloides*, *Acoretum calmi*, *Cicute-Caricetum pseudocyperi*, *Dianthe-Armeritum elongatae*, *Caricetum paniculatae*. Z roślin naczyniowych na uwagę zasługują : zawciąg pospolity, osoka aleosowata, nasięźrzał pospolity, widłaki, grążel żółty, grzybień biały, arcydzięgiel litwor, goździk pyszny, pełnik europejski, bobrek trójlistkowy, gnidosz bagienny, siedmiopalecznik błotny, salwinia pływająca, szalwia lepka, storczyki, targanek, ciemięrznik, lepieźnik różowy, z krzewów i krzewinek: wiśnia karłowata, bagno zwyczajne, wawrzynek wilczczyko. Dolina Pilicy wyznacza północną granicę zasięgu jawora w Polsce.

Bogactwo florystyczne tych terenów ma swoje odbicie w zróżnicowaniu faunistycznym. Niewątpliwie wyróżniająca się gromada zwierząt to ptaki. Na terenie parku gniazduje ok. 140 gatunków, dalszych co najmniej 60 zatrzymuje się w okresie wiosennej i jesiennej wędrówki. Z ginących i zagrożonych gatunków gniazdują tu: bąk, błotniak łąkowy, kropiatka, zielonka, sieweczka obrożna, batalion, kulik wielki, cietrzew, nurogęś, bocian czarny, trzmielojad, żuraw, rycyk, krwawodziób, bączek, derkacz, rybitwa czarna, zwyczajna i białoczelna, przepiórka, puchacz, rudogłówna, dzierzba czarnoczelna, podróżniczek. Nie mniej bogata jest fauna ssaków. Ocenia się iż na tym terenie występuje ponad 40 gatunków ssaków, z tego 11 gatunków nietoperzy. Są to między innymi bóbr, wydra, norka amerykańska, łos, jeleń, borsuk, daniel, nocek łydkowłosy, nocek Brandta, nocek wąsatek, mopek. Herpetofaunę reprezentuje około 16 gatunków, w tym rzekotka drzewna, żaba śmieszka, ropucha paskówka, grzebiuszka, kumak nizinny, padalec, jaszczurka żyworodna, zaskroniec, żmija. Spośród owadów stwierdzono między innymi występowanie kozioroga dębosza, pachnicę, rohatyńca, pazia królowej, mieniaka strużnika i tęczowca. W najcenniejszych miejscach doliny zostały utworzone rezerваты przyrody: "Tomczyce", "Sokół", "Majdan". Planowane są : "Przerwa", "Borowina", "Stara Warka".

Ze względu na bogactwo awifauny łąkowej oraz występowanie gatunków rzadkich w skali europejskiej obszar ten został zaliczony do systemu ostoi ptaków o randze europejskiej. W granicach obszaru krajobrazu chronionego znajduje się 20 drzew pomnikowych, 3 pomniki przyrody nieożywionej - głazy narzutowe, 15 parków zabytkowych. W przyszłości planuje się m.in.

utworzenie i użytków ekologicznych, 2 zespołów przyrodniczo-krajobrazowych. Kolejnym krokiem w ochronie tego obszaru powinno być utworzenie na tym terenie parku krajobrazowego.

Obszar Chronionego Krajobrazu Dolina rzeki Pilicy i Drzewiczki obejmuje tereny chronione ze względu na wyróżniający się krajobraz o zróżnicowanych ekosystemach, wartościowe ze względu na możliwość zaspokajania potrzeb związanych z turystyką i wypoczynkiem, a także pełnioną funkcją korytarzy ekologicznych.

Obszar Chronionego Krajobrazu Dolina rzeki Pilicy i Drzewiczki jest ważnym szlakiem ekologicznym o randze krajowej, zwłaszcza dla wielu rzadkich gatunków ptaków, w związku z powyższym, ale również ze względu na zróżnicowane bogactwo siedlisk oraz fauny i flory tereny te zostały włączone do sieci Natura 2000.

Ze względu na wysokie walory przyrodnicze i krajobrazowe obszaru, wprowadzono rozporządzeniem poniższe ustalenia i zakazy mające na celu ochronę obszaru.

Ustalenia dotyczące czynnej ochrony ekosystemów leśnych:

- 1) utrzymanie ciągłości i trwałości ekosystemów leśnych; niedopuszczanie do ich nadmiernego użytkowania;
- 2) wspieranie procesów sukcesji naturalnej przez inicjowanie i utrwalanie naturalnego odnowienia o składzie i strukturze odpowiadającej siedlisku; tam gdzie nie są możliwe odnowienia naturalne - używanie do odnowień gatunków miejscowego pochodzenia przy ograniczaniu gatunków obcych rodzimej florze czy też modyfikowanych genetycznie;
- 3) zwiększanie udziału gatunków domieszkowych i biocenotycznych; tworzenie układów ekotonowych z tych gatunków;
- 4) pozostawianie drzew o charakterze pomnikowym, przestojów, drzew dziuplastych oraz części drzew obumarłych aż do całkowitego ich rozkładu; zwiększanie istniejącego stopnia pokrycia terenów drzewostanami, w szczególności na terenach porolnych tam, gdzie z przyrodniczego i ekonomicznego punktu widzenia jest to możliwe; sprzyjanie tworzeniu zwartych kompleksów leśnych o racjonalnej granicy polno-leśnej;
- 5) tworzenie i utrzymywanie leśnych korytarzy ekologicznych ze szczególnym uwzględnieniem możliwości migracji dużych ssaków;
- 6) utrzymywanie, a w razie potrzeby podwyższanie poziomu wód gruntowych, w szczególności na siedliskach wilgotnych i bagiennych, tj. w borach bagiennych, olsach i łągach; budowa zbiorników małej retencji jako zbiorników wielofunkcyjnych, w szczególności podwyższających różnorodność biologiczną w lasach;
- 7) zachowanie i utrzymywanie w stanie zbliżonym do naturalnego istniejących śródleśnych cieków, mokradeł, polan, torfowisk, wrzosowisk oraz muraw napiaskowych; niedopuszczanie do ich nadmiernego wykorzystania dla celów produkcji roślinnej lub sukcesji;
- 8) zwalczanie szkodników owadzych i patogenów grzybowych, a także ograniczanie szkód łowieckich poprzez zastosowanie metod mechanicznych lub biologicznych; stosowanie metod chemicznego zwalczania dopuszcza się tylko przy braku innych alternatywnych metod;
- 9) stopniowe usuwanie gatunków obcego pochodzenia, chyba że zaleca się ich stosowanie w ramach przyjętych zasad hodowli lasu;
- 10) ochrona stanowisk chronionych gatunków roślin, zwierząt i grzybów; w przypadkach stwierdzenia obiektów i powierzchni cennych przyrodniczo (stanowiska rzadkich i chronionych roślin, zwierząt, grzybów oraz pozostałości naturalnych ekosystemów) wnioskowanie do właściwego organu o ich ochronę;

- 11) kształtowanie właściwej struktury populacji zwierząt, roślin i grzybów stanowiących komponent ekosystemu leśnego;
- 12) opracowanie i wdrażanie programów czynnej ochrony oraz reintrodukcji i restytucji gatunków rzadkich, zagrożonych;
- 13) wykorzystanie lasów dla celów rekreacyjno-krajoznawczych i edukacyjnych w oparciu o wyznaczone szlaki turystyczne oraz istniejące i nowe ścieżki edukacyjno-przyrodnicze wyposażone w elementy infrastruktury turystycznej i edukacyjnej zharmonizowanej z otoczeniem;
- 14) prowadzenie racjonalnej gospodarki łowieckiej, w szczególności poprzez dostosowanie liczebności populacji zwierząt łownych związanych z ekosystemami leśnymi do warunków środowiskowych;

Ustalenia dotyczące czynnej ochrony nieleśnych ekosystemów lądowych:

- 1) przeciwdziałanie zarastaniu łąk, pastwisk i torfowisk poprzez koszenie i wypas, a także mechaniczne usuwanie samosiewów drzew i krzewów na terenach otwartych, a w razie konieczności także karczowanie z usunięciem biomasy z pozostawieniem kęp drzew i krzewów;
- 2) propagowanie wśród rolników działań zmierzających do utrzymania trwałych użytków zielonych w ramach zwykłej, dobrej praktyki rolniczej, a także Krajowego Programu Rolnośrodowiskowego - zgodnie z wymogami zbiorowisk łąkowych;
- 3) propagowanie dominacji gospodarstw prowadzących produkcję mieszaną, w tym preferowanie hodowli bydła opartej o naturalny wypas metodą pastwiskową;
- 4) zalecana jest ochrona i hodowla lokalnych starych odmian drzew i krzewów owocowych oraz ras zwierząt;
- 5) promowanie agroturystyki i rolnictwa ekologicznego;
- 6) maksymalne ograniczanie zmiany użytków zielonych na grunty orne;
- 7) niedopuszczanie do przeorywania użytków zielonych;
- 8) propagowanie powrotu do użytkowania łąkowego gruntów
- 9) wykorzystywanych dotychczas jako rolne wzdłuż rowów i lokalnych obniżen terenowych;
- 10) prowadzenie zabiegów agrotechnicznych zgodnie z wymogami zbiorowisk i zasiedlających je gatunków fauny, zwłaszcza ptaków (odpowiednie terminy, częstotliwość i techniki koszenia), w tym powrót do tradycyjnego użytkowania (koszenie ręczne) oraz opóźnianie pierwszego pokosu po 15 lipca, a w przypadku łąk wilgotnych koszenie we wrześniu z pozostawieniem pojedynczych stogów siana na ich obrzeżach do końca lata;
- 11) preferowanie ochrony roślin metodami biologicznymi;
- 12) ochrona zieleni wiejskiej: zadrzewień, zakrzewień, parków wiejskich, oraz kształtowanie zróżnicowanego krajobrazu rolniczego poprzez ochronę istniejących oraz formowanie nowych zadrzewień śródpolnych i przydrożnych;
- 13) zachowanie śródpolnych torfowisk, zabagnień, podmokłości oraz oczek wodnych;
- 14) zachowanie zbiorowisk wydmykowych, śródpolnych muraw napiaskowych, wrzosowisk i psiar; melioracje odwadniające, w tym regulowanie odpływu wody z sieci rowów, dopuszczalne tylko w ramach racjonalnej gospodarki rolnej, jednak z bezwzględnym zachowaniem w stanie nienaruszonym terenów podmokłych, w tym torfowisk i obszarów wodno-błotnych oraz obszarów źródłiskowych cieków;
- 15) eliminowanie nielegalnego eksploatowania surowców mineralnych oraz rekultywacja

terenów powyrobiskowych; w szczególnych przypadkach, gdy w wyrobisku ukształtowały się właściwe biocenozy wzbogacające lokalną różnorodność biologiczną, przeprowadzenie rekultywacji nie jest wskazane, zalecane jest podjęcie działań ochronnych w celu ich zachowania;

- 16) wnioskowanie do właściwego organu ochrony przyrody o objęcie ochroną prawną stanowisk gatunków chronionych i rzadkich roślin, zwierząt i grzybów, także ekosystemów i krajobrazów ważnych do zachowania w postaci rezerwatów przyrody, zespołów przyrodniczo-krajobrazowych i użytków ekologicznych;
- 17) opracowanie i wdrażanie programów reintrodukcji, introdukcji oraz czynnej ochrony gatunków rzadkich i zagrożonych związanych z nieleśnym ekosystemami lądowymi;
- 18) utrzymywanie i w razie konieczności odtwarzanie lokalnych i regionalnych korytarzy ekologicznych;
- 19) prowadzenie racjonalnej gospodarki łowieckiej, m.in. poprzez dostosowanie liczebności populacji zwierząt łownych związanych z ekosystemami otwartymi do warunków środowiskowych;
- 20) melioracje nawadniające zalecane są w przypadku stwierdzonego niekorzystnego dla racjonalnej gospodarki rolnej obniżenia poziomu wód gruntowych.

Ustalenia dotyczące czynnej ochrony ekosystemów wodnych:

- 1) zachowanie i ochrona zbiorników wód powierzchniowych wraz z pasem roślinności okalającej, poza rowami melioracyjnymi;
- 2) wyznaczenie lokalizacji nowych wałów przeciwpowodziowych o rzeczywistą konieczność ochrony człowieka i jego mienia przed powodzią; w miarę możliwości wały należy lokalizować jak najdalej od koryta rzeki, wykorzystując naturalną rzeźbę terenu;
- 3) tworzenie stref buforowych wokół zbiorników wodnych w postaci pasów zadrzewień i zakrzewień, celem ograniczenia spływu substancji biogennych i zwiększenia bioróżnorodności biologicznej;
- 4) prowadzenie prac regulacyjnych i utrzymaniowych rzek tylko w zakresie niezbędnym dla rzeczywistej ochrony przeciwpowodziowej;
- 5) zachowanie i wspomaganie naturalnego przepływu wód w zbiornikach wodnych na obszarach międzywala; zalecane jest stopniowe przywracanie naturalnych procesów kształtowania i sukcesji starorzeczy poprzez wykorzystanie naturalnych wylewów;
- 6) ograniczanie zabudowy na krawędziach wysoczyznowych, w celu zachowania ciągłości przyrodniczo-krajobrazowej oraz ochrony krawędzi tarasów rzecznych przed ruchami osuwiskowymi;
- 7) rozpoznanie okresowych dróg migracji zwierząt, których rozwój związany jest bezpośrednio ze środowiskiem wodnym (w szczególności płazów) oraz podejmowanie działań w celu ich ochrony;
- 8) wznoszenie nowych budowli piętrzących na ciekach, rowach i kanałach (retencja korytowa) winno być poprzedzone analizą bilansu wodnego zlewni;
- 9) zapewnienie swobodnej migracji rybom w ciekach poprzez budowę przepławek na istniejących i nowych budowlach piętrzących;
- 10) utrzymanie i wprowadzanie zakrzewień i szuwarów wokół zbiorników wodnych, w szczególności starorzeczy i oczek wodnych jako bariery ograniczającej dostęp do linii brzegowej;

- 11) utrzymanie lub tworzenie pasów zakrzewień i zadrzewień wzdłuż cieków jako naturalnej obudowy biologicznej ograniczającej spływ zanieczyszczeń z pól uprawnych;
- 12) ograniczenie działań powodujących obniżenie zwierciadła wód podziemnych, w szczególności budowy urządzeń drenarskich i rowów odwadniających na gruntach ornych, łąkach i pastwiskach w dolinach rzecznych oraz na krawędzi tarasów zalewowych i wysoczyzn;
- 13) wnioskowanie do właściwego organu ochrony przyrody celem obejmowania ochroną prawną zachowanych w stanie zbliżonym do naturalnego fragmentów ekosystemów wodnych oraz stanowisk gatunków chronionych i rzadkich właściwych dla ekosystemów hydrogenicznych;
- 14) opracowanie i wdrożenie programów reintrodukcji, restytucji, czynnej ochrony rzadkich i zagrożonych gatunków zwierząt, roślin i grzybów bezpośrednio związanych z ekosystemami wodnymi;
- 15) zachowanie i ewentualne odtwarzanie korytarzy ekologicznych opartych o ekosystemy wodne celem zachowania dróg migracji gatunków związanych z wodą;
- 16) zwiększanie retencji wodnej, przy czym zbiorniki małej retencji winny dodatkowo wzbogacać różnorodność biologiczną terenu, uwzględniając starorzecza i lokalne obniżenia terenu; w miarę możliwości technicznych i finansowych zalecane jest odtworzenie funkcji obszarów źródliskowych o dużych zdolnościach retencyjnych; w miarę możliwości należy zachowywać lub odtwarzać siedliska hydrogeniczne mające dużą rolę w utrzymaniu lokalnej różnorodności biologicznej;
- 17) zalecane jest rozpoznanie oraz ewentualną przebudowę struktury ichtiofauny zgodnie z charakterem siedliska we wszystkich zbiornikach wodnych przewidzianych do wykorzystania w myśl właściwych przepisów o rybactwie śródlądowym; gospodarka rybacka na wodach powierzchniowych powinna wspomagać ochronę gatunków krytycznie zagrożonych i zagrożonych oraz promować gatunki o pochodzeniu lokalnym prowadząc do uzyskania struktury gatunkowej i wiekowej ryb, właściwej dla danego typu wód;
- 18) zalecane jest utrzymanie i odtwarzanie meandrów na wybranych odcinkach cieków; w razie możliwości wprowadzanie wtórnego zabagnienia terenów.

W Obszarze zakazuje się:

- 1) zabijania dziko występujących zwierząt, niszczenia ich nor, legowisk, innych schronień i miejsc rozrodu oraz tarlisk, złożonej ikry, z wyjątkiem amatorskiego połowu ryb oraz wykonywania czynności związanych z racjonalną gospodarką rolną, leśną, rybacką i łowiecką;
- 2) realizacji przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko w rozumieniu art. 51 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001r. - Prawo ochrony środowiska;
- 3) likwidowania i niszczenia zadrzewień śródpolnych, przydrożnych i nadwodnych, jeżeli nie wynikają one z potrzeby ochrony przeciwpowodziowej i zapewnienia bezpieczeństwa ruchu drogowego lub wodnego lub budowy, odbudowy, utrzymania, remontów lub naprawy urządzeń wodnych;
- 4) wydobywania do celów gospodarczych skał, w tym torfu, oraz skamieniałości, w tym kopalnych szczątków roślin i zwierząt, a także minerałów i bursztynu;
- 5) wykonywania prac ziemnych trwale zniekształcających rzeźbę terenu, z wyjątkiem prac związanych z zabezpieczeniem przeciwpowodziowym lub przeciwsuwiskowym lub utrzymaniem, budową, odbudową, naprawą lub remontem urządzeń wodnych;
- 6) dokonywania zmian stosunków wodnych, jeżeli służą innym celom niż ochrona przyrody

lub zrównoważone wykorzystanie użytków rolnych i leśnych oraz racjonalna gospodarka wodna lub rybicka;

- 7) likwidowania naturalnych zbiorników wodnych, starorzeczy i obszarów wodno-błotnych;
- 8) lokalizowania obiektów budowlanych w pasie szerokości 100 m od linii brzegów rzek, jezior i innych zbiorników wodnych, z wyjątkiem urządzeń wodnych oraz obiektów służących prowadzeniu racjonalnej gospodarki rolnej, leśnej lub rybackiej

Zakaz, o którym mowa w pkt 2, nie dotyczy przedsięwzięć służących obsłudze ruchu komunikacyjnego, turystyce oraz przedsięwzięć bezpośrednio związanych z rolnictwem i przemysłem spożywczym.

Zakaz, o którym mowa w ust. 1 pkt 8, nie dotyczy obowiązujących w dniu wejścia w życie rozporządzenia miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

4.2.3. Obszary : Natura 2000 Dolina Pilicy PLB140003 oraz Natura 2000 Dolina Dolnej Pilicy PLH140016

Zachodnia część gminy (północna granica gminy jest granicą obszaru Natura 2000) wchodzi w skład terytorialny obszaru Natura 2000 Dolina Pilicy PLB 140003 oraz obszaru Natura 2000 Dolina Dolnej Pilicy PLH140016.

Cały obszar Natury 2000 Dolina Pilicy PLB 140003 oraz obszar Natury 2000 Dolina Dolnej Pilicy PLH140016 obejmuje 80 km równoleżnikowy odcinek doliny Pilicy, szeroki na 1-5 km, między Inowłodzem a Ostrówkiem-Mniszewem (ujście do Wisły).

Północną granicę obszaru stanowi stroma skarpa, o wysokości względnej do 20 m, miejscami pokryta roślinnością kserotermiczną. Część południowa doliny jest płaska, w znacznym stopniu pokryta lasami. Rzeka na tym odcinku meandruje, tworząc liczne wysepki, łachy i ławice piasku. Niskie wyspy są nagie, wyższe porośnięte zaroślami wierzbowymi. Koryto Pilicy ma tu szerokość 100-150 m i łączy się z licznymi starorzeczami, zarośniętymi w różnym stopniu. Po wybudowaniu w 1973 r. zbiornika Sulejowskiego przepływ wody w rzece zmniejszył się o około 25%. Naturalne zalewanie doliny podczas wezbrań powodziowych należą do rzadkości, co ma wpływ na zmniejszenie nawodnienia doliny. Terasa zalewowa jest częściowo zmeliorowana, dominują na niej łąki i pastwiska o różnym stopniu wilgotności, zbiorowiska turzyc i trzcin. Wilgotne zagłębienia terenu porośnięte są wierzbami i olszą. Część łąk i pastwisk, w tym zmeliorowanych, na skutek nieużytkowania porasta krzewami i drzewami lub zabagnia się. W części południowo-zachodniej na powierzchni kilkuset ha rozciągają się tzw. Błota Brudzewskie, największe torfowisko w dolinie, zmeliorowane - osuszone w znacznej części w latach poprzednich. Na południu, od miejscowości Promna występuje kompleks trofianek (ponad 16 ha). Na obrzeżu obszaru, po południowej stronie rzeki pomiędzy Gapinem i Grzmiącą rozciąga się największy i najcenniejszy kompleks leśny obejmujący zrożnicowane siedliska leśne, od boru świeżego poprzez lasy łęgowe do olsu jesionowego. W okolicach Duckiej Woli znajduje się kompleks leśny Majdan. Są to głównie lasy sosnowe na piaszczystych glebach oraz płaty drzewostanów liściastych z olszą i dębem, zajmujące bogate siedliska łąkowe i bagienne.

Obszar Natura 2000 Dolina Pilicy PLB 140003 jest wykorzystywana rekreacyjnie, zwłaszcza pod zabudowę letniskową, miejscami tworzącą skupienia (Kępa Niemojewska). Ma to negatywny wpływ na przyrodę.

Dominującym typem użytkowania ziemi są tereny związane z rolnictwem, a lasy zajmują niewiele ponad 20% obszaru.

Jest to ostoja ptasia o randze krajowej K 68. Występują co najmniej 32 gatunki ptaków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej, 11 gatunków z Polskiej Czerwonej Księgi (PCK).

Na terenie ostoi stwierdzono 56 łęgowych gatunków ptaków związanych z siedliskami wodnymi i bagiennymi. W okresie łęgowym obszar zasiedla 7%-10% populacji krajowej sieweczki

obrożnej, 5%-10% populacji krajowej brodźca piskliwego, około 5% krwawodziba, 2%-4,5% dudka, około 2% rycyka oraz co najmniej 1% populacji krajowej następujących gatunków ptaków: batalion, bączek, bąk, błotniak stawowy, cyranka, czernica, gąsiorek, lelek, nurogęś, podróżniczek, rybitwa białoczelna, rybitwa czarna, rybitwa rzeczna, sieweczka rzeczna, trzmiełojad, zimorodek; w stosunkowo wysokim zagęszczeniu występują: błotniak łąkowy, bocian biały, bocian czarny, krzyżówka, derkacz, jarzębatka, kropiatka, lerka, świergotek polny, zausznik.

Zróżnicowana pod względem składu i wilgotności gleba, a także ekstensywne użytkowanie użytków zielonych stworzyły bardzo ciekawy, mozaikowaty układ siedlisk i roślinności - poczynając od kserotermicznych po bagienne. W ostoi utrzymują się duże kompleksy łąk. Obszar obejmuje pozostałości naturalnych lasów "spalskich", z których najcenniejsze są płaty starych dębów. W dolinie dobrze zachowały się także lasy łęgowe.

Z tego obszaru podawanych jest 6 typów siedlisk z Załącznika I Dyrektywy Siedliskowej. Ostoja charakteryzuje się bogatą florą - stwierdzono tu występowanie 575 gatunków roślin naczyniowych, w tym rzadkie, zagrożone i prawnie chronione. Dolina jest od 1984 r. zasiedlona przez bobry, a od połowy lat 1990 przez wydry. Pilica jest jedną z ważniejszych w Polsce rzek z punktu widzenia ochrony ichtiofauny.

W obszarze Natura 2000 Dolina Dolnej Pilicy PLH140016 zróżnicowana pod względem składu i wilgotności gleba, a także ekstensywne użytkowanie użytków zielonych stworzyły bardzo ciekawy, mozaikowy układ siedlisk, poczynając od kserotermicznych po bagienne. W ostoi utrzymują się duże kompleksy łąk. Obszar obejmuje pozostałości naturalnych lasów "spalskich", z których najcenniejsze są płaty starych dębów. W dolinie dobrze zachowały się także lasy łęgowe.

Z tego obszaru podawanych jest 10 typów siedlisk z Załącznika I Dyrektywy Rady 92/43/EWG i 9 gatunków z Załącznika II tej dyrektywy. Ostoja charakteryzuje się bogatą florą - stwierdzono tu występowanie 575 gatunków roślin naczyniowych, w tym rzadkie, zagrożone i prawnie chronione. Dolina jest od 1984 r. zasiedlona przez bobry, a od połowy lat 1990 przez wydry. Pilica jest jedną z ważniejszych w Polsce rzek z punktu widzenia ochrony ichtiofauny (występuje tu 7 gatunków ryb z Załącznika II Dyrektywy Rady 92/43/EWG). Ostoja w znacznej części pokrywa się z OSOP Dolina Pilicy. Jest to także ważna ostoja ptasia o randze krajowej K68. Występują tu co najmniej 32 gatunki ptaków z Załącznika I Dyrektywy Rady 79/409/EWG oraz 6 gatunków z Polskiej Czerwonej Księgi Zwierząt.

4.2.4. Projektowane użytki ekologiczne

Zgodnie z Ustawą o ochronie przyrody użytkami ekologicznymi są zasługujące na ochronę pozostałości ekosystemów mających znaczenie dla zachowania różnorodności biologicznej - naturalne zbiorniki wodne, śródpolne i śródleśne oczka wodne, kępy drzew i krzewów, bagna, torfowiska, wydmy, płaty nieużytkowanej roślinności, starorzecza, wychodnie skalne, skarpy, kamieńce, siedliska przyrodnicze oraz stanowiska rzadkich lub chronionych gatunków roślin, zwierząt i grzybów, ich ostoje oraz miejsca rozmnażania lub miejsca sezonowego przebywania. Na terenie gminy wytypowano 6 obiektów postulowanych do objęcia tą formą ochrony, są to :

A. Dąbrowa

Fragment drzewostanu dębowego o charakterze świetlistej dąbrowy w wieku około 60 lat z licznymi przestojami dębowymi o pierśnicy 210-290 cm w bezpośrednim sąsiedztwie południowej granicy Ulowskich Kolonii. W bogatym florystycznie runem tworzoną przez światłolubne zioła i trawy występuje m. in.: targanek szerokolistny (*Astragalus glycyphyllos*), zawilec gajowy (*Anemone nemorosa*), konwalijka dwulistna (*Maiathemum bifolium*), dzwonek brzoskwiniolistny (*campanula persicifolia*). Ostoja drobnych ptaków śpiewających.

B. Olszyna

Jest to fragment silnie podmokłego lasu łęgowego w dolinie niewielkiego bezimiennego

strumienia. Głęboko wcięta dolina o stromych zboczach. Miejsce rozrodu płazów i ptaków, obszar ważny ze względu na brak tego typu form na terenie gminy.

C. Oczko

Śródpolny staw o urozmaiconej roślinności szuwarowej malowniczo położony w otoczeniu brzoź (Betula sp.) w okolicy Drażna. Niewielki szuwar tworzą sit (Juncus sp.), tatarak (Acorus calamus). Lustro wody pokryte gęsto rzęsą drobną (Lemna minor). W zbiorniku bardzo liczne kijanki grzebiuszki ziemnej (Paelobates fuscus).

D. Staw Sady Kolonia

Zbiornik wody wśród pól, w otoczeniu występuje olsza czarna (Alnus glutinosa), wierzba (Salix sp.), brzoza (Betula sp.), wzdłuż brzegu szuwar z pałą (Typha sp.). Jest to miejsce rozrodu płazów. Stwierdzono również gniazdowanie błotniaka stawowego (Circus aeruginosus), kokoszki wodnej (Gallinula chloropus). Od zbiornika odchodzą bardzo głębokie rowy melioracyjne. Konieczne jest podniesienie poziomu wody w zbiorniku.

E. Głuszyna -Błota

Teren źródliskowy otoczony polami. Podłoże torfowe, o czym świadczą pozostałości po dawnych dołach potorfowych zarośniętych lub wypełnionych wodą. Część południową porasta łąg olszowy z kępiastymi wierzbami na obrzeżu. Doły potorfowe zarośnięte częściowo łanami trzciny (Phragmites communis) i turzycami (Carex sp.). Zwarte łany tworzy również skrzyp (Equisetum sp.), pałą (Typha sp.). Na podmokłym grząskim terenie spotyka się bobrek trójlistkowy (Menyanthes trifolia) i siedmiopalecznik błotny (Comarum palustre). Jest miejscem rozrodu ptaków wodno-błotnych, płazów oraz motyli. Gniazdują tu błotniak stawowy (Circus aeruginosus), brzęczka (Locustella luscinioides), pokląskwa (Saxicola rubetra), dziwonia (Carpodacus erythrinus), potrzos (Emberiza schorniclus), trzcinniczek (Acrocephalus scirpaceus), świergotek łąkowy (Anthus pratensis) i czajka (Vanellus vanellus). W zbiornikach będących miejscem rozrodu płazów stwierdzono 3 gatunki płazów, a występowanie 3 - 5 dalszych jest wysoce prawdopodobne. Ponadto licznie występują motyle z rodziny Pieridae i Nymphalidae.

F. Trzcianka

Obejmuje fragment doliny niewielkiego cieku płynącego w otoczeniu suchych lasów sosnowych. Strumyk "ginie" w piaszkowym podłożu. Prawdopodobnie w okresie wiosennym tworzą się niewielkie rozlewiska. Dolina ładnie ukształtowana, wcięta w otaczające lasy. W północnej części użytku ruń tworzy krótka darń i luźno porastające luźne zadrzewienia olszowe. Szuwar stanowi mozaikę rozległych łanów trzcinika (Calamagrostis sp.), niezapominajki (Myosotis sp.), mięty. Miejscami niewielkie zabagnienia zarastające trzcina (Phragmites communis) i turzycami (Carex sp.). Ostoja płazów i owadów w tym bogatej fauny motyli: porzeczka poziomkówka (Calliomopha dominula), liczne modraszki (Lycaenidae) np.: czerwńczyk nieparek (Lycaena dispar), czerwńczyk żarek (L. Phlaeas), czerwńczyk zamglenieć (L. aleiphron), czerwńczyk uroczek (L. tityrus), modraszek ikar (Polyommatus icarus). Oraz z rodzin Pieridae i Nymphalidae.

4.2.5. Projektowany Park Krajobrazowy Dolnej Pilicy

Projektowany Park Krajobrazowy ma objąć północno-wschodnią oraz zachodnią część gminy, znajdujący się w dolinie Drzewiczki, obecnie chronioną w znacznej części przez Obszar Krajobrazu Chronionego.

Odcinek obejmuje dolinę rzeki osiągającą tu szerokość od 1 do 5 km, leżącą pomiędzy Domaniewiczami a ujściem rzeki do Wisły. Rzeka zachowała tu jeszcze swój naturalny charakter o czym świadczą liczne meandry, piaszczyste i zadrzewione wyspy oraz piaszczyste łachy. Koryto posiada szerokość 100 - 150 m. W dolinie występuje mozaika środowisk poczynając od suchych borów sosnowych leżących na jej krawędzi, a kończąc na będące w różnych stadiach sukcesji starorzeczach. Obszar ten został zaliczony do jednej ostoi ptaków o randze europejskiej według

Międzynarodowego Biura Badań Ptaków Wodno-Błotnych i Terenów Podmokłych (IWRB).

Gniazduje tu 120 gatunków ptaków w tym 56 wodno-błotnych, grupy obecnie najbardziej zagrożonych na obszarze Polski. Gniazduje tu m.in.: tracz nurogęs - 5 par, cyranka - 30 par, bocian czarny - 5 par, puchacz - 1 para, wodnik - 16 par, kropiatka - 4 pary, sieweczka obrożna - 30 par, krwawodziób - 55 par, zimorodek - 20 par. W okresie pozalęgowym dolina jest miejscem odpoczynku i żeru dla wielu gatunków ptaków migrujących z północy kontynentu na południe i z powrotem. Oprócz drobnych ptaków z rzędu wróblowców dotyczy to przede wszystkim ptaków z rzędu blaszkodziobych (gęś gęgawa, gęś zbożowa i białoczelna, tracz nurogęs, gągoł i inne) oraz siewkowców (siewka złota, biegus mały i krzywodzioby, kwokacz i batalion).

4.2.6. Projektowany Zespół Przyrodniczo – Krajobrazowy Doliny Drzewiczki

Na obszarze gminy wyodrębniono dużą powierzchnię obejmującą dolinę Drzewiczki na granicy trzech gmin: Odrzywół, Nowe Miasto n. Pilicą oraz Klwów. Przeciętna szerokość doliny zalewowej w dolnym odcinku rzeki wynosi około 1000 m. Niemal na całym obszarze do doliny przylegają lasy. W miejscach wyżej położonych są to bory sosnowe, miejsca niżej położone zajmują łągi, czasami niewielkie powierzchnie olsów. Stosunki wodne w dolinie stabilizuje jaz piętrzący w miejscowości Borowiec w gm. Nowe Miasto n. Pilicą. Na około 50% powierzchni utrzymuje się niemal przez cały rok stosunkowo wysoki poziom wód powierzchniowych. Niewielkie wezbrania wód w rzece powodują zalewanie okolicznych łąk. W dolinie na znacznych powierzchniach występują zbiorowiska roślinne typowe dla łąk zalewowych. Charakterystyczna jest mozaika trzcinowisk, turzycowisk oraz kępiastych wierzb. Koryto rzeki na tym odcinku silnie meandruje. Można tu zaobserwować wszystkie procesy rozwoju linii koryta rzecznej jakimi są erozja boczna prowadząca do tworzenia meandrów a następnie do ich odcinania i przekształcania w starorzecza. Podcinanie brzegów prowadzi do tworzenia stromych skarp, podcinanie zaś krawędzi doliny, często owocuje powstawaniem wysokich obrywów i osuwisk. Przewracanie się drzew nadbrzeżnych w koryto rzeki prowadzi do zmiany morfologii dna wokół takich martwych drzew, natomiast akumulacja prowadzi do powstawania łąk i mielizn. Celem ochrony tego odcinka rzeki byłoby zachowanie tych procesów związanych z funkcjonowaniem jednego z nielicznych na terenie gminy nieuregulowanego odcinka rzeki. Na omawianym terenie, według badań przeprowadzonych przez P. Kusiaka w latach 80-tych, gniazdowało 64 gatunków ptaków w tym 26 gatunków ptaków związanych ze środowiskiem wodno-błotnym. Gniazduje tu min. derkacz, kropiatka, bekas kszyc, krwawodziób, brzęczka, rycyk, brzęczka, świerszczak czy kokoszka wodna. Duża różnorodność składu gatunkowego jak i znaczna jak na skalę naszego regionu ich liczebność powoduje, iż teren ten należy zaliczyć do ważnych dla zachowania różnorodności biologicznej w skali regionu. Zadrzewienia łąkowe jak i olsy występujące w dolinie to zespoły uznane za rzadkie już w skali całej Polski. Z roślin chronionych w dolinie stwierdzono występowanie widłaków (*Lycopodiopsida* sp.), storczyki (*Orchidaceae* sp.) i bagno zwyczajne (*Ledum palustre*).

Celem ochrony byłoby zatem zachowanie harmonijnego układu ekologicznego połączonego z walorami kulturowymi bowiem w rejonie Brzeżek odkryto osadę wielokulturową, której trzon stanowiła kultura przeworska. Teren ten posiada naturalne predyspozycje do rozwijania funkcji turystyczno - rekreacyjnych.

4.2.7. Wskazania wynikające z uwarunkowań przyrodniczych.

Przyjmując, że funkcją wiodącą dla gminy Klwów będzie działalność rolnicza, przy uzupełniającej funkcji turystyczno-rekreacyjnej oraz że zidentyfikowane elementy przyrodnicze tworzą ekologiczny system obszarów chronionych gminy - w zagospodarowaniu przestrzennym gminy należy uwzględnić, w miarę możliwości, następujące działania:

1. W odniesieniu do elementów ekologicznego systemu obszarów chronionych gminy należy:

- Zachować wielkość i wartość ekologicznie istniejących terenów przyrodniczo cennych (lasy, parki, zieleńce, zieleń towarzysząca zabudowie, zadrzewienia, łąki z roślinnością chronioną, naturalne koryta i doliny cieków i rzek, stanowiska lęgowe płazów, gadów i ptaków).
 - Odtworzyć lub wzbogacić wartości ekologiczne na terenach, które uległy degradacji (renaturalizacja środowisk).
 - Zastosować formy architektoniczne i struktury zabudowy umożliwiające migrację gatunków (np. ażurowe ogrodzenia, przepusty pod drogami).
 - Nie należy dopuścić do przekształcenia istniejącej na tych terenach zabudowy na cele mogącej pogorszyć stan środowiska.
 - Nie należy zmieniać stosunków wodnych pogarszających warunki siedliskowe lasów.
 - Należy dążyć do zachowania ciągów zadrzewień i zakrzewień śródpolnych i nawodnych, nie należy niszczyć i uszkadzać parków wiejskich, stanowisk rzadkich gatunków flory i fauny.
2. W odniesieniu do gruntów rolnych:
- Nie należy dokonywać zmian stosunków wodnych mogących prowadzić do pogorszenia warunków siedliskowych roślin uprawnych oraz likwidacji śródpolnych enklaw dzikiej przyrody.
 - Nie należy dopuścić do likwidacji śródpolnych siedlisk marginalnych (oczka wodne, kępy krzewów i drzew) będących ostojami bioróżnorodności.
3. W odniesieniu do wód:
- Nie należy wprowadzać nie oczyszczonych ścieków do wód powierzchniowych i do gruntu.
 - Nie należy naruszać naturalnej sieci hydrograficznej: rzek, strumieni, starorzeczy, oczek wodnych, bagien i torfowisk, zmieniać naturalnego charakteru ich brzegów, zanieczyszczać wód oraz pasa przybrzeżnego, niszczyć roślinności nawodnej.
 - Nie należy zmieniać warunków wodnych w rejonach wododziałów.
4. W zakresie zmian krajobrazu i powierzchni ziemi:
- Zagospodarowanie otoczenia obiektów przyrodniczych powinno być podporządkowane ich ochronie i ekspozycji.
 - Tereny, na których prowadzona jest bądź była działalność wywołująca degradację powinny być poddane rekultywacji.
 - Wszelkie działania zmierzające do zmiany sposobu zagospodarowania terenu powinny nie niszczyć skarp, jarów, wydm oraz lokalnych dolin.
 - Uporządkować dotychczasową eksploatację na "dziko" w większości punktów pozyskiwania kruszywa.
5. W zakresie lokalizacji inwestycji:
- Powinno się dążyć do ograniczenia inwestycji uciążliwych dla środowiska, z wyłączeniem realizacji niezbędnych urządzeń komunikacyjnych, infrastruktury technicznej oraz urządzeń służących ochronie środowiska, pod warunkiem zastosowania rozwiązań i technologii bezpiecznych dla środowiska przyrodniczego.

Wnioski:

1. Położenie geograficzne gminy na pograniczu Polski nizinnej i wyżynnej warunkuje jej stosunkowo duże walory przyrodnicze i krajobrazowe.
2. Z uwagi na to, iż gleby słabe i bardzo słabe zajmują ponad 60 % gruntów ornych w gminie, produkcję rolną należy intensyfikować na gruntach o średniej i dobrej jakości (klasy IIIa,

- IIIb i IV) a gleby słabsze mogą być wyłączane z użytkowania rolniczego oraz mogą być zalesiane.
3. Warunki hydrogeologiczne gminy należą do poprawnych. Zasoby wód podziemnych są wystarczające.
 4. Z uwagi na duże znaczenie dla ochrony bioróżnorodności środowisk marginalnych w krajobrazie rolniczym (tj. oczek wodnych, zadrzewień i zakrzewień) należy dążyć do ich zachowania, a w miarę możliwości powiększania ich areалу.
 5. Mała lesistość gminy oraz zniekształcenie antropogeniczne struktury drzewostanów wymaga ich przebudowy w zgodzie z potencjalną wartością siedlisk.
 6. Stan sanitarny wód powierzchniowych posiada słabą jakość, dlatego kanalizacja sołectw powinna stać się jednym z priorytetowych zadań gminy.
 7. Należy objąć ochroną istniejące korytarze ekologiczne.
 8. W celu stworzenia ekologicznego systemu obszarów chronionych należy objąć ochroną najcenniejsze obiekty i obszary występujące na terenie gminy.
 9. Wobec perspektywicznego rozwoju funkcji turystyczno - rekreacyjnej należy propagować rozwój gospodarstw agroturystycznych i ekologicznych. Turystyczną atrakcyjność gminy podniosłoby wyznaczenie ścieżek rowerowych, ciągów i punktów widokowych.
 10. Do rozwoju funkcji turystycznych najbardziej predysponowane są tereny w dolinie - Drzewiczki i okolice Trzcianki – Ułowa.

5. Stan rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej.

5.1. Rolnicza przestrzeń produkcyjna.

Z ogólnej powierzchni gminy 8693 ha (86,93km²) użytki rolne zajmują 6630 ha (75,0 %), natomiast lasy i zadrzewienia 1894ha (21,0 %).

Wśród użytków rolnych, grunty orne obejmują powierzchnię 5303ha (80,0%), sady – 423ha (6,0%) a łąki i pastwiska 904ha (14,0 %).

Większość użytków rolnych (53,7%) zaliczana jest do gleb słabych i bardzo słabych jakościowo (V, VI klasa bonitacyjna), gleby klasy IV stanowią 42,0% a klasy III zaledwie 4,3% użytków rolnych.

Gleby najlepsze jakościowo występują płatami w różnych częściach gminy. Największe powierzchnie gleb dobrych (kl. III bonitacyjnej) występuje w okolicy Kłudna i Głuszyny. Ogółem na terenie gminy kompleksy gleb chronionych zajmują 362,0 ha.

Wskaźnik waloryzacji rolniczej przestrzeni produkcyjnej wynosi tutaj 55,5 pkt. Dominuje kompleks gruntów ornych: żytni słaby, żytni bardzo słaby i zbożowo-pastewny słaby (68,7%) a wśród użytków zielonych słabe i bardzo słabe (68,0%).

Naturalne warunki przyrodnicze wyznaczają potencjał produkcyjny i możliwości dalszego rozwoju rolnictwa.

Rolnicza przestrzeń produkcyjna gminy należy do przeciętnych. Zasoby glebowe sytuują się poniżej średniej.

Dominujący kierunek produkcji rolniczej (roślinnej) w gminie Klwów to uprawy zbóż i ziemniaków oraz papryki pod osłonami (ok. 400 producentów) i sady towarowe a w produkcji zwierzęcej hodowla trzody chlewnej oraz krów mlecznych i mięsnych, na bazie własnych pasz.

Uwarunkowania wynikające z istniejącej rolniczej przestrzeni produkcyjnej oraz wpływające na rozwój funkcji rolnej w gminie:

1. Korzystne położenie w ciągach dróg krajowych i wojewódzkich (udogodnienie transportu).
2. Duże zasoby ziemi użytkowanej rolniczo (75 % całej powierzchni gminy, na 1 mieszkańca przypada 1,70 ha - w subregionie - 0,64 ha, w kraju - 0,50 ha).
3. Dominacja sektora prywatnego.
4. Ponad 4 % (272 ha) gleb bardzo dobrych i 42 % (2777 ha) średniej jakości do produkcji rolnej.

5. Położenie w korzystnych warunkach lokalnych dla upraw o dużych wymaganiach siedliskowych, w tym dla roślin ciepłolubnych - uprawy ogrodnicze, w tym warzyw pod osłonami.
6. Ponad 18 % kompleksów glebowo - rolniczych o dobrej i bardzo dobrej przydatności dla rolnictwa.
7. Uregulowane stosunki wodne.
8. Położenie w rejonie ukształtowanego kierunku produkcji o znaczeniu krajowym - uprawa papryki pod osłonami (uprawa papryki w tunelach w rejonie 6 gmin).
9. Ukształtowana specjalizacja produkcji mleka i mięsa wołowego na bazie własnych pasz.
10. Ukształtowany kierunek produkcji ogrodniczej (sady, krzewy jagodowe, rabarbar, kwiaty).
11. Duże zasoby siły roboczej.
12. Baza surowcowa dla drobnych zakładów przetwórstwa: papryki, innych warzyw, owoców, mleka, mięsa, zbóż itp.
13. Możliwość rozwoju „rolnictwa proekologicznego” i agroturystyki zwłaszcza w terenie o dużych walorach przyrodniczych (sąsiedztwo lasów, rzeki Drzewiczki itp.).

5.2. Leśna przestrzeń produkcyjna.

Lasy w gminie Klwów zajmują 1904,95 ha ogólnej powierzchni terenu (dane z końca 2013 roku).

W strukturze własnościowej dominują lasy prywatne (1716,5 ha), a zdecydowaną mniejszość stanowią lasy państwowe (188,45 ha), które mają status lasów II grupy, normalnie zagospodarowanej.

187,96 ha lasów państwowych jest własnością Skarbu Państwa, 134,66 jest w zarządzie Lasów Państwowych a 8, 3 ha w zasobie Własności Rolnej SP.

Grunty leśne prywatne znajdują się w posiadaniu osób fizycznych (1606,5 ha) oraz wspólnot gontowych (110 ha).

Lasy prywatne spełniają głównie funkcje gospodarcze, w mniejszym stopniu ekologiczne, wpływając korzystnie na klimat lokalny, warunki glebowe, stosunki wodne i równowagę biologiczną w środowisku przyrodniczym. W drzewostanie lasów dominuje sosna (bory świeże lub bory suche). W okolicy Kolonii Ulów występuje dąbrowa a łągi olszowo – jesionowe rosną w dolinie Drzewiczki i cieku we wsi Lipowa.

W strukturze wiekowej przeważają młode lasy sosnowe (40 – letnie), wyjątkiem jest 60 -letnia dąbrowa z Kolonii Ulów. Znaczny udział lasów prywatnych spowodował, iż nie wyznaczono tutaj lasów ochronnych.

Na terenie gminy Klwów największe kompleksy leśne występują w dolinie rzeki Drzewiczki, pozostałe mniejsze kompleksy są w znacznym rozproszeniu. Takie zalesienie obszaru nie gwarantuje prawidłowych warunków biocenotycznych.

Stan zdrowotny lasów na terenie gminy jest zróżnicowany. Zdecydowanie lepszy jest w lasach państwowych niż prywatnych, co wynika z dbałości i prowadzenia prawidłowej gospodarki leśnej.

Rozproszenie kompleksów powoduje niską ich odporność na antropopresję. Zmiana stosunków wodnych przyczynia się do osłabienia drzew i zwiększenia ich podatności na choroby i ataki szkodników.

Lokalna nadmierna penetracja, zaśmiecanie powodują degradację lasów.

Różnorodność funkcji, jakie pełnią lasy (ekologiczne, produkcyjne i społeczne) oraz stosunkowo niska lesistość (22%), a także potrzeba racjonalizacji struktury użytkowania ziemi (zagospodarowanie gruntów mało przydatnych dla rolnictwa) wskazują potrzebę i możliwość zwiększenia powierzchni leśnej.

Do zalesień na terenie gminy przeznaczono około 0,86 ha (wszystkie są to zalesienia prywatne). Pod koniec 2013 roku pozyskano 907 m³ drewna (grubizny) pochodzącego z lasów prywatnych.

6. Wielkość i jakość zasobów wodnych.

Gmina położona jest na obszarze o dobrej zasobności wód podziemnych. Na obecnym etapie rozwoju, zasoby wodne gminy wystarczają do normalnego funkcjonowania i nie stanowią bariery dalszego jej rozwoju.

Obszar gminy Klwów pokryty jest gęstą i dobrze wykształconą siecią rzeczną. Istnieją tu także naturalne i sztuczne obniżenia o wysokim poziomie wód gruntowych. Cieki zwłaszcza we wschodniej części gminy w okresach niskich stanów wody działają jako swoisty drenaż, prowadząc do dodatkowego przesuszenia gruntów. Natomiast w bezpośrednim działaniu hydrogeologicznym wpływają na podniesienie poziomu wód gruntowych w ich sąsiedztwie w okresach wysokich stanów wód (topnienie pokrywy śnieżnej, burze i ciągłe opady).

Jakość wód powierzchniowych na terenie gminy nie jest zadowalająca.

W obrębie gminy Klwów nie jest prowadzony monitoring czystości wód powierzchniowych. Punkt pomiarowy na Drzewiczce znajduje się tuż u jej ujścia do Pilicy, poza obszarem gminy. Według klasyfikacji ogólnej wody tej rzeki są III klasy czystości.

Podstawowym źródłem zanieczyszczenia wód powierzchniowych są ścieki (surowe lub niedostatecznie oczyszczone) oraz spływ powierzchniowy z terenów rolniczych (głównie związków biogenych z nawożenia organicznego), co powoduje nadmierną ilość bakterii i związków azotowych. Do Drzewiczki odprowadza się ścieki z oczyszczalni w Odrzywole.

Zanieczyszczenie wód powierzchniowych wskutek nieracjonalnej gospodarki ich zasobami oraz odprowadzanie do nich ścieków nadal ogranicza ich znaczenie gospodarcze, turystyczne i ekologiczne.

7. Wymogi ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu kulturowego.

Przeprowadzona analiza gminy pozwala określić walory przyrodnicze poszczególnych obszarów oraz nadać im rangę ważności. Ochrona przyrody nie polega tylko na zachowaniu najcenniejszych jej fragmentów w rezerwach przyrody i parkach narodowych. Należy dążyć do takich zmian w sposobach gospodarowania, które pozwalają utrzymać środowisko na dużych zamieszkałych przez człowieka obszarach wykorzystywanych gospodarczo. Działania gminy na rzecz ochrony przyrody powinny koncentrować się na stworzeniu programu ochrony przyrody uwzględniającego ochronę, wzmocnienie i powiększenie obszarów o wysokiej stabilności ekologicznej, odbudowanie naturalnej retencji oraz wzmocnienie populacji gatunków zagrożonych.

Przy rozwijaniu funkcji turystyczno - rekreacyjnej system terenów chronionych może znacznie podnieść atrakcyjność turystyczną gminy. Sieć taka oznacza również zabezpieczenie i wzmocnienie lokalnego potencjału biologicznego oraz praktyczną ochronę jego bioróżnorodności.

Przyjmując, że funkcją wiodącą dla gminy Klwów będzie działalność rolnicza, przy uzupełniającej funkcji turystyczno-rekreacyjnej oraz że zidentyfikowane elementy przyrodnicze tworzą ekologiczny system obszarów chronionych gminy.

Na podstawie analizy poszczególnych elementów składających się na potencjał przyrodniczy gminy Klwów określono przydatność funkcjonalno-przestrzenną poszczególnych jej obszarów. Za kryterium nadrzędne przyjęto ochronę walorów przyrodniczych gminy poprzez racjonalne gospodarowanie jej zasobami.

Przeprowadzona ocena uwarunkowań przyrodniczych gminy Klwów pozwala stwierdzić, że:

- najwyższe walory przyrodnicze i krajobrazowe koncentrują się w dolinie rzeki Drzewiczki. Obszar ten stanowi jednocześnie część węzła ekologicznego „Puszcza Pilicka” o znaczeniu międzynarodowym (według europejskiego i polskiego programu ECONET).
- Podwyższone walory przyrodnicze posiada również obszar wokół doliny niewielkiego cieku płynącego w okolicy Trzcianki oraz kompleksy leśne zlokalizowane na pozostałym obszarze gminy.
- Wysokim walorom przyrodniczym tych terenów towarzyszą najczęściej również wysokie walory rekreacyjne. Na terenach tych funkcję dominującą powinna pełnić funkcja ochronna

ekosystemów przy uzupełniającej rolniczej i turystyczno -rekreacyjnych.

Pozostała część gminy wykazuje przeciętne walory przyrodnicze i krajobrazowe, dlatego wiodącą funkcją na tych terenach powinna być funkcja rolnicza oraz gospodarcza.

W zagospodarowaniu przestrzennym gminy należy uwzględnić działania omówione w pkt. 4.2.5. Wskazania wynikające z uwarunkowań przyrodniczych.

Wymogi ochrony krajobrazu kulturowego zostały zawarte w rozdziale 8. Stan dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.

8. Stan dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.

8.1. Rys historyczny.

Historia gminy sięga epoki żelaza o czym świadczy odkryta we wsi Brzeski osada i całopalne cmentarzysko z okresu wpływów rzymskich z III i IV w p.n.e. zwane „Piekielną Górą”.

Obszar obecnej gminy i obecna sieć osadnicza powstały na terenach stopniowo zajmowanych po Puszczy Pilickiej. Siedziba gminy jako wieś była znana już w XIII w. Przez wieś pierwotnie przebiegał trakt Opoczno-Radom, dalej ku Lwowi, stąd pochodzi nazwa Klwów.

Był to historyczny trakt handlowy tzw. wołyński, przebiegający przez Ziemię Radomską od przeprawy na Wiśle w Janowcu do rozwidlenia poza Radomiem na trakt „Śląski” przez Opoczno i „Wielkopolski” przez Klwów – Inowłódz. Z okresu wczesnego średniowiecza pochodzi owalnica - zabytek urbanistyczny położony przy drodze Radom – Odrzywół. Stanowi ona charakterystyczny układ przestrzenny dla ośrodków wiejskich a także miejskich.

W roku 1413, na mocy przywileju króla Władysława Jagiełły zostało lokowane miasto Klwów. Lokacja nastąpiła na prawie magdeburskim. Król Władysław Jagiełło równocześnie z lokacją nadał przywilej targu oraz 2 jarmarków. Przywileje te zostały potwierdzone w 1458 przez Kazimierza Jagiellończyka i w 1686 przez Jana III Sobieskiego, co świadczy o prężnym rozwoju miasta. Zwiększono także ilość jarmarków początkowo do 3 a potem do 4 w roku. Klwów utracił prawa miejskie w 1869 w wyniku represji po stłumionym powstaniu styczniowym.

W roku 1491 wybudowany został murowany kościół parafialny, który prawdopodobnie zastąpił pierwotny – drewniany (istniejący do 1459 r.). Historycznym zespołem urbanistycznym są także pozostałości założenia obronnego (wczesnośredniowiecznego grodziska) z niskim stanem zachowania ok. 40% w formie wzgórza nieregularnego stożka ściętego, zlokalizowanego w północnej części miasteczka. W końcu XVI wieku w Klwowie wybudowano szpital. W 1662 r. Klwów miał 36 domów, 370 mieszkańców i stanowił posiadłość Kurdwanowskich, następnie przeszedł w posiadanie Świdzińskich. W 1743 Klwów dostał pozwolenie na warzenie piwa. W 1749 r. August III zezwolił na założenie nowego miasta. W XVIII w. około roku 1776 zlokalizowane były już obecne wsie: Brzeski (d. Bryski 11 domostw), Jelonek (6 domostw), Kadź (11 domostw), Przysiałowice (32 domostw + Palęcine z 19 domostwami), Sylgostów (48 domostw).

W 1827 roku w mieście Klwów mieszkało już 898 osób oraz stało 80 domostw. W tamtym okresie mieszkańcy trudnili się przy wyrobie sukna, kozuchów i pończoch.

W 1960 r. liczył 769 mieszkańców utrzymujących się w większości z rolnictwa.

Na obszarze gminy znajdują się 2 zabytki wpisane do rejestru zabytków. Są to Kościół Parafialny w Klwowie i Kościół Parafialny w Sadach Kolonii. Pierwszy, w obecnej formie po odbudowie ze zniszczeń wojennych z okresu I wojny światowej (pożar w 1915 r.) i rozbudowie w latach 1924-1931 (wg projektu arch. Kazimierza Prokulskiego), stanowi dominantę, która w zdecydowany sposób wpływa na wygląd miejscowości. Dominanta ta, stanowi także zamknięcie widokowe głównej ulicy Klwowa.

Autorem projektu kościoła w Sadach był szerokiej sławy arch. Stefan Szyller. Kościół został wybudowany w latach 1924 – 1936 i do czasu Jubileuszu 70 -lecia powstania parafii posiadał nieukończone elewacje. Obiekt ten stanowi reprezentatywny przykład architektury sakralnej okresu międzywojennego tzw. historycyzmu.

8.2. Zabytki architektoniczne i urbanistyczne oraz zabytki archeologiczne.

8.2.1. Wykaz zabytków.

Wykaz zabytków wpisanych do rejestru zabytków:

1. Klwów - kościół par. p.w. św. Macieja, 1491, XIX/XX, nr rej.: 288/A z 24.04.1985

Kościół drewniany w Klwowie zbudowano w XIII wieku. Fundatorem ołtarza i dóbr kościelnych był mieszczanin Adam Łakomy z żoną Agnieszką. Dopiero w 1491 roku miejscowy proboszcz Stanisław Bogatka z Bogatki wymurował obecny kościół pod wezwaniem św. Macieja Apostoła i św. Małgorzaty (obecnie pw. św. Macieja Apostoła).

Świątynia przetrwała do czasów I wojny światowej - do roku 1915. W międzyczasie kościół był rozbudowywany i remontowany. Był to kościół wybudowany z kamienia i cegły w stylu gotyckim, zwrócony ku wschodowi. Składał się początkowo z prezbiterium, nawy i wyniosłej, w kwadrat, murowanej z kamienia wieży. Z czasem zostały dobudowane dwie kaplice do głównej nawy kościoła, przez co świątynia przybrała kształt krzyża. Pierwsza z nich, od strony południowej, powstała w 1637 roku. Była to kaplica, którą ufundował Seweryn Kurdwanowski, dziedzic Klwowa, sędzia czerski. Kaplica ta, była pierwotnie pod wezwaniem św. Anny. Posiadała ołtarz z ukrzyżowanym Chrystusem a w górze nad Ukrzyżowanym Chrystusem znajdował się wizerunek Matki Boskiej Bolesnej.

W podziemiach pod ową kaplicą znajdują się groby rodziny Kurdwanowskich (wejście do grobowców w XX wieku zostało zamurowane). Druga zaś kaplica, od strony północnej, została ufundowana przez kolejnego z dziedziców Klwowa. Był nim Stanisław Antoni Świdziński, który nabył Klwów w 1732 roku od Jan z Dobiecina Dobieckiego, podczaszego radomskiego, sędziego i podstarościego opoczyńskiego. Tenże Stanisław w 1750 roku ową kaplicę dobudował i sam pod nią spoczywa. Do prezbiterium od strony północnej została z czasem dobudowana zakrystia a w niej wejście do skarbczyka i wyjście na cmentarz.

W czasie I wojny światowej, w czerwcu 1915, Austriacy wysadzili w powietrze dynamitem wieżę kościoła, a ta w konsekwencji zniszczyła nawę, która nie posiadała sklepienia, a jedynie sufit. Pozostały tylko mury prezbiterium i dwie boczne kaplice, choć i one zostały mocno uszkodzone. Po tych wydarzeniach funkcję kościoła pełniła kaplica znajdująca się na cmentarzu grzebalnym.

Odbudowy kościoła parafialnego w Klwowie w stylu neoromańskim dokonano w latach 1926 – 1931. W dniu 8 grudnia 1931 roku odbyło się poświęcenie kościoła. Nowo wybudowana świątynia przez kolejne lata była urządzana, aż została doprowadzona do pełnej użyteczności.

Wybuch drugiej wojny światowej nie sprzyjał rozbudowie i urządzeniu kościoła. Posadzka została ułożona wiosną 1944 roku. Latem 1944 roku ksiądz proboszcz Stefan Cieluba zamówił chrzcielnicę marmurową. Z okazji jubileuszu roku 2000 wymieniony został ołtarz główny z drewnianego na marmurowy. Obecnie trwają prace renowacyjne polegające na osuszeniu fundamentów.

2. Sady – (Sady Kolonia) - kościół par. p.w. Najświętszego Serca Jezusowego, 1924-31, nr rej.: 390/A z 30.08.1988

Powstanie parafii Sady i budowa tam kościoła ściśle związane są z działaniami militarnymi w czasie I wojny światowej, kiedy to w pobliskim Klwowie w roku 1915 zniszczono kościół parafialny.

Z inicjatywy mieszkańców wsi Sady i sąsiednich wiosek - parafia w Sadach została erygowana 15 września 1921 r. dekretem bpa sandomierskiego Mariana Ryxa, a pierwszym proboszczem i jednocześnie budowniczym kościoła został mianowany ks. Leon Boczański (spoczywający na cmentarzu w Sadach). Zaraz po przybyciu do Sadów ks. Boczański wraz z parafianami rozpoczął budowę świątyni według projektu wykonanego przez warszawskiego architekta Stefana Szyllera. Budowa trójnawowego kościoła z kamienia w stylu neorenesansowym

odbyła się w latach 1924 – 1931, choć samo wykończenie świątyni trwało kilka kolejnych lat.

Ostatecznie konsekracji nowego kościoła pod wezwaniem Najświętszego Serca Pana Jezusa dokonał w 1933 r. bp pomocniczy diecezji sandomierskiej Paweł Kubicki. Proces upiększania świątyni zahamował wybuch kolejnej wojny światowej, lecz po jej zakończeniu parafianie wraz ze swym proboszczem włożyli wiele starań, by wykończyć świątynię. Po wielu latach wewnątrz, jak i zewnętrzna elewacja świątyni wymagały prac renowacyjnych. Pierwsze takie prace miały miejsce w 1978 r., a kolejne co upamiętnia okazjonalna tablica przy wejściu do świątyni w 1991 r. z okazji 70 lat istnienia parafii w Sadach.

Wykaz obiektów zabytkowych ujętych w Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków:

1. Klwów – plebania- I ćw. XX w. –murowana,
2. Przysiałowice Duże Kolonia – kapliczka murowana – I ćw. XX w.,
3. Kolonia Sady – dwór murowany - XIX/XX w.

Wykaz obiektów zabytkowych ujętych w Gminnej Ewidencji Zabytków:

1. Borowa Wola 23, Dom mieszkalny, drewniany – 1 ćw. XX wieku, nr ew. dz. 669.
2. Borowa Wola 25, Dom mieszkalny, drewniany – 1 ćw. XX wieku, nr ew. dz. 667.
3. Dobra Wola 69, Dom mieszkalny, drewniany – 1 ćw. XX wieku, nr ew. dz. 308/1.
4. Klwowska Wola 5, Dom mieszkalny, drewniany – 1 ćw. XX wieku, nr ew. dz.310.
5. Klwowska Wola 7, Dom mieszkalny, drewniany – 1 ćw. XX wieku, nr ew. dz.319.
6. Klwów, Kapliczka (figura) murowana z 1944 r., nr ew. dz.1946.
7. Klwów, Kościół parafialny, murowany – 1941, 194-1931, nr ew. dz.948.
8. Klwów, Plebania, murowana – 1 ćw. XX wieku, nr ew. dz. 949.
9. Klwów, ul. Polna 2/4, Dom mieszkalny, murowany – 2 ćw. XX wieku, nr ew. dz.1017.
10. Klwów, ul. Opoczyńska 23, Dom mieszkalny, murowany – 1 ćw. XX wieku, nr ew. dz.1957.
11. Klwów, ul. Opoczyńska 25, Dom mieszkalny, murowany – 4 ćw. XIX wieku, nr ew. dz.1956.
12. Klwów, ul. Opoczyńska 31, Dom mieszkalny, drewniano-murowany – 1 ćw. XX wieku, nr ew. dz.1952.
13. Klwów, ul. Radomska 11, Dom mieszkalny, murowany – 4 ćw. XIX wieku, nr ew. dz.994.
14. Klwów, ul. Radomska 18, Dom mieszkalny, murowany – 1 ćw. XX wieku, nr ew. dz.1032.
15. Klwów, Pl. Świdzińskiego 19, Dom mieszkalny, murowany – 2 ćw. XX wieku, nr ew. dz. 959
16. Kłudno 49, Dom mieszkalny, drewniany – 1 ćw. XX wieku, nr ew. dz.420.
17. Przysiałowice Duże Kolonia, Kapliczka murowana – 1 ćw. XX wieku, nr ew. dz.1175.
18. Kolonia Sady , Kościół parafialny murowany z XIX wieku, nr ew. dz.139.
19. Kolonia Sady, Dwór murowany – XIX/XX wiek, nr ew. dz.21/2.
20. Ulów 40, Dom mieszkalny, drewniany – XIX/XX wiek, nr ew. dz.662.
21. Ulów 42, Dom mieszkalny, drewniany – – 1 ćw. XX wieku, nr ew. dz.587.
22. Kolonia Ulów 9, Dom mieszkalny, drewniany – – 1 ćw. XX wieku, nr ew. dz.104.
23. Klwów, Cmentarz rzymsko-katolicki, kamienny, I ćw. XIX w., nr dz. ew 927.
24. Kolonia Sady, Cmentarz rzymsko-katolicki, ceglany, IV ćw. XIX w., nr dz. ew 158.
25. Klwów, Kirkut, nie istnieje, XVIII w., nr dz. ew. 614.

8.2.2. Stanowiska archeologiczne.

W systemie Archeologicznego Zdjęcia Polski teren gminy zlokalizowany jest na 6 obszarach, w których zewidencjonowana 66 stanowisk archeologicznych (wg danych WKZ z 1987-89 r., weryfikacja 2012 r.)

Wśród 66 stanowisk znajdują się dwa (w tym najważniejsze stanowisko z okresu kultury przeworskiej w m. Brzeski), które zostały wpisane do rejestru zabytków WUOZ w Warszawie. Podlegają one ścisłej ochronie konserwatorskiej.

Stanowiska archeologiczne na terenie gminy posiadają zróżnicowany charakter i datowanie. Reprezentowane są przez artefakty archeologiczne sięgające swoją chronologią do epoki kamienia gładzonego (neolit) po okres nowożytny – ze zdecydowaną dominacją stanowisk średniowiecznych i nowożytnych.

Najstarszym stanowiskiem jest ślad osadnictwa z epoki paleolitu schyłkowego związany z kulturą świderska (stanowisko nr 3 w Przysławowicach Dużych).

Okres neolitu i wczesnej epoki brązu można wiązać ze stanowiskami w Brzeski, Drażnie, Klwowskiej Woli i Ligęzowie.

Epokę żelaza do wpływów rzymskich charakteryzują stanowiska numer 1 i 2 w miejscowości Brzeski. Przedstawiają one największą wartość poznawczą w naukowo - badawczym kontekście. Są one związane z typową funkcją sepulkralno – osadniczą, którą cechuje różnorodność obyczajów pogrzebowych związanych z obrządkiem ciałopalnym kultury przeworskiej w okresie wpływów rzymskich. W miejscowości Brzeski znajduje się osada, cmentarzysko dotowane na I – III w n.e. – na cmentarzysku odkryto groby, fragmenty bruku kamiennego; w osadzie - pozostałości 2 pieców oraz jam gospodarczych typu mieszkalnego.

Największe nasycenie osadnictwa na terenie gminy pochodzi z okresu od wczesnego średniowiecza po czasy nowożytne – w postaci osad oraz śladów osadniczych. Najciekawszym stanowiskiem z tej grupy jest stożkowate grodzisko zachowane w postaci ziemnego nasypu w miejscowości Klwów - zniszczone częściowo podczas prac melioracyjnych i czynności rolniczych związanych z orką głęboką.

Powyższe założenie obronne było użytkowane dwufazowo. Pierwszy etap datuje się pomiędzy II połową XIII w. (niewielki gródek). II fazę - dwór obronny na przełom XVI w. i XVII w.

Wszystkie stanowiska archeologiczne znajdują się w wojewódzkiej ewidencji zabytków oraz są chronione zgodnie z przepisami odrębnymi.

Zabytki z badań powierzchniowo – wykopaliskowych znajdują się w zbiorach działu archeologii Muzeum im. Jacka Malczewskiego.

Granice obszaru w/w stanowisk należy uszczegółowić na etapie sporządzania miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego.

Wykaz stanowisk na archeologicznych na obszarze gmin Klwów wpisanych do rejestru zabytków (są to stanowiska o tzw. własnej formie krajobrazowej):

- **Brzeski**, stan. 2 nr obszaru AZP 70-62, nr wpisu do rej. Zabytków: **367/A/87** cmentarzysko, osada;
- **Klwów**, stan. 1 nr obszaru AZP 71-63, nr wpisu do rej. Zabytków: **368/A/87** grodzisko

Wykaz stanowisk na archeologicznych na obszarze gminy Klwów :

Lp.	Miejscowość	Nr st.	Rodzaj st	Chronologia stanowiska	AZP
1.	Borowa Wola	1	śląd osadnictwa	starożytność	71-62/28
			śląd osadnictwa	okres nowożytny (XVI-XVII w.)	
2.	Borowa Wola	2	osada	okres nowożytny (XVI-XVII w.)	71-62/29
3.	Brzeski	1	śląd osadnictwa	kultura trzciniecka, epoka brązu	70-62/1
			osada	okres lateński, kultura grobów kloszowych	
			osada	młodszy okres przedrzymski, kultura przeworska	
4.	Brzeski	2	osada	kultura przeworska (V/VI w.)	70-62/2
			osada	neolit	
			śląd osadnictwa	kultura przeworska (II-III w. n. e.)	
5.	Brzeski	3	śląd osadnictwa	okres średniowiecza	71-62/15
6.	Brzeski	5	śląd osadnictwa	okres nowożytny (XVI-XVII w.)	71-62/16
7.	Brzeski	6	śląd osadnictwa	późne średniowiecze (XIII-XIV w.)	71-62/17
8.	Brzeski	7	śląd osadnictwa	okres nowożytny (XVI-XVII w.)	71-62/18
9.	Brzeski	8	osada	okres nowożytny (XVI-XVII w.)	71-62/19
10.	Brzeski	9	osada	okres nowożytny (XVI-XVII w.)	71-62/20
11.	Brzeski	10	śląd osadnictwa	okres nowożytny	71-62/21
12.	Brzeski	12	osada	wczesne i późne średniowiecze	70-62/39
			śląd osadnictwa	okres rzymski, kultura przeworska	
13.	Brzeski	13	osada	okres nowożytny (XVIII w.)	70-62/40
			śląd osadnictwa	młodszy okres przedrzymski kultura przeworska	
14.	Brzeski	14	osada	epoka brązu, okres halszacki, kultura łużycka	70-62/41
15.	Drażno	1	śląd osadnictwa	epoka kamienia (neolit)	72-62/32
16.	Drażno	2	śląd osadnictwa	epoka kamienia (neolit) – wczesna epoka brązu	72-62/28
17.	Drażno	3	śląd osadnictwa	okres halszacki D kultura łużycka	72-62/33
18.	Głuszyna	1	śląd osadnictwa	wczesne średniowiecze	71-63/15
			osada	okres nowożytny (XV-XVII w.)	

19.	Głuszyna	2	osada osada	wczesne średniowiecze okres nowożytny (XVI-XVII w., XVIII)	71-63/16
20.	Głuszyna	3	śląd osadnictwa	wczesne średniowiecze	71-63/17
21.	Głuszyna	4	osada	okres późnośredniowieczny okres nowożytny (XV-XVIII w.)	71-63/18
22.	Kadź	1	śląd osadnictwa	okres nowożytny (XVI-XVIII w.)	72-63/5
23.	Kadź	2	śląd osadnictwa śląd osadnictwa śląd osadnictwa	wczesne średniowiecze okres nowożytny (XV-XVII w.) okres nowożytny	72-63/6
24.	Klwowska Wola	1	śląd osadnictwa	epoka kamienia – wczesna epoka brązu	71-62/8
25.	Klwowska Wola	2	śląd osadnictwa	epoka kamienia – wczesna epoka brązu	71-62/9
26.	Klwowska Wola	3	śląd osadnictwa śląd osadnictwa	epoka kamienia – wczesna epoka brązu okres średniowieczny	71-62/10
27.	Klwowska Wola	4	śląd osadnictwa	okres nowożytny (XV-XVII w.)	71-62/11
28.	Klwów	1	grodzisko dwór	okres średniowieczny (XIII-XIV w.) okres nowożytny (II poł. XV-XVIII/XIX w.)	71-63/1
29.	Klwów	3	śląd osadnictwa	okres nowożytny (XVI-XVII w.)	71-62/30
30.	Klwów	4	osada	okres nowożytny (XVI-XVII w.)	71-62/32
31.	Klwów	5	śląd osadnictwa śląd osadnictwa	starożytność okres nowożytny (XVI-XVII w.)	71-62/31
32.	Klwów	6	osada osada śląd osadnictwa	wczesne średniowiecze okres nowożytny (XVI-XVIII w.) okres nowożytny (XIX-XX w.)	71-63/6
33.	Klwów	7	śląd osadnictwa osada śląd osadnictwa	epoka kamienia – epoka brązu okres nowożytny wczesne średniowiecze	71-63/7
34.	Klwów	8	osada	wczesne średniowiecze	71-63/8

			osada	okres nowożytny (XVI-XVIII w.)	
			śląd osadnictwa	okres nowożytny	
35.	Klwów	9	śląd osadnictwa	Epoka kamienia – epoka żelaza	71-63/9
			osada	wczesne średniowiecze	
			osada	późne średniowiecze – okres nowożytny (XV-XVI w.) (XVIII w.)	
			śląd osadnictwa	okres nowożytny (XV-XVII w.)	
36.	Klwów	10	śląd osadnictwa	epoka kamienia – epoka żelaza	71-63/10
			śląd osadnictwa	wczesne średniowiecze	
			śląd osadnictwa	późne średniowiecze (XIV-XV w.)	
			osada	okres nowożytny (XVI-XVIII w.)	
			śląd osadnictwa	nowożytność	
37.	Klwów	11	śląd osadnictwa	wczesne średniowiecze	71-63/11
			osada	okres nowożytny (XVI-XVIII w.), XIX w.	
38.	Klwów	12	osada	wczesne średniowiecze	71-63/14
			osada	późne średniowiecze - okres nowożytny XV w. (XVII--XVIII w.)	
39.	Klwów	13	osada	okres nowożytny (XV-XVIII w.)	71-63/24
40.	Klwów	14	osada	wczesne średniowiecze	71-63/2
			osada	późne średniowiecze - okres nowożytny (XV-XVII w.)	
			osada	okres nowożytny (XVI-XVIII w.)	
41.	Klwów	15	osada	późne średniowiecze okres nowożytny (XV-XVIII w.)	71-63/3
42.	Klwów	16	osada	wczesne średniowiecze	71-63/4
			śląd osadnictwa	późne średniowiecze(XV w.)	
			śląd osadnictwa	okres nowożytny (XVIII w.)	
43.	Klwów	17	osada	wczesne średniowiecze	71-63/5
			osada	okres nowożytny (XVI-XVII w.)	
44.	Kłudno	1	śląd osadnictwa	wczesne średniowiecze	71-63/19

			osada	późne średniowiecze - okres nowożytny (XV-XVII w.)	
45.	Kłudno	2	śląd osadnictwa	wczesne średniowiecze	71-63/22
			osada	późne średniowiecze - okres nowożytny (XV-XVII w.)	
			osada	okres nowożytny (XVIII w.)	
46.	Kłudno	3	śląd osadnictwa	wczesne średniowiecze	71-63/23
			śląd osadnictwa	późne średniowiecze (XV w.)	
			osada	okres nowożytny (XVI-XVII w.)(XVIII w.)	
47.	Ligęzów	1	obozowisko	epoka kamienia	71-62/12
48.	Ligęzów	2	śląd osadnictwa	epoka kamienia – wczesna epoka brązu	71-62/13
49.	Ligęzów	3	śląd osadnictwa	epoka kamienia – wczesna epoka brązu	71-62/14
50.	Ligęzów	4	śląd osadnictwa	epoka kamienia – wczesna epoka brązu	71-62/22
			śląd osadnictwa	okres nowożytny (XVI-XVII w.)	
51.	Ligęzów	5	śląd osadnictwa	okres nowożytny (XVI-XVII w.)	71-62/23
52.	Ligęzów	6	osada	okres nowożytny (XVI-XVII w.)	71-62/24
53.	Ligęzów	7	śląd osadnictwa	średniowiecze (XIV-XV w.)	71-62/25
			śląd osadnictwa	okres nowożytny (XVI-XVII w.)	
54.	Ligęzów	8	śląd osadnictwa	średniowiecze (XV w.)	71-62/26
			śląd osadnictwa	okres nowożytny (XV-XVII w.)	
55.	Ligęzów	9	śląd osadnictwa	średniowiecze (XV w.)	71-62/27
			śląd osadnictwa	okres nowożytny (XV-IXVII w.)	
56.	Podczasza Wola	1	osada	późne średniowiecze - okres nowożytny (XV-XVI w.)	71-63/12
			śląd osadnictwa	wczesne średniowiecze	
			osada	okres nowożytny (XVII-XVIII w.)	
57.	Przystałowice Duże	1	osada	wczesne średniowiecze	72-63/4
			osada	późne średniowiecze - okres nowożytny (XV-XVIII w.)	

			śląd osadnictwa	epoka kamienia – epoka żelaza	
58.	Przystałowice Duże	2	osada	okres nowożytny (XVI-XVIII w.)	71-63/3
			śląd osadnictwa	wczesne średniowiecze	
59.	Przystałowice Duże	3	śląd osadnictwa	Paleolit schyłkowy, kultura świderska	73-63/3
60.	Przystałowice Duże	4	śląd osadnictwa	epoka kamienia	73-63/4
			śląd osadnictwa	okres nowożytny (XVII-XVIII w.)	
61.	Przystałowice Duże	5	śląd osadnictwa	Epoka kamienia	73-63/19
			osada	wczesne średniowiecze	
			osada	okres nowożytny (XVII-XVIII w.)	
62.	Sulgostów	1	Dwór na kopcu	późne średniowiecze - okres nowożytny (XV-XVII w.)	72-62/27
63.	Sulgostów	3	śląd osadnictwa	wczesne średniowiecze - późne średniowiecze do XIV w.	72-63/8
			śląd osadnictwa	okres nowożytny (XVI w.)	
64.	Sulgostów	4	śląd osadnictwa	wczesne średniowiecze	72-63/9
			śląd osadnictwa	okres nowożytny (XV-XVI/XVIII w.)	
65.	Sulgostów	5	śląd osadnictwa	epoka kamienia - epoka żelaza	72-63/7
			śląd osadnictwa	późne średniowiecze - okres nowożytny (XV-XVI/XVIII w.)	
66.	Ulów	1	śląd osadnictwa	epoka kamienia	71-63/20
			śląd osadnictwa	wczesne średniowiecze	
			osada	okres nowożytny (XVI-XVII w.)	

8.2.3. Dziedzictwo kulturowe oraz dobra kultury współczesnej.

Wykaz miejsc pamięci narodowej

1. Mogiły żołnierzy 81 pp. z września 1939 r., cmentarz w Sadach.
2. Mogiły żołnierzy 2 września 1939 r., cmentarz w Klwowie.
3. Pomnik Lotników Polskich w Klwowie.
4. Pomnik poległych pod Odrzywołem w Klwowie.

Na terenie gminy oprócz miejsc pamięci narodowej, występują ślady świadczące o wielokulturowości miejsca. Jest nim teren **cmentarza żydowskiego – kirkutu**.

Pierwsi Żydzi zaczęli się osiedlać w miejscowości w 1765 roku. W 1921 roku Klwów był

zamieszkały w 30,7% przez ludność żydowską, która liczyła 297 mieszkańców. Cmentarz został założony w XIX w. Ostatni pochówek na terenie cmentarza został zarejestrowany w 1942 roku. W czasie II wojny światowej kirkut zdewastowano.

Cmentarz znajduje się na niewielkim wzgórzu, przy polnej drodze w kierunku wsi Głuszyna. Zajmuje powierzchnię ok. 0,5 ha. W czasie okupacji macewy zostały użyte do budowy dróg. Teren cmentarza prawie w całości porośnięty jest krzewami jeżyn, a jego układ nieczytelny. Nie zachowały się także żadne fragmenty nagrobków. Zostały wykonane prace porządkowe: wycięcie krzewów, obsianie trawą, umieszczenie trwałego ogrodzenia, wystawienie tablicy informacyjnej.

Poza kirkutem na terenie gminy znajdują się 2 cmentarze rzymsko-katolickie:

1. Cmentarz w Klwowie.
2. Cmentarz w Sadach Kolonii.

8.2.4. Uwarunkowania wynikające ze stanu dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.

Gmina Klwów ma sporządzony i obowiązujący „Gminny Program Opieki nad Zabytkami na lat na 2012-2016”, zgodnie z którym zostały określone:

Spodziewane rezultaty działań, oparte na realizacji celów cząstkowych, dla opieki nad zabytkami gminy Klwów:

- a) podniesienie świadomości społeczeństwa do wagi ochrony dziedzictwa kulturowego;
- b) dostęp do informacji o zabytkach;
- c) wzbogacenie obszarów aktywizacji społecznej;
- d) wykorzystanie wypracowanych zasad postępowania i metod działania dla stworzenia markowego produktu turystycznego w gminie Klwów;
- e) zasilenie sfery ochrony dziedzictwa kulturowego poprzez pozyskanie dodatkowych środków;
- f) określenie zasad zagospodarowania i adaptacji zabytków oraz nadawania im nowych funkcji w celu zwiększenia atrakcyjności komercyjnej zabytków;
- g) ustanowienie skutecznych zasad interwencyjnych robót zabezpieczających, podejmowanych w przypadku zagrożenia zabytkowej substancji oraz skutecznej egzekucji zwrotu poniesionych kosztów;
- h) realizacja zasad partnerstwa publiczno-prywatnego w sferze adaptacji zabytków do nowych funkcji;

Przestrzeń obszaru gminy nie tworzy jednorodnych makrostruktur. Można jednak wyodrębnić kilka układów posiadających indywidualne cechy strukturalne. Do takich zaliczyć należy:

1. Układy rozplanowania przestrzennego stanowiące o wielowiekowym rozwoju funkcjonalno – przestrzennym miejscowości takich jak: Borowa Wola, Brzeski, Ligęzów, Klwów, Kłudno, Głuszyna, Podczasza Wola, Przysiałowice Duże, Przysiałowice Duże Kolonia, Sady Kolonia, Kadź, Sulgostów, Drażno, Nowy Świat, Ulów i Kolonia Ulów.
2. Strefę ekologicznie uwarunkowanego zagospodarowania zasobów systemu przyrodniczego o znaczeniu międzynarodowym, oparta o pradolinę rzeki Drzewiczki i stanowiącą obszar chronionego krajobrazu (OCHK) w systemie ESOCH i zawierającej tereny wskazane do ochrony w ramach projektowanego parku krajobrazowego (P.K. Dolnej Pilicy),
3. Horyzontalnie rozmieszczone obszary biologicznie czynne, oparte o pradolinę rzeki Wiązownica i kompleksy leśne, a stanowiące strefę ochrony ekologicznej o znaczeniu regionalnym.

Atrakcją Klwowa jest park (w centrum miejscowości) oraz obszar chroniony Doliny Drzewiczki i Doliny Pilicy.

Należy zwrócić uwagę na wyeksponowanie wartości kulturowych miejscowości oraz na sformułowanie szczegółowych zaleceń konserwatorskich odpowiadających współczesnym trendom w tej dziedzinie.

Za najważniejsze obiekty zabytkowe należy uznać:

1. Obiekty zgrupowane w Sadach, Kościół parafialny, plebanię, starodrzew, i cmentarz.
2. Obiekty zgrupowane w Klwowie. Całość wymaga szerokiego frontu prac badawczych i archeologicznych, posiada wysokie walory krajobrazowe i widokowe. Północna część gminy położona jest w strefie ochrony wartości krajobrazów przyrodniczo-kulturowych w pasmach rzecznych (wyznaczonym w Wojewódzkim Programie Opieki nad Zabytkami) - proponuje się objęcie układu urbanistycznego miejscowości Klwów prawną ochroną.
3. Pozostałości dawnego dworu obronnego w Sulgostowie - do zabezpieczenia jako „trwała ruina” co wymaga prac archeologicznych konserwatorskich i uporządkowania otoczenia. Jako przykład architektury tego typu w skali regionalnej i krajowej, są pozostałości parku do uporządkowania i częściowej rekonstrukcji.
4. Zabytkowe cmentarze w Klwowie i w Sadach oraz miejsca pamięci narodowej winny być przedmiotem szczególnej troski miejscowego społeczeństwa i władz samorządowych.

„Gminny Program Opieki nad Zabytkami na lata 2012-2016” zwraca uwagę także na wysokie walory krajobrazu kulturowego obszaru gminy:

„Obszar Gminy Klwów jest charakterystyczny dla tej części województwa mazowieckiego, określonego jako Ziemia Radomska. Jest to teren rolniczo – leśny posiadający jednocześnie wysokie walory przyrodniczo – krajobrazowe. Północno – zachodnia część terenu Gminy leży w obrębie Obszaru Chronionego Krajobrazu (OCHK) „Dolina Pilicy i Drzewiczki”, obejmującego rejon o zróżnicowanych cechach geomorfologicznych, krajobrazowych i przyrodniczych. Występują tutaj fragmenty rzadko spotykanych zbiorowisk leśnych (olsy i łęgi), biocenotyczne łąki (61 zespołów i 10 zbiorowisk florystycznych), szuwary i bagna wzbogacone zadrzewieniami i zakrzewieniami, liczne cieki i oczka wodne. Jest to obszar bogaty i zróżnicowany pod względem fauny, gdyż gniazduje tutaj około 140 gatunków ptaków, a 60 gatunków jest przelotnych. Ponadto występuje na tym obszarze 40 gatunków ssaków (w tym 11 gatunków nietoperzy) oraz 16 gatunków płazów i gadów. Piękne krajobrazy, bogata roślinność, kompleksy leśne oraz zbiorniki wodne bogate w zwierzyńę i ptactwo sprzyjają wypoczynkowi - szczególnie na rzekach: Drzewiczka i Pilica stają się coraz większą atrakcją turystyczną z racji intensywnie rozwijającej się turystyki kajakowej.”

Zagrożeniem dotyczącym historycznego wnętrza miejscowości Klwów jest powolna degradacja istniejącej substancji zabytkowej spowodowana wymogami współczesnej cywilizacji. Dotyczy to przede wszystkim zasad i warunków przeprowadzanych remontów i adaptacji zabytkowych obiektów. Pozbawianie budynków oryginalnych wystrojów elewacji, historycznych stolarek okiennych i drzwiowych i zastępowanie ich stolarką z PCV lub wprowadzanie materiałów zastępczych w miejsce oryginalnych pokryć dachowych, degradowe poszczególne obiekty pozbawiając ich wrażenia autentyczności.

Zgodnie z „Gminnym Programem Opieki nad Zabytkami na lata 2012-2016” celami programu opieki nad zabytkami są:

- konsekwentne i planowe realizowanie zadań kompetencyjnych samorządu dotyczących opieki nad zabytkami jako potwierdzenie uznania znaczenia dziedzictwa kulturowego dla

rozwoju gminy;

- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- wyeksponowanie zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- zintegrowanie ochrony dziedzictwa kulturowego, przyrodniczego i krajobrazu oraz przyjęcie odpowiednich zasad zagospodarowania przestrzeni;
- wykreowanie wizerunku gminy i tożsamości mieszkańców, wspieranie aktywności lokalnej mającej na celu poszanowanie dziedzictwa kulturowego;
- zwiększenie atrakcyjności zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych;
- uregulowanie stanu formalno-prawnego obiektów i obszarów zabytkowych;
- wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- powszechna edukacja w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego;
- przygotowanie właścicieli i dysponentów obiektów zabytkowych do wykorzystania w opiece nad zabytkami funduszy strukturalnych Unii Europejskiej;
- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;

9. Warunki i jakość życia mieszkańców, w tym ochrony ich zdrowia.

9.1. Struktura społeczno – demograficzna gminy.

9.1.1. Zagadnienia demograficzne.

Łączna liczba ludności w całej gminie Klwów na dzień 31.12.2013 r. wynosiła 3484 osób. Średnia gęstość zaludnienia wg danych z 31.12.2013 r. wynosiła ok. 40 osób na km² (w 2010 r. wynosiła 41 osób na km²).

Zmiany ludnościowe w poszczególnych latach przedstawia poniższe zestawienie:

rok	1998	2010	2011	30.12.2013
Liczba mieszkańców ogółem	3832	3535	3505	3484
W wieku przedprodukcyjnym	----	----	717	683
W wieku produkcyjnym	----	----	2065	2102
kobiety	----	----	912	944
mężczyźni	----	----	1153	1158
W wieku poprodukcyjnym	----	747	723	699

Wg.GUS

Ilość kobiet na 100 mężczyzn – 103. W 2010 r. przypadało na 100 mężczyzn 100,6 kobiet a w 2012 na 100 – 101,1 kobiet.

Ludność w wieku 65 lat i więcej na 100 osób w wieku 0-14 lat – 103,9.

Ruch naturalny (31.12.2013 r.) :

	W liczbach bezwzględnych			
Cała gmina	małżeństwa	urodzenia	zgony	Przyrost naturalny
Rok 2010	----	42	67	-25
Rok 2011	13	36	56	-20
Rok 2013	24	49	52	-3

Wg.GUS

Migracje wewnętrzne ludności (31.12.2013 r.) na pobyt stały:

	W liczbach bezwzględnych		
	napływ	odpływ	Saldo migracji na 1000 ludności
2010	----	----	-7,59
2012	----	----	-0,57
2013	20	29	-2,6

Wg.GUS

Zestawienie liczby mieszkańców w poszczególnych miejscowościach gminy:

Lp.	Nazwa miejscowości	Liczba mieszkańców	
		Rok 2007	Rok 2013
1.	Borowa Wola	154	135
2.	Brzeski	157	145
3.	Drażno	271	250
4.	Głuszyna	378	370
5.	Kadź	193	207
6.	Klwów	519	471
7.	Kłudno	354	350
8.	Ligezów	42	37
9.	Nowy Świat	41	36
10.	Podczasza Wola	253	261
11.	Przystałowice Duże	224	209
12.	Przystałowice Duże - Kolonia	189	177
13.	Sady Kolonia	175	172
14.	Sulgostów	260	262
15.	Ulów	334	319
16.	Kolonia Ulów	155	145

Zgodnie z powyższymi tabelami w gminie obserwuje się spadek liczby ludności. Ma na to wpływ przede wszystkim ujemny przyrost naturalny oraz migracja lokalnej ludności.

Liczba mieszkańców wsi gminnych w przeważającej części oscyluje w granicach ok. 150 – 300 osób. Liczbę ok. 300 i powyżej posiadają wsie w północno-wschodniej części gminy Głuszyna i Ulów. Jedyną miejscowością z liczbą mieszkańców powyżej 450 jest Klwów.

Liczba osób zamieszkujących poszczególne tereny obrazuje warunki ekofizjograficzne oraz warunki rozwoju urbanistycznego gminy. Duża liczba mieszkańców zajmujących dany teren m. in. związana jest z występowaniem dobrych warunków fizjograficznych, dobrze rozwiniętą infrastrukturą, dobrymi gruntami rolnymi.

Stagnacja ekonomiczna, zwłaszcza długoterminowa, będzie prowadziła do selektywnej emigracji ludzi aktywnych, wykształconych i młodych.

Tworząc nowe miejsca pracy, wzmacniając zaplecze socjalne, stwarzając możliwość produkcji i usług oraz przede wszystkim wzmacniając funkcje rolniczą gminy, uzyskano by zmniejszenie ruchów migracyjnych ludności oraz zwiększenie jakości życia, co spowodowałoby wzrost przyrostu ludności. Skutkiem czego byłby wzrost gospodarczy gminy oraz jej rozwój.

Należy stosować rozwiązania przestrzenne, pozwalające na podniesienie standardu życia w gminie, zarówno ekonomicznego jak i przestrzennego, aby oprócz wstrzymania fali migracyjnej zachęcić migrantów spoza obszaru gminy do osiedlania się w gminie.

Należy kreować harmonię i ład przestrzenny, co może przyczynić się do promowania gminy jako obszaru o wysokich walorach estetycznych oraz środowiskowych.

9.1.2. Zatrudnienie.

Większość mieszkańców gminy utrzymuje się z pracy w indywidualnych gospodarstwach rolnych, w których zajmują się uprawą zbóż i warzyw oraz zajmuje się sadownictwem. Cechą charakterystyczną dla gminy jest zatrudnienie przy uprawie papryki.

Powierzchnia upraw pod osłonami od 2010 r. waha się od 50 tys. m² do 72 tys. m² na 100 ha UR w 2010 r. było to 261 ha.

Zgodnie z informacją o podmiotach gospodarki narodowej w rejestrze REGON (bez osób fizycznych bez osób fizycznych prowadzących wyłącznie indywidualne gospodarstwa rolne), sytuacja na obszarze gminy na koniec września 2014 r. kształtowała się następująco: 127 osoby fizyczne prowadziło działalność gospodarczą, zarejestrowanych było 6 spółek cywilnych, 3 spółki z ograniczoną odpowiedzialnością oraz 1 spółdzielnia.

W 2012 roku 119 osób prowadziło działalność gospodarczą.

Podział na sekcje wg PKD 2007 kształtował się następująco:

- rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo (sekcja A) - 20 podmioty;
- przetwórstwo przemysłowe (sekcja C) - 16 podmioty;
- budownictwo (sekcja F) - 26 podmioty;
- handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle (sekcja G) - 49 podmioty;
- transport i gospodarka magazynowa (sekcja H) - 4 podmioty;
- działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi (sekcja I) - 2 podmioty;
- działalność finansowa i ubezpieczeniowa (sekcja K) - 3 podmioty;
- działalność profesjonalna, naukowa i techniczna (sekcja M) - 4 podmioty;
- działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją (sekcja R) - 3 podmioty;

Z analizy powyższych danych wynika, że gmina Klwów ma dogodne uwarunkowania związane pracą i zatrudnieniem w sektorze rolnictwa i leśnictwa, przetwórstwa, handlu hurtowego i detalicznego oraz budownictwie. Jest to zgodne z polityką przestrzenną gminy i należy dążyć do rozwoju gminy w tych kierunkach.

Stan bezrobotnych na dzień 31.12.2013 r. wynosił 330 osób, w tym 135 kobiet. Z liczby 330

osób tylko 40 osób miało prawo do zasiłku (w tym 18 kobiet).

Stopa bezrobocia dla powiatu przysuskiego w sierpniu 2014 r. wynosiła 25,3 % (w całej Polsce 11,7 %). Są to dane statystyczne, nie biorące pod uwagę bezrobotnych nie zarejestrowanych.

Niska opłacalność produkcji rolniczej oraz gwałtowność zjawisk atmosferycznych niszczących plony, brak dużych ośrodków produkcyjnych i usługowych przyczynia się do ubożenia lokalnej społeczności oraz spadku jakości życia. Przez co następuje pogłębienie bezrobocia oraz narastania biedy.

W celu tworzenia nowych miejsc pracy należy przewidzieć obszary predysponowane do lokalizacji nowych inwestycji o charakterze produkcyjno – usługowym oraz dążyć do rozwoju technologicznego rolnictwa.

Bezrobotni **gminy Klwów** zarejestrowani wg płci:

rok	ogółem							
	2005	2006	2007	2009	2010	2011	2012	2013
ogółem	357	360	306	299	312	299	318	330
kobiety	----	----	----	134	123	131	132	135

(źródło: GUS)

Liczba bezrobotnych (zarejestrowanych) w Klwowie od 2009 roku z każdym rokiem wzrasta. Należy także zauważyć, że wzrasta liczba bezrobotnych, którzy są bez pracy zarobkowej dłużej niż pół roku.

Na terenie gminy bezrobocie na przestrzeni ubiegłych lat nieznacznie spadało, aczkolwiek jest to związane ze wzrostem bezrobotnych niezarejestrowanych oraz migracją ludności. W celu zatrzymania tendencji wzrostu bezrobocia należy bezwzględnie wprowadzić nowe tereny o przeznaczeniu pod usługi, produkcję oraz wprowadzić programy wspierające rozwój rolnictwa i gospodarki na terenie gminy.

Wyznaczenie nowych terenów wiąże się także z podniesieniem standardów dróg oraz budową nowych, w tym obwodnicy miasta.

W chwili obecne w gminie Klwów realizowane są w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki projekty "Aktywizacja zawodowa poprzez szkolenia", co ma na celu zmniejszenie liczby bezrobotnych oraz ich szkolenie i podnoszenie kwalifikacji.

9.1.3. Struktura usługowa.

Miejscowość Klwów stanowi główny ośrodek usługowy gminy. Znajdują się tu sklepy, bank, punkty usługowe, placówka zdrowia oraz siedziba Urzędu Gminy. Pozostałe miejscowości mają w swojej strukturze usługi podstawowe, przeważnie w formie sklepu spożywczo-przemysłowego, ewentualnie usług oświaty lub sakralnych.

Oprócz usług podstawowych (działalności prywatnych), na terenie miejscowości Klwów funkcjonuje:

- Gminny Ośrodek Zdrowia, ul. Opoczyńska 39
- Punkt apteczny w Klwowie, ul. Opoczyńska 37
- Zajazd Lwowski Zakład Aktywności Zawodowej w Klwowie, ul. Opoczyńska 45
- „Bar”, pl. Świdzińskiego 3;

W Klwowie zlokalizowane są także sklepy specjalistyczne związane z produkcją rolną. Jest to m. in. sprzedaż artykułów do produkcji rolnej oraz firmy związane pozyskiwaniem i

oferowaniem asortymentu produktów rolno-spożywczych. Zapewniona jest także pomoc weterynaryjna.

Na terenie gminy zlokalizowane są także:

- Wiejski Ośrodek Zdrowia, Kolonia Sady 33

Struktura usługowa gminy jest dość dobrze rozwinięta, zaspokaja lokalne potrzeby mieszkańców. W celach rozwoju należy wyznaczyć nowe tereny pod działalność usługową (w rejonie miejscowości Klwów), które pozwoliłyby na rozwój funkcji oraz wprowadzenie nowych form usługowych na teren gminy. W związku z rolniczym charakterem gminy zakłada się możliwość rozwoju usług związanych ze sprzedażą produktów rolnych oraz związanych z przetwórstwem mięsnym. Możliwy jest także rozwój firm oferujących usługi spedycyjne.

9.1.4. Obiekty przemysłowe, składowe oraz infrastrukturalne.

Na terenie gminy działa kilka zakładów produkcyjnych, aczkolwiek nie występują duże zakłady produkcyjne, które stanowiłyby miejsce zatrudnienia dla dużej ilości lokalnej społeczności.

Na terenie gminy swoją lokalizację ma tartak oraz związane z nim usługi stolarskie, usługi betoniarskie, hodowla lisów i norek, skup zwierząt oraz masarnia. Zlokalizowane są także obiekty związane z uprawą sadzonek.

Na obszarze gminy istnieją zakłady zajmujące się skupem oraz przetwórstwem owoców i warzyw.

Wskazana jest próba odbudowania branży piwowarskiej (przywilej warzenie piwa Klwów otrzymał w 1743 r.) jako kontynuacja tradycji oraz promocja gminy na większą skalę.

9.2. Infrastruktura społeczna.

9.2.1. Oświata.

Na terenie gminy zlokalizowane są następujące placówki oświatowe:

- Przedszkole Samorządowe w Klwowie, ul. Sportowa;
- Publiczna Szkoła Podstawowa i Gimnazjum im. Lotników Polskich w Zespole Szkół Samorządowych w Klwowie, ul. Przysuska 4,
- Publiczna Szkoła Podstawowa im. Marii Konopnickiej w Kłudnie

Głównym centrum edukacyjnym w gminie jest miejscowość Klwów. Uzupełniającym - Kłudno.

Struktura uczących się w ciągu ostatnich kilku lat w Klwowie:

		2010	2011	2012	2013
Szkolnictwo gimnazjalne	Liczba uczniów	132	121	115	106
	Uczniowie w I klasie	----	----	39	35
	Absolwenci	37	45	45	44
Szkolnictwo podstawowe	Liczba uczniów	160	170	171	167
	Uczniowie w I klasie	----	----	28	25
	Absolwenci	28	23	27	29

Źródło: GUS

Struktura uczących się w ciągu ostatnich kilku lat w Kłudnie:

		2010	2011	2012	2013
Szkolnictwo podstawowe	Liczba uczniów	61	68	61	67
	Uczniowie w I klasie	----	----	7	12
	Absolwenci	16	10	13	6
Oddział przedszkolny w szkole podstawowej	Liczba ogółem	0	22	0	28
	Dzieci 6-letnie	0	1	0	2
	Dzieci od 3 do 6 lat	0	21	0	27

Źródło: GUS

Z powyższych zestawień wynika, że liczba uczących się w Klwowie na przestrzeni kilku lat utrzymuje się na stałym poziomie. W Kłudnie liczba dzieci maleje, mimo że w 2013 roku odnotowano wzrost liczby uczących się w pierwszej klasie.

Zgodnie z powyższymi danymi należy utrzymać istniejące jednostki szkolne.

Zestawienie liczby dzieci w przedszkolu w Klwowie:

Przedszkola dzieci wg wieku	2010	2011	2012	2013
ogółem	118	66	93	90
2 lata i mniej	2	3	5	2
3 lata	19	11	22	18
4 lata	19	24	30	25
5 lata	40	28	36	22
6 lat	38	0	0	23

Źródło: GUS

Liczba dzieci w wieku przedszkolnym także utrzymuje się średnio na stałym poziomie. Należy także zwrócić uwagę, że w oddziale przedszkolnym w szkole podstawowej w Kłudnie liczba dzieci wzrosła, co jest zjawiskiem pozytywnym.

9.2.2. Administracja.

Na terenie gminy funkcję administracyjną sprawuje Urząd Gminy w Klwowie.

Poza tym na terenie miasta zlokalizowane są następujące urzędy i instytucje:

- Urząd Stanu Cywilnego, ul. Opoczyńska 35
- Zespół Obsługi Szkół Samorządowych w Klwowie, ul. Opoczyńska 35

- „Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej”, ul. Opoczyńska 35
- „Zakład Aktywności Zawodowej”, ul. Opoczyńska 35
- Spółdzielnia Socjalna „Oaza”, ul. Opoczyńska 45
- Rzymsko-Katolicka Parafia pw. Św. Macieja Ap. w Klwowie, ul. Opoczyńska 12
- Bank Spółdzielczy w Przysusze. Oddział Potworów, ul. Przysuska 1
- „Poczta Polska” S.A. Urząd Pocztowy Potworów Filia, ul. Opoczyńska 33

oraz służby interwencyjne:

- „Ochotnicza Straż Pożarna” w Klwowie, ul. Opoczyńska 41.
- „Ochotnicza Straż Pożarna” w Sulgostowie
- „Ochotnicza Straż Pożarna” w Sadach Kolonii
- „Ochotnicza Straż Pożarna” w Przysławowicach Dużych
- „Ochotnicza Straż Pożarna” w Ułowie
- Komisariat Policji w Klwowie

9.2.3. Kultura.

Na terenie miasta i gminy istnieją placówki i z zakresu kultury, są to:

- Gminna Biblioteka Publiczna, ul. Radomska 18,
- Wiejskie Centrum Kultury w Przysławowicach Dużych

Dopełnieniem oferty kulturalnej na terenie gminy są kluby i obiekty sportowe:

- Gminny Klub Sportowy Klwów, ul. Sportowa 2
- Ludowo Uczniowski Klub Sportowy „Olimp”, ul. Przysuska 4,

oraz stowarzyszenia:

- „Gmina Klwów - Wspólne Marzenia” Stowarzyszenie
- Stowarzyszenie „Babska rzeczpospolita Klwów”
- Stowarzyszenie Oświatowe Gminy Klwów

Gminna Biblioteka Publiczna w roku 2010 miała w swoich zbiorach 10 821 woluminów, a w roku 2012 liczba ta zmalała do 9 059. Nie jest to zjawiskiem pozytywnym i należy mu przeciwdziałać poprzez zakup nowych woluminów, wprowadzenie książek w formie elektronicznej itp. oraz poprzez propagowanie czytania w gminie. Zaniedbanie tego działu kultury spowoduje wtórny analfabetyzm społeczności, dlatego należy temu w sposób stanowczy i konsekwentny przeciwdziałać.

Gmina Klwów realizuje także w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki projekt „Edukacyjny rozwój Gminy Klwów poprzez warsztaty teatralne”. W ramach projektu zorganizowane zostały zajęcia teatralne dla dzieci, młodzieży oraz dorosłych mieszkańców Gminy Klwów.

W ciągu roku na terenie gminy odbywają się imprezy kulturalne. W sierpniu odbywa się „Święto Papryki”, podczas którego oprócz licznych atrakcji kulturalnych i części artystycznej prezentują się również firmy branży rolno-ogrodniczej. Zgromadzeni goście mają również okazję skorzystać z konsultacji pracowników Mazowieckiego Doradztwa Rolniczego dotyczących upraw papryki oraz innych warzyw.

9.2.4. Turystyka i rekreacja.

Gmina Klwów należy do miejsc atrakcyjnych pod względem turystyki i rekreacji z powodu szczególnych walorów przyrodniczych opisanych w powyższych rozdziałach.

Rozwój gospodarczy obszaru przebiega zgodnie z koncepcją zrównoważonego rozwoju, a tym samym zasoby środowiska naturalnego stanowią cenny element wpływający na rozwój regionu i jego funkcji agroturystycznej i turystyczno - rekreacyjnej. Charakter gminy świadczy o dużym udziale gospodarstw rolnych w lokalnej gospodarce. W zakresie rozwoju przedsiębiorczości dominującym sektorem są drobni przedsiębiorcy, których działalność nie wpływa negatywnie na stan środowiska naturalnego.

Do szans rozwojowych funkcji turystycznej na terenie gminy można zaliczyć:

- dostępność komunikacyjna i dobra sieć dróg;
- walory środowiska naturalnego - zalesienie obszaru, czyste środowisko, występowanie obszarów objętych szczególną ochroną (Krajobraz Doliny Pilicy i Drzewiczki);
- dobre warunki do rozwoju turystyki pieszej, rowerowej i konnej;
- warunki do rozwoju agroturystyki (czyste środowisko, zainteresowanie rolników);
- impreza cykliczna „Święto Papryki”;
- znaczący potencjał produkcji papryki i rozpoznawalność gminy jako jej producenta;
- możliwość rozwoju produktów lokalnych;
- istnienie możliwości wypromowania lokalnego produktu;
- możliwość powstania stref turystyczno - rekreacyjnych co zwiększy zainteresowanie walorami kulturowymi gminy;
- otwarty krajobraz naturalny z atrakcyjnymi punktami widokowymi posiadającymi wgląd w dolinę Drzewiczki z zachowanym krajobrazem naturalnym;
- możliwość wyznaczenia i zagospodarowania punktów widokowych w Klwowie, Sadach;
- pozostałości zabytkowego układu przestrzennego Klwowa - możliwość rewaloryzacji;
- obiekty zabytkowe objęte ochroną prawną;
- atrakcyjne położenie komunikacyjne w centrum Polski;
- bliskość większych ośrodków miejskich takich jak Radom, Nowe Miasto nad Pilicą, Przysucha;
- dostępność zewnętrznych środków finansowych Unii Europejskiej i krajowych wspierających rozwój obszarów wiejskich;
- rosnące zainteresowanie agroturystyką i turystyka aktywną;

W celu rozwoju turystyki należy wyznaczyć trasy rowerowe i piesze. W chwili obecnej przez gminę wyznaczony jest tylko jeden szlak rowerowy Nieznamierowice – Lipowe Pole – Łęgonice Małe. Szlak liczy 31 km i biegnie przez gminy Rusinów, Klwów, Odrzywół, poprzez najpiękniejsze tereny wzdłuż rzeki Drzewiczki i Pilicy. Został on otwarty w 2012 r.

Należy także utworzyć bazę noclegową (w chwili obecnej odnotowuje się brak miejsc noclegowych na terenie gminy) i gastronomiczną w oparciu o gospodarstwa agroturystyczne i letniska.

9.3. Rolnictwo.

Podstawową funkcją terenów wiejskich jest produkcja rolna stanowiąca o rozwoju techniczno-gospodarczym gminy. Przeważa indywidualna własność użytków rolnych. Lokalni mieszkańcy zajmują się uprawą warzyw i owoców oraz sadownictwem. Sady (o produkcji na skalę przemysłową) znajdują się w Kłudnie, Ułowie, Głuszynie, Kolonii Ułów oraz w Podczaszej Woli. W sołectwie Podczasza Wola zlokalizowane są szkółki drzew owocowych. Owoce jagodowe (m. in. truskawki) uprawiane są na terenie całej gminy, aczkolwiek uprawy wielkopowierzchniowe zlokalizowane są w Kłudnie, Głuszynie, Borowej Woli oraz Podczaszej Woli. Ponadto na terenie gminy we wsiach: Kłudno, Głuszyna, Borowa Wola oraz Podczasza Wola występują plantacje rabarbaru oraz uprawy kwiatów szklarniowych (w Głuszynie).

Szczególną uwagę zwraca bardzo dynamiczny rozwój uprawy papryki pod osłonami (w nieogrzewanych tunelach foliowych). Uprawa została zapoczątkowana w latach 80-tych XX wieku

na terenie gminy Przytyk, ze względu na wysoką opłacalność, szybko zyskała na popularności także wśród rolników z ościennych gmin. Obecnie jest to największy obszar intensywnej uprawy papryki w Polsce. Kilkanaście gmin, w tym: Białobrzegi, Chlewiska, Jedlińsk, Klwów, Mogielnica, Nowe Miasto nad Pilicą, Odrzywół, Potworów, Przytyk, Przysucha, Wieniawa, Wolanów, Rusinów, Wyśmierzyce, Stara Błotnica, utworzyło „paprykowe zagłębienie”.

Powierzchnia upraw pod osłonami od 2010 r. wahała się od 50 tys. m² do 72 tys. m² na 100 ha UR w 2010 r. było to 261 ha. Gmina Klwów jest w grupie miast i gmin o najwyższych wartościach analizowanego wskaźnika (powyżej 20 tys. m² na 100 ha UR).

Na terenie gminy odnotowuje się także znaczącą produkcję zbóż, ziemniaków oraz roślin na pasze dla zwierząt.

Średnia wielość gospodarstw rolnych wynosi 5,06 ha (2010 r.) z przewagą rozdrobnionych gospodarstw do 5 ha (w województwie mazowieckim wielkość ta wynosi 8,55 ha w 2014 r.), co przyczynia się do niskiej efektywności produkcji rolniczej.

Powierzchnia i użytkowanie gruntów na terenie gminy (źródło GUS) :

	J. miary	1999	2002	2010
Gospodarstwa	-	989	973	970
Powierzchnia i użytkowanie gruntów	ha	8678	8678	8678
Użytki rolne	ha	6555	6555	6755
Grunty orne	ha	4757	4747	4839
Grunty orne odłogi i ugory	ha	230	271	292
Sady pod uprawą drzew owocowych	ha	350	419	446
Łąki	ha	518	518	518
pastwiska	ha	600	600	600

Analizując powyższe dane statystyczne, można zaobserwować spadek ilości gospodarstw przy wzroście gruntów rolnych użytkowanych. Jest to cechą pozytywną, oznaczającą konsolidację gruntów, spadek gospodarstw z małym arealem gruntowym a wzrost gospodarstw z dużą ilością użytków rolnych. Należy dążyć do podtrzymania tej tendencji. Obserwuje się także wzrost gruntów przeznaczonych pod sady z uprawą drzew owocowych, co jest odzwierciedleniem zwiększenia funkcji sadowniczej w gminie. Jest to także cechą pozytywną, którą należy kontynuować i rozwijać. Niepokojącym elementem jest wzrost gruntów rolnych odłogowanych oraz ugorów. Należy dążyć do minimalizacji gruntów odłogowanych i ugorów.

Uwarunkowania wynikające ze stanu istniejącego:

1. Korzystne położenie w ciągu dróg krajowych i wojewódzkich (udogodnienie transportu).
2. Duże zasoby ziemi użytkowanej rolniczo.
3. Ponad 4 % gleb bardzo dobrych i 42% średniej jakości do produkcji rolnej.
4. Położenie w korzystnych warunkach lokalnych dla upraw o dużych wymaganiach siedliskowych, w tym dla roślin ciepłolubnych - uprawy ogrodnicze, w tym warzywa pod osłonami.
5. Uregulowane stosunki wodne (42% ze 100% wymagających melioracji).
6. Położenie w rejonie ukształtowanego kierunku produkcji o znaczeniu krajowym i międzynarodowym – uprawa papryki pod osłonami tuneli foliowych.
7. Ukształtowany kierunek produkcji ogrodniczej.
8. Duże zasoby siły roboczej.
9. Baza surowcowa dla drobnych zakładów produkcyjnych i przetwórczych.

10. Możliwość rozwoju rolnictwa ekologicznego i agroturystyki.
11. Możliwość rozwoju i promocji lokalnych produktów spożywczych.

10. Zagrożenie bezpieczeństwa ludności i jej mienia.

Udokumentowane zagrożenie powodziowe występuje w dolinie rzeki Drzewiczki, wyznaczone przez Dyrektora RZGW w Warszawie w opracowaniu pn. „Studium dla potrzeb planów ochrony przeciwpowodziowej – etap I, rzeka Drzewiczka”. Obszarem szczególnego zagrożenia powodzią są tereny wzdłuż rzeki Drzewiczka.

Na obszarze gminy nie ma zakładów zaliczonych do zakładów o zwiększonym ryzyku (ZZR) lub dużym ryzyku (ZDR) wystąpienia poważnej awarii przemysłowej, zgodnie z kryteriami ilościowo-jakościowym określonymi w rozporządzeniu Ministra Gospodarki z dnia 9 kwietnia 2002 r. w sprawie rodzajów i ilości substancji niebezpiecznych, których znajdowanie się w zakładzie decyduje o zaliczeniu go do zakładu o zwiększonym ryzyku albo zakładu o dużym ryzyku wystąpienia poważnej awarii przemysłowej (Dz. U. Nr 58, poz. 535 i z 2006 r. Nr 30, poz. 208).

W gospodarce przestrzennej gminy należy stosować następujące zasady służące zabezpieczeniu potrzeb obrony cywilnej:

1. W rejonach budownictwa wielorodzinnego należy przewidywać rezerwę terenów pod budowę ochronne (schrony, ukrycia, szczeliny).
2. W budynkach przemysłowych, usługowych, użyteczności publicznej, mieszkalno-usługowych i mieszkalnych – należy na etapie sporządzania planów realizacyjnych przewidzieć schrony i ukrycia.
3. W rejonach budownictwa jednorodzinnego należy przewidywać ukrycia typu II wykonane w podpiwniczeniach budynków przez mieszkańców we własnym zakresie w okresie podwyższonej gotowości obronnej Państwa.
4. Bez względu na typ zabudowy zarezerwować należy tereny pod budowę awaryjnych studni wody pitnej (7,5 l na osobę/ dobę). Odległość studni od budynków mieszkalnych lub zgrupowań ludności powinna wynosić najwyżej 800 m.
5. Istniejące studnie powinny być zabezpieczone przed likwidacją i przystosowane do sprawnego uruchomienia i eksploatacji w sytuacjach kryzysowych.
6. Oświetlenie zewnętrzne (ulice, zakłady pracy) należy przystosować do zaciemniania i wygaszenia.
7. Należy uwzględnić system alarmowania i powiadamiania mieszkańców w wypadku zagrożeń poprzez syreny alarmowe przyjmując promień słyszalności syreny do 300 m.
8. Układ projektowanych i modernizowanych dróg i ulic powinien spełniać następujące warunki:
 - szerokość ulicy powinna uniemożliwić ewentualne zagruzowanie;
 - powinny być połączenia z traktami przelotowymi – zapewniające sprawną ewakuację ludności w okresie zagrożenia;
 - należy wyznaczyć trasy przejazdu dla pojazdów z toksycznymi środkami przemysłowymi;
9. Wszelkie projektowane na obszarze gminy obiekty o wysokości równej i większej od 50 m npt oraz każdorazowo przed wydaniem decyzji o pozwoleniu na budowę należy zgłaszać do Sił Powietrznych RP.
10. Należy zachować istniejące lub projektowane obiekty obrony cywilnej.

11. Potrzeby i możliwości rozwoju gminy.

Wśród uwarunkowań wynikających z potrzeb rozwoju gminy należy wymienić następujące czynniki:

1. Konieczność uzupełnienia na terenie gminy istniejącej zabudowy, w nawiązaniu do ulicowego charakteru obecnego budownictwa (zabudowa zwarta) lecz z zachowaniem

- otwarcie widokowych i krajobrazowych oraz przeciwdziałanie rozproszonemu osadnictwu.
- 2. Słaby rozwój infrastruktury, który warunkuje konieczność rozbudowy zasilania w media i odprowadzania ścieków.
- 3. Budowę obwodnicy miejscowości Klwów, w celu ochrony przed negatywnymi czynnikami związanym z ruchem kołowym, w tym transportowym.
- 4. Należy dążyć do rozwoju i modernizacji rolnictwa w celu wzrostu gospodarczego oraz wzrostu standardów na terenie gminy.
- 5. Należy dążyć do poprawy struktury agrarnej (scalania użytków rolnych).
- 6. Należy dążyć do rozwoju produkcji (w tym związanej z rolnictwem) i usług na terenie gminy w celu stworzenia nowych miejsc pracy.
- 7. Zmiana średniej wartości wielkości gospodarstw rolnych w celu podniesienia wydajności produkcji.
- 8. Intensywniejsze wykorzystanie terenów zainwestowanych i rehabilitacja obszarów zdewastowanych poprzez kierowanie na nie ruchu inwestycyjnego.

Wśród uwarunkowań wynikających z możliwości rozwoju gminy należy wymienić:

- 1. Korzystne warunki rozwoju funkcji rolnej - użytki rolne stanowią najistotniejszy komponent walorów gminy i powinny być kształtowane w powiązaniu z produkcją rolną.
- 2. Dogodne warunki do rozwoju rolnictwa (rolniczy charakter gminy) w oparciu o większe gospodarstwa rolne.
- 3. Aktywizowanie rozwoju produkcji (w tym związanej z rolnictwem) – a także w związku z tym związany rozwój ekonomiczny gminy.
- 4. Warunki do powstawania zakładów produkcyjnych w branży rolno-spożywczej.
- 5. Rozwój handlu, usług oraz produkcji.
- 6. Możliwość rozwoju branży piwowarskiej (tradycja miejscowości).
- 7. Promocja turystyczna w oparciu o unikatowe środowisko przyrodnicze oraz charakterystyczny produkt - paprykę.
- 8. Działania proekologiczne w sferze energetyki ciepłej.

12. Stan prawny gruntów.

Na obszarze gminy większość terenów stanowi własność prywatną. W 2010 r. oraz w 2012 powierzchnia gruntów komunalnych wynosiła tylko 25, 5 ha. W związku z powyższym należy spodziewać się, że większość inwestycji na terenie gminy będzie miała charakter prywatny lub w przypadku inwestycji celu publicznego konieczne będzie wykupywanie terenów od mieszkańców.

13. Występowanie obiektów i terenów chronionych na podstawie przepisów odrębnych.

13.1. Występowanie obszarów naturalnych zagrożeń geologicznych.

Na terenie gminy Klwów nie występują obszary naturalnych zagrożeń geologicznych. Państwowy Instytut Geologiczny opracowuje mapę osuwisk i terenów zagrożonych ruchami masowymi. Udokumentowanie obecności lub braku osuwisk wymaga przeprowadzenia prac terenowych.

13.2. Występowanie udokumentowanych złóż kopalin oraz zasobów wód podziemnych.

Na terenie gminy Klwów nie występują udokumentowane złoża kopalin.

14. Występowanie terenów górniczych wyznaczonych na podstawie przepisów odrębnych.

Na obszarze gminy nie występują tereny górnicze w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 9

czerwca 2011 r. Prawo geologiczne i górnicze (Dz. U. z 2014, poz. 613).

15. Stan systemów komunikacji i infrastruktury technicznej.

Gmina Klwów obsługiwana jest zróżnicowanym układem drogowym. Droga krajowa, wojewódzka oraz częściowo drogi powiatowe na terenie gminy zapewniają połączenia tranzytowe regionalne.

Drogi powiatowe i gminne zapewniają połączenia lokalne. Centralnie położona miejscowość Klwów jest bardzo dobrze skomunikowana z promieniście rozchodzącymi się drogami do wsi gminnych.

Gmina jest położona w odległości ok. 98 km od Warszawy, ok. 105 km od Łodzi, ok. 41 km od Radomia oraz ok. 21 km od Przysuchy.

Łączna długość dróg powiatowych wynosi 55,2 km, dróg gminnych (65 km). Występują także drogi wewnętrzne uzupełniające sieć służącą miejscowym potrzebom.

Przez gminę przebiega, **droga krajowa nr 48 relacji Tomaszów Mazowiecki – Kock** oraz następujące drogi wojewódzkie:

- droga wojewódzka nr 727 relacji Klwów-Przysucha-Szydłowiec-Wierzbica;
- droga wojewódzka nr 729 relacji Przysałowice Duże – Potworów;

Na terenie gminy występują następujące relacje dróg powiatowych:

Drogi powiatowe:

- 1108W Olszowa - Ulów – Klwów
- 1109W Jabłonna - Ulów
- 1694W Nowe Miasto nad Pilicą - Ulów
- 1695W Wólka Magierowa - Brzeski - Klwów
- 3312W Potworów - Rdzuchów - Kol. Bąków
- 3313W Drzewica - Rusinów – Sady
- 3314W Odrzywół - Kadz - Łojków
- 3315W Klwów - Sulgostów - Nieznamierowice
- 3316W Jelonek- Sulgostów
- 3317W Dążno - Przysałowice Małe
- 3325W Ulów - Kłudno
- 3326W drogi nr 740 Podczasza Wola - Kozieniec

Ze względu na wzrastający ruch (w szczególności transportowy) niezbędna jest realizacja obwodnicy miasta, która planowana jest na terenach na południe od miejscowości Klwów oraz w ciągu drogi krajowej nr 48.

Przez gminę nie przebiega system kolejowy.

16. Stopień uporządkowania gospodarki wodno – ściekowej.

Stopień zwodociągowania i skanalizowania gminy nie jest zadowalający.

Około 90% ludności gminy zaopatrywana jest w wodę z ujęć lokalnych zlokalizowanych w miejscowościach: Ulów, Głuszyna, Kadz, Przysałowice Duże, Kolonia Przysałowice, Borowa Wola i punktów czerpania wody: Dążno i Sulgostów.

Pod koniec 2012 r. długość wodociągowej sieci rozdzielczej w gminie wynosiła 79,2 km a kanalizacyjna 3,8 km. Gmina nie posiada kanalizacji deszczowej.

W 2010 roku ilość połączeń prowadzących do budynków mieszkalnych od sieci wodociągowej wynosiła 1030 sztuk a kanalizacyjnej sieci nie było. W 2012 roku do sieci wodociągowej przyłączono 13 jednostek a do kanalizacyjnej 65 (tylko 11% ludności korzysta z

sieci kanalizacyjnej).

Pełną sieć wodociągową posiada cała gmina. Zauważa się spadek zużycia wody (mimo przyłączenia dodatkowych gospodarstw domowych do sieci) z wodociągów w gminie. W 2010 na 1 mieszkańca w gospodarstwie domowym przypadało 63,8 m³ wody a w roku 2012 - 57,1 m³. Dane te obrazują ubożenie gminy oraz spadku produkcji rolnej.

Na terenie gminy nie ma zorganizowanego systemu odprowadzania i oczyszczania ścieków, brak jest sieci kanalizacyjnej na obszarze większości gminy. Obszar gminy, z uwagi na konfigurację i spadki terenowe oraz rozmieszczenie jednostek osadniczych nie sprzyja organizacji systemów komunalnej kanalizacji sanitarnej. Konieczna, ze względu na wymogi ochrony środowiska, budowa tej kanalizacji wymagać będzie poza grawitacyjnymi odcinkami przewodów, stosowania wymuszonego przepływu zbieranych ścieków w kilku odrębnych układach z lokalnymi oczyszczalniami.

W miejscowości Klwów zlokalizowana jest jedyna komunalna oczyszczalnia ścieków o projektowanej przepustowości (dane z 31.12.2012 r.) 200 m³/dobę. Ilość ścieków przemysłowych i komunalnych wymagających oczyszczania nieodprowadzone do wód lub do ziemi wynosi 2,0 dm³.

Obecny stan gospodarki wodno-ściekowej jest mocno niezadowolający. Większość mieszkańców korzysta z suchych ustępów oraz zbiorników na nieczystości ciekłe.

Planuje się budowę oczyszczalni ścieków i kanalizacji sanitarnej na terenie gminy w Borowej Woli, Klwowskiej Woli, Głuszynie, Kłudnie, Podczaszej Woli, Kolonii Ulów, Sulgostowie, Drażnie i w Przysławowicach Dużych, co przyczyni się do znacznej poprawy czystości wód i gleby na terenie gminy oraz podniesie standardy życia lokalnej społeczności.

17. Stopień uporządkowania gospodarki energetycznej.

17.1. Energetyka.

Przez teren gminy Klwów nie przebiegają linie elektroenergetyczne wysokiego (110 kV) i najwyższych napięć (220 kV i 400 kV).

Gmina Klwów jest zasilana w energię elektryczną z Głównego Punktu Zasilania przyłączonego do linii 110kV. Stacja transformatorowa GPZ ma za zadanie obniżenie wysokiego napięcia 110kV na napięcie średnie 15 kV i jest głównym punktem zasilania dla całego obszaru Gminy Klwów.

Główna linia elektroenergetyczna 15 kV, która zasilą obszar gminy, zasilą wszystkie miejscowości.

Infrastruktura przesyłowa na napięciu 15 kV jest zrealizowana w technologii napowietrznej. Transformatory zlokalizowane na liniach 15 kV zasilają bezpośrednio sieć rozdzielczą 0,4 kV.

Stacje transformatorowe są w większości stacjami wolnostojącymi, zamontowane generalnie na żerdziach betonowych.

Moc stacji transformatorowych uzależniona jest od wielkości obciążenia w danym obszarze gminy.

Sieć rozdzielcza niskiego napięcia nn 0,4 kV jest siecią bezpośrednio zasilającą odbiorców komunalno - bytowych, z sektora handlu i usług oraz niewielkich odbiorców przemysłowych. Obecnie większość nowopowstających linii zasilających 0,4 kV jest budowana w technologii napowietrznej izolowanej. Podobnie standardem na terenie gminy są izolowane przyłącza do budynków z sieci napowietrznych. Dotyczy to zarówno nowo instalowanych odbiorców jak i prowadzonych sukcesywnie działań wymiany starych przyłączy na nowe u istniejących odbiorców.

Stan techniczny linii elektroenergetycznych na terenie gminy należy ocenić jako zadowolający.

17.2. Energetyka odnawialna.

Gmina zgodnie ze „Strategią Rozwoju Województwa Mazowieckiego” położna jest w obszarze najlepszym w województwie pod względem energii słonecznej – 10-10,25 (MJ/m²) oraz w korzystnej strefie energetycznej wiatru. Północna część gminy objęta jest strefą występowania

wód termalnych.

W chwili obecnej na terenie gminy odnawialne źródła energii nie są wykorzystywane. Należy rozważyć możliwość wykorzystywania odnawialnych źródeł energii w zakresie wykorzystywania energii słonecznej, energii wiatrowej oraz wód geotermalnych.

17.3. Telekomunikacja i dostępność do internetu.

Na terenie gminy dostępność do telekomunikacji jest powszechna. Dostęp do usług telekomunikacyjnych jest zapewniony w ramach telefonii stacjonarnej oraz telefonii komórkowej.

Dostęp do internetu realizowany jest w oparciu o dostawców prywatnych. W chwili obecnej jest on nie wystarczający.

W ramach projektu pn: "eInclusion - zapobieganie wykluczeniu cyfrowemu w Powiecie Przysuskim" Powiat Przysuski stopniowo realizuje powszechną dostępność do internetu.

Należy dążyć do 100% dostępu do internetu dla obszaru całej gminy. Powszechny dostęp jest jednym z ważniejszych uwarunkowań dla rozwoju społecznego oraz gospodarczego gminy.

18. Stopień uporządkowania gospodarki gazowej.

Obecnie gmina nie jest zasilana gazem ziemnym z krajowego systemu gazowniczego.

Potrzeby ciepłe komunalno-bytowe w gospodarstwach domowych zaspokajane są dostawą gazu płynnego LPG dostarczanego w butlach przez okoliczne firmy prowadzące dystrybucję.

Zakłada się, że w przypadku gazyfikacji gminy przewidywalne zużycie gazu osiągnie niewielką wielkość. Gmina posiada zasoby biomasy drzewnej co powoduje, że cena tego paliwa jest stosunkowo niska i trudno przypuszczać, czy gaz będzie w przyszłości konkurencyjny cenowo do biomasy.

Gmina nie jest bezpośrednio zagrożona deficytem energii cieplnej. Mając jednak na uwadze politykę gospodarki gazowej w całym regionie, zachodzi potrzeba rezerwy terenowej pod ewentualny gazociąg.

Gazyfikacji obszaru gminy należy przeprowadzić zgodnie z przepisami odrębnymi (w tym warunkami technicznymi, jakim powinny odpowiadać sieci gazowe) i po uzgodnieniach z gestorem sieci.

19. Stopień uporządkowania gospodarki odpadami.

Na terenie gminy głównymi źródłami wytwarzania odpadów komunalnych są:

- gospodarstwa domowe;
- obiekty infrastruktury, tj. handel, usługi, zakłady rzemieślnicze, zakłady produkcyjne w części socjalnej;
- tereny zielone - park, cmentarze;
- ulice;
- placówki kulturalno – oświatowe;
- ośrodki zdrowia i opieki społecznej;
- obiekty administracji publicznej;

Ilość odpadów komunalnych wytworzonych na terenie gminy Klwów (2012r.) wynosi 49 kg/1 mieszkańca (170,2 ton na rok). W tym z gospodarstw domowych jest to 32 kg na 1 mieszkańca (111 ton na rok).

Na terenie gminy nie funkcjonują żadne składowiska odpadów wyposażone (także nie wyposażone) w instalacje do odzysku ani unieszkodliwiania odpadów.

Odpady unieszkodliwianie poprzez składowanie są deponowane docelowo na

wyznaczonych regionalnych składowiskach odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne (RSO). Dla Radomskiego Regionu Gospodarki Odpadami wyznaczono, jako obiekty regionalne, dwa składowiska odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne:

- Składowisko odpadów w m. Radom – Wincentów – pojemność pozostała do wypełnienia 1 137 334 m³ (RIPOK);
- Składowisko odpadów w m. Warka, gm. Warka – pojemność pozostała do wypełnienia 558 247 m³ (RIPOK);

W Radomskim Regionie Gospodarki Odpadami zlokalizowana jest także jedna instalacja do mechaniczno – biologicznego przetwarzania odpadów (MBP):

- Instalacja MBP zlokalizowana w Zakładzie Utylizacji Odpadów Komunalnych „RADKOM” Sp. z o.o. w Radomiu składająca się z sortowni odpadów komunalnych zmieszanych i selektywnie zebranych o mocy przerobowej 102 000 Mg/rok oraz linii do kompostowania frakcji organicznej pochodzącej ze strumienia zmieszanych odpadów komunalnych o mocy przerobowej 45 000 Mg/rok (RIPOK).

W celu utrzymania czystości i porządku na swoim terenie, gminy wchodzące w skład regionu zobowiązane są realizować szereg zadań nałożonych na nie w tym zakresie. Jednym z nich jest obowiązek określenia zasad i sposobów selektywnego zbierania odpadów komunalnych, obejmującego co najmniej frakcje takie jak: papier, szkło, metale, tworzywa sztuczne, opakowania wielomateriałowe oraz odpady komunalne ulegające biodegradacji.

W ramach tworzenia systemu selektywnego zbierania odpadów komunalnych, obligatoryjnym zadaniem własnym gmin jest:

- zapewnienie osiągnięcia odpowiednich poziomów recyklingu, przygotowania do ponownego użycia i odzysku innymi metodami oraz ograniczenia masy odpadów komunalnych ulegających biodegradacji kierowanych do składowania;
- tworzenie punktów selektywnego zbierania odpadów komunalnych zapewniających łatwy dostęp dla wszystkich mieszkańców gminy;
- wskazanie miejsca zbiórki zużytego sprzętu elektrycznego i elektronicznego pochodzącego z gospodarstw domowych;

20. Zadania służące realizacji ponadlokalnych celów publicznych.

Uwarunkowania wynikające z zadań służących realizacji ponadlokalnych celów publicznych są następujące :

1. Budowa obwodnicy miejscowości Klwów w ciągu drogi krajowej nr 48 relacji Tomaszów Mazowiecki – Kock.
2. Modernizacja infrastruktury drogowej.

21. Wymagania dotyczące ochrony przeciwpowodziowej.

Na terenie gminy występują udokumentowane tereny zagrożenia powodzią, wyznaczone przez Dyrektora RZGW w Warszawie w opracowaniach pn. „Studium dla potrzeb planów ochrony przeciwpowodziowej – etap I, rzeka Drzewiczka”. Obszarami szczególnego zagrożenia powodzią są tereny wzdłuż Drzewiczki.

Powyższe tereny położone są w zasięgu zalewu bezpośredniego wodą o prawdopodobieństwie 1%.

Na obszarach zagrożenia powodzią obowiązują wszystkie zapisy art 88l Ustawy z dnia 18 lipca 2001 r. Prawo wodne, a w szczególności zabrania się wykonywania robót oraz czynności utrudniających ochronę przed powodzią lub zwiększających zagrożenie powodziowe, w tym:

- wykonywania urządzeń wodnych oraz budowy innych obiektów budowlanych (jeżeli nie utrudni to ochrony przed powodzią, dyrektor RZGW może, w drodze decyzji, na obszarach szczególnego zagrożenia powodzią, zwolnić od niniejszych zakazów);

- sadzenia drzew lub krzewów, z wyjątkiem plantacji wiklinowych na potrzeby regulacji wód oraz roślinności stanowiącej element zabudowy biologicznej dolin rzecznych lub służącej do wzmocnienia brzegów, obwałowań lub odsypisk;
- zmiany ukształtowania terenu, składowania materiałów oraz wykonywania innych robót, z wyjątkiem robót związanych z regulacją lub utrzymywaniem wód oraz brzegu morskiego, a także utrzymywaniem, odbudową, rozbudową lub przebudową wałów przeciwpowodziowych wraz z obiektami związanymi z nimi funkcjonalnie;

III. CZĘŚĆ II- KIERUNKI ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY KLWÓW

1. Kierunki zmian w strukturze przestrzennej gminy oraz w przeznaczeniu terenów.

Rozwój przestrzenny gminy Klwów należy kształtować następująco:

1. Politykę zagospodarowania gminy należy rozwijać w oparciu o rozwój zrównoważony oraz ład przestrzenny.
2. Zabudowa na terenie gminy powinna być kształtowana w sposób zwarty. Należy stosować politykę związaną z nierozpraszaniem zabudowy mieszkaniowej i wyznaczeniem terenów pod jej perspektywiczny rozwój.
3. W polityce rozwoju mieszkalnictwa należy dążyć do stworzenia warunków do podniesienia standardu zamieszkiwania tj. wzrostu jakości budowanych mieszkań, ich wyposażenia oraz remontu mieszkań zaniedbanych.
4. Na obszarze miejscowości Klwów wyznacza się tereny dla perspektywicznego rozwoju funkcji produkcyjnej i usług.
5. Wzdłuż dróg przebiegających przez zabudowę wsi mogą być lokalizowane usługi.
6. W poszczególnych wsiach dopuszcza się jako funkcję uzupełniającą i wzbogacającą program przestrzenny lokalizację wg potrzeb: usług podstawowych, usług rzemiosła i wytwórstwa, usług związanych z obsługą rolnictwa, usług publicznych, usług rekreacji w zieleni - w/w funkcja uszczegółowiona być powinna na etapie sporządzania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.
7. Zagospodarowanie terenów wiejskich należy projektować jako obszary zabudowy wielofunkcyjnej.
8. Na obszarze gminy należy promować gospodarstwa związane z produkcją rolną i przetwórstwem.
9. Należy wprowadzić i promować rozwój branży piwowarskiej na obszarze gminy, jako kontynuację tradycji miejsca.
10. Na obszarze gminy dopuszcza się lokalizację gospodarstw specjalistycznych, hodowlanych, ogrodniczych oraz produkcji specjalistycznej zgodnie z przepisami odrębnymi.
11. Należy zapewnić przekształcenia i rozwój środowiska kulturowego w kierunku kształtowania ładu przestrzennego i harmonii ze środowiskiem naturalnym, jako niezbędnego czynnika jakościowego środowiska życia człowieka.
12. W celu rozwoju małych przedsiębiorstw, dopuszcza się lokalizację zabudowy o funkcji usługowej nieuciążliwej na terenach przeznaczonych pod zabudowę mieszkaniową.
13. Należy dążyć do utrzymania układu ciągów ekologicznych, poprzez ich zakaz zabudowy.
14. Należy podnieść standardy poprzez rozbudowę i modernizację infrastruktury technicznej i systemu komunikacji.
15. Niezależnie od określonego przeznaczenia, w każdym z terenów wyznaczonych w Studium, uwzględniając przepisy odrębne dopuszcza się lokalizację urządzeń i obiektów infrastruktury technicznej oraz melioracji.
16. Należy rozwinąć sferę związaną z usługami rolnictwa.
17. Przy planowaniu rozwoju przestrzennego za priorytet uznaje się ochronę terenów o wartościach przyrodniczych, krajobrazowych oraz terenów istotnych dla zachowania bioróżnorodności, w tym ochronę przed niekontrolowaną zabudową oraz użytkowaniem.
18. Należy wzbogacać i racjonalnie wykorzystywać walory systemu przyrodniczego dla rekreacji i rolnictwa.
19. Należy utrzymać i racjonalnie wykorzystywać system przyrodniczy dla potrzeb turystyczno-krajoznawczych, rekreacyjnych i usługowych obiektów środowiska kulturowego.
20. Należy wyznaczyć obszary preferowane do rozwoju funkcji letniskowej, turystycznej o charakterze agroturystyki i rekreacji.
21. Zapewnić normatywne warunki sanitarne zamieszkiwania ludności w zakresie: jakości wód

- i powietrza atmosferycznego, poziomu hałasu i wibracji oraz elektromagnetycznego promieniowania niejonizującego.
22. Należy dążyć do stworzenia właściwych warunków do zaspokojenia potrzeb społecznych w zakresie przemieszczania się ludzi i towarów na terenie gminy, jak też i przemieszczeń zewnętrznych, w tym tranzytu ludzi i towarów przez tereny gminy.
 23. Na obszarach najlepszych kompleksów glebowych należy promować rolnictwo.
 24. Ustala się, w celu ochrony gleb najwyższych klas (III - I) poprzez częściowy zakaz zabudowy.

Główne obszary funkcjonalne wyznaczone na terenie gminy Klwów oraz ustalenia i wskaźniki dotyczące zagospodarowania uwidocznione są w poniższej tabeli:

Lp.	Oznaczenie terenu	Funkcja terenu, podstawowe ustalenia, wskaźniki dotyczące zagospodarowania
1.	M	Tereny zabudowy mieszkaniowej miejscowości Kwów, w formie: - zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej; - dopuszcza się tereny zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej; - dopuszcza się na równych zasadach z zabudową mieszkaniową lokalizowanie zabudowy usług nieuciążliwych oraz nieuciążliwej produkcji i składów, rzemiosła, drobnej wytwórczości; - dopuszcza się usługi administracyjne, zdrowia, oświaty i kultu religijnego; - dopuszcza się jako funkcje uzupełniające usługi sportu i rekreacji, tereny zieleni publicznej i izolacyjnej; - standardy i wskaźniki winny być dostosowane do istniejących budynków zlokalizowanych w otoczeniu noworealizowanego / przebudowywanego / nadbudowywanego / rozbudowywanego budynku; - forma noworealizowanych / przebudowywanych / nadbudowywanych / rozbudowywanych budynków powinna zapewniać ich nawiązanie do rozdrobnionej zabudowy małomiasteczkowej; - usługi preferowane w parterach budynków, ze szczególnym uwzględnieniem przestrzeni publicznej ulic i placów; - proporcje między funkcjami powinny być ustalane w planach miejscowych według wniosków właścicieli i inwestorów; - minimalny procent terenów biologicznie czynnych 5 %;
3.	MR	Tereny zabudowy ośrodków wiejskich, w formie: - zabudowy zagrodowej (siedliskowej); - zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej; - zabudowy letniskowej, turystycznej o charakterze agroturystyki i rekreacji; - dopuszcza się na równych zasadach z zabudową mieszkaniową lokalizowanie zabudowy usług nieuciążliwych oraz nieuciążliwej produkcji, rzemiosła, drobnej wytwórczości; - dopuszcza się usługi zdrowia, oświaty i kultu religijnego; - jako funkcję uzupełniającą dopuszcza się tereny sportu i rekreacji, tereny zieleni publicznej i izolacyjnej; - standardy i wskaźniki winny być dostosowane do istniejących budynków zlokalizowanych w otoczeniu noworealizowanego budynku; - proporcje między funkcjami powinny być ustalane w planach miejscowych według wniosków właścicieli i inwestorów; - nie dopuszcza się wprowadza nowej zabudowy (oprócz urządzeń

		wodnych oraz obiektów służących prowadzeniu racjonalnej gospodarki rolnej, leśnej lub rybackiej) w pasie szerokości 100 m od linii brzegów rzek, jezior i innych zbiorników wodnych w Obszarze Chronionego Krajobrazu Dolina rzeki Pilicy i Drzewiczki; - orientacyjny procent terenów biologicznie czynnych 50-70 %;
4.	M/U	Tereny zabudowy mieszkaniowo-usługowej, w formie: - zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej; - zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej z usługami; - zabudowy usługowej; - dopuszcza się lokalizowanie nieuciążliwej produkcji i składów, rzemiosła, drobnej wytwórczości; - jako funkcję uzupełniającą dopuszcza się tereny zieleni publicznej, zieleni izolacyjnej, tereny sportu i rekreacji; - proporcje między funkcjami powinny być ustalane w planach miejscowych według wniosków właścicieli i inwestorów; - orientacyjny procent terenów biologicznie czynnych 5 - 70 %;
6.	U	Tereny zabudowy usługowej, w formie usług: - podstawowych; - publicznych; - zdrowia; - administracji; - turystyki; - wypoczynku; - kultury; - kultu; - rzemiosła; - gastronomii; - handlu itd.; - jako funkcję uzupełniającą dopuszcza się lokalizację produkcji nieuciążliwej i składów, terenów sportu i rekreacji oraz zieleni publicznej; - minimalny procent terenów biologicznie czynnych 20%;
	US	Tereny usług sportu i rekreacji: - dopuszcza się funkcje związane z obsługą ruchu turystycznego; - jako funkcję uzupełniającą dopuszcza się usługi handlu i gastronomii; - minimalny procent terenów biologicznie czynnych 70%;
8.	P	Tereny zabudowy produkcyjnej: - dopuszcza się na równych zasadach z funkcją produkcyjną funkcję przemysłową, magazyny, składy i infrastrukturę techniczną; - dopuszcza się produkcję zwierzęcą; - dopuszcza się produkcję specjalistyczną; - dopuszcza się lokalizację usług jako funkcję uzupełniającą; - nie ogranicza się wielkości działek; - dopuszcza się lokalizację systemów fotowoltaicznych do pozyskiwania energii z odnawialnych źródeł; - minimalny procent terenów biologicznie czynnych 20%;
9.	P/U	Tereny zabudowy produkcyjno – usługowej: - dopuszcza się tylko te funkcje, które nie są wymieniane jako mogące pogorszyć stan środowiska przyrodniczego; - dopuszcza się funkcję przemysłową, magazyny, składy i infrastrukturę

		techniczną; - dopuszcza się obiekty i urządzenia obsługi rolnej; - dopuszcza się produkcję specjalistyczną; - nie ogranicza się wielkości działek; - dopuszcza się lokalizację systemów fotowoltaicznych do pozyskiwania energii z odnawialnych źródeł; - orientacyjny procent terenów biologicznie czynnych 20%-60%;
10.	ZP	Tereny zieleni publicznej: - w tym parki, ogrody, sady, zielone skwery, parki leśne, zieleń izolacyjna; - dopuszcza się lokalizację obiektów małej architektury, zbiorników i cieków wodnych; - bez możliwości lokalizacji zabudowy, z wyjątkiem obiektów ogrodowych oraz usług kultury, handlu i gastronomii jako funkcji uzupełniających; - orientacyjny procent terenów biologicznie czynnych 70%-90%;
12.	ZC	Tereny istniejących cmentarzy: - ustala się eksploatację cmentarzy na podstawie przepisów odrębnych;
13.	ZCk	Tereny cmentarza żydowskiego - kirkutu: - ustala się eksploatację cmentarza na podstawie przepisów odrębnych;
14.	R	Tereny rolne (łąk i pastwisk): - dopuszcza się lokalizację zabudowy zagrodowej (siedliskowej); - lokalizacja zabudowy siedliskowej pod warunkiem zapewnienia dostępu do drogi publicznej; - lokalizacja zabudowy preferowana – w skupiskach ośrodków wiejskich; - dopuszcza się budowę/rozbudowę/nadbudowę/przebudowę zabudowy w istniejących siedliskach; - dopuszcza się lokalizację gospodarstw specjalistycznych, hodowlanych, ogrodniczych; - dopuszcza się usługi związane z produkcją rolną oraz usługi rzemiosła, sportu i rekreacji; - dopuszcza się lokalizację zabudowy związanej z produkcją rolną oraz budynków gospodarczych; - dopuszcza się zalesianie obszarów o niższych klasach bonitacyjnych; - nie dopuszcza się lokowania zabudowań mieszkalnych w terenach, gdzie nie występuje sąsiedztwo innych zabudowań – lokalizacja do uszczegółowienia i uściślenia na etapie planu miejscowego;
15.	ZL1	Tereny istniejących lasów: - powinny pozostać w użytkowaniu leśnym lub pozostawać w formie przyrodniczo aktywnej;
16.	ZL2	Tereny przewidziane do zalesień: - powinny zostać zalesione lub pozostawać w formie przyrodniczo aktywnej;
17.	WS	Tereny wód śródlądowych: - rzeki, cieki, rowy, istniejące i projektowane zbiorniki wodne; - dopuszcza się zwiększenie zasobów wodnych poprzez budowę obiektów małej retencji (w tym zbiorników wodnych); - dopuszcza się przeznaczenie zbiorników wodnych na funkcje rekreacyjne – kąpieliska;

	KP	Tereny placów publicznych: - dopuszcza się parki, zielone skwery, parki leśne, zieleń izolacyjną; - dopuszcza się lokalizację obiektów małej architektury; - dopuszcza się jako funkcję uzupełniającą usługi handlu i gastronomii;
	EW	Tereny lokalizacji urządzeń wytwarzające energię z odnawialnych źródeł energii o mocy przekraczającej 100 kW wraz z ich strefą ochronną oraz infrastrukturą towarzyszącą: - farm wiatrowych; - farm fotowoltaicznych; - farm geotermalnych itp.; - dopuszcza się lokalizację infrastruktury towarzyszącej (technicznej i komunikacyjnej) niezbędnej do funkcjonowania inwestycji;

Dokładna lokalizacja funkcji uzupełniających dla terenów oznaczonych symbolami M i MR zostaną umiejscowione na etapie sporządzania miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego.

Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego mogą zawierać inne lub bardziej uszczegółowione ustalenia niż zawarte w Studium – zgodne z zasadą ładu przestrzennego, gdy wyniknie to z dokładniejszego rozpoznania zagadnień będących ich przedmiotem – nie będzie to stanowiło naruszenia ustaleń Studium.

Wówczas w uzasadnieniu do miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego należy wskazać różnice pomiędzy ustaleniami planu, a ustaleniami studium wraz z motywacją.

2. Kierunki i wskaźniki dotyczące zagospodarowania oraz użytkowania terenów, w tym tereny wyłączone spod zabudowy.

Ustalenia dotyczące kierunków i wskaźników dotyczących zagospodarowania oraz użytkowania terenów kształtują się następująco:

1. Zagospodarowanie terenów obecnie zurbanizowanych oraz przewidywanych w dotychczasowych planach zagospodarowania przestrzennego na cele mieszkaniowo - usługowe, powinno uwzględniać podstawowe wartości przestrzenne i architektoniczne gminy.
2. Nowa zabudowa zagrodowa (siedliskowa), obok istniejącej, może być realizowana w ustalonych planem granicach zabudowy skupionej. W planach miejscowych należałoby zapewnić przeciwdziałanie rozpraszaniu zabudowy oraz nadmiernemu rozprzestrzenianiu się terenów zurbanizowanych.
3. Dopuszcza się budowę, rozbudowę, nadbudowę i przebudowę budynków w istniejących siedliskach rolniczych zakwalifikowanych do innej kategorii przeznaczenia niż tereny ośrodków wiejskich.
4. Dopuszcza się adaptację i realizację liniowych i punktowych obiektów infrastruktury technicznej
5. Tereny zabudowy mieszkaniowej, zwłaszcza rejony zieleni przydomowej, mogą być uzupełnione o funkcje usługowe – niewpływające negatywnie na środowisko przyrodnicze.
6. Wskazana funkcja i zasady zagospodarowania określają podstawowy kierunek przeznaczenia terenu, w obrębie każdego wyodrębnionego na rysunku Studium obszaru, oznaczonego symbolem, o którym mowa w tabeli dotyczącej: "funkcji terenu, podstawowych ustaleń, wskaźników dotyczących zagospodarowania."
7. Wszystkie rodzaje obszarów zabudowy oznaczone symbolem literowym (wg tabeli dot. oznaczeń terenów oraz funkcji terenu, podstawowych ustaleń, wskaźników dotyczących zagospodarowania) mogą być uzupełniane funkcjonalnie o miejsca parkingowe, drogi,

infrastrukturę techniczną, place publiczne, zielen w formie urządzonej, urządzenia wodne oraz małą architekturą,

8. Dopuszcza się realizację poza wyznaczonymi terenami budowlanymi realizację gospodarstw specjalistycznych.
9. Wzdłuż dróg i ulic zaleca się stosowanie zieleni izolacyjnej oraz szpalerów drzew.
10. Jako rekompensatę należy przyjąć obowiązek ustanowienia w obrębie nowych zakładów produkcyjnych terenów zieleni izolacyjnej.
11. Ustalenie zasad i kontrola kolejności zajmowania pod zabudowę poszczególnych terenów - powinna obowiązywać zasada: najpierw uzbrojenie terenu potem zabudowa.
12. Dopuszcza się użytkowanie terenu zgodnie ze stanem istniejącym (możliwość utrzymania istniejącego zagospodarowania terenu).
13. Wyznacza się miejscowości Nowy Świat, Ligęzów oraz Trzcianka jako miejscowości przeznaczone do rozwoju funkcji letniskowej, turystycznej o charakterze agroturystyki i rekreacji. W miejscowości Nowy Świat i Ligęzów powyższe funkcje należy rozwijać w oparciu o istniejącą zabudowę oraz zgodnie z przeznaczeniem terenów pod zabudowę w obowiązujących miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego w dniu wejścia w życie Rozporządzenia Nr 43 Wojewody Mazowieckiego z dnia 5 maja 2005 r. (Dz. Urz. Woj. Maz. Nr 105, poz. 2950 z późn. zmian.)

Kształtując lokalny ład przestrzenno - architektoniczny należy m. in. kierować się zasadami:

1. Harmonizacji zabudowy z krajobrazem i elementami przyrody.
2. Poszanowania lokalnych i regionalnych tradycji architektonicznych, przejawiającego się w wykorzystywaniu najlepszych i charakterystycznych starych form i elementów architektonicznych przy tworzeniu zabudowy spełniającej wymogi współczesnego budownictwa.
3. Nową zabudowę o funkcjach mieszkalnych, usługowych i rzemieślniczych nieuciążliwych można realizować na terenach wyznaczonych na rys. Studium pod warunkiem zachowania następujących zasad:
 - we wsiach o typie „ulicówki” lokalizacja budynków mieszkalnych w 1-szej linii zabudowy (przy ulicy);
 - nawiązanie do charakteru zabudowy wsi tzn. układu kalenicowego lub szczytowego oraz gabarytów zabudowy;
 - w miarę możliwości nawiązywanie do tradycji regionalnych budownictwa;
4. Harmonizacji nowej zabudowy z wartościową zabudową istniejącą.
5. Ekspozowania wartościowych dominant architektonicznych i zachowania cennych osi widokowych.
6. Kształtowania właściwych proporcji pomiędzy przestrzeniami publicznymi w szerokim znaczeniu a przestrzeniami prywatnymi.
7. Kształtowania właściwych relacji przestrzennych pomiędzy budynkami, w tym, stosownie do okoliczności, czytelnych linii zabudowy ulic oraz funkcjonalnie rozplanowanych zespołów budynków w ramach posesji.
8. Kształtowania funkcjonalnych podziałów geodezyjnych.
9. Racjonalizacji kosztów uzbrojenia terenów inwestycyjnych.

W związku z istniejącymi tendencjami demograficznymi na terenie gminy nie występuje potrzeba ilościowego wzrostu zasobów mieszkaniowych, zapotrzebowanie to często ograniczone będzie jedynie do wymiany zasobów zużytych oraz podnoszenia standardów istniejącej zabudowy.

Główne zadania w zakresie mieszkalnictwa to:

- utrzymanie w planach rezerwy terenów pod budownictwo mieszkaniowe i zabezpieczenie dodatkowych terenów pod inwestycje budowlane;

- utrzymanie, remont, wymiana i uzupełnienie zabudowy mieszkaniowej w wolnych przestrzeniach istniejących między zabudową;
- rozwój systemów infrastruktury technicznej podnoszącej standard mieszkań i warunków zamieszkiwania ludności;
- dokonanie zmian w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego pod kątem przeznaczenia obiektów zabudowy zagrodowej i plomb między tą zabudową i innych obiektów pod budownictwo mieszkaniowe jednorodzinne, usługi i budownictwo letniskowe;

Tereny wyłączone spod zabudowy są to tereny oznaczone na rysunku „Kierunków studium” symbolami:

1. **ZL1** – tereny istniejących lasów, tereny objęte całkowitym zakazem zabudowy, za wyjątkiem zabudowań związanych z gospodarką leśną.
2. **ZL2** – tereny przewidziane do zalesień, tereny bez możliwości lokalizacji zabudowy, za wyjątkiem zabudowań związanych z gospodarką leśną.
3. **ZP** – tereny zieleni urządzonej, w tym parki, ogrody, sady, zielone skwery, parki leśne, bez możliwości lokalizacji zabudowy, z wyjątkiem obiektów ogrodowych oraz usług kultury, handlu i gastronomii, jako funkcji uzupełniających.
4. **R** – tereny rolne z możliwością lokalizacji zabudowy oraz z możliwością zalesień - częściowy zakaz zabudowy.
5. **EW** - tereny lokalizacji urządzeń wytwarzające energię z odnawialnych źródeł energii o mocy przekraczającej 100 kW wraz z ich strefą ochronną oraz infrastrukturą towarzyszącą wraz z ich strefą ochronną oraz infrastrukturą towarzyszącą, dopuszcza się zabudowę związaną z lokalizacją urządzeń wytwarzających energię z odnawialnych źródeł energii o mocy przekraczającej 100 kW, infrastrukturą techniczną, zabudową związaną z produkcją rolną oraz zabudową terenów produkcyjno-usługowych P/U.
6. **Tereny zwartych kompleksów gleb I-III klasy bonitacyjnej**, oznaczone na rysunku Studium.
7. **Tereny korytarz ekologicznych** - bez możliwości lokalizacji zabudowy, za wyjątkiem niezbędnej infrastruktury technicznej.
8. **Tereny zagrożone powodzią** - tereny położone w zasięgu zalewu bezpośredniego wodą o prawdopodobieństwie 1%.
9. Obszary projektowanego **gazociągu** wraz ze strefą ochronną.

3. Obszary oraz zasady ochrony przyrody, środowiska i jego zasobów, uzdrowisk.

Każda działalność człowieka ingeruje w środowisko przyrodnicze i zakłóca jego funkcjonowanie. Należy dążyć do tego, by przyroda nie straciła możliwości samoistnej odnowy i nie dopuszczać do zniszczenia zasobów nieodnawialnych.

Na całym obszarze gminy należy wprowadzić nakaz ochrony istniejących zadrzewień oraz obowiązek wprowadzenia nowych wszędzie tam, gdzie nie będzie to kolidowało z istniejącymi użytkami rolnymi - zwłaszcza wzdłuż dróg i rowów melioracyjnych oraz w strefach izolacyjnych od obiektów uciążliwych.

Uzdrowiska na obszarze gminy nie występują.

3.1. Obszary i obiekty przyrodnicze prawnie chronione oraz przewidziane do ochrony na podstawie przepisów szczególnych.

3.1.1. Obszary i obiekty chronione na podstawie przepisów o ochronie przyrody:

1. Obszar Chronionego Krajobrazu Dolina rzeki Pilicy i Drzewiczki (OChKDPID)
2. Obszary Natura 2000 Dolina Pilicy PLB140003 oraz Natura 2000 Dolina Dolnej Pilicy PLH140016

Działania na obszarach objętych ochroną należy podporządkować ustaleniom przepisów szczególnych i aktów stanowiących szczególne formy ochrony przyrody.

Ochrona obszaru OChKDPID określona jest zestawem nakazów i zakazów przedstawionych w rozdz. 4.2.2.

Ochrona obszarów „Natura 2000” zgodnie z przepisami odrębnymi.

Wyznaczenia się także strefy ekologiczne jako korytarze ekologiczne, obejmujące tereny zielone, grunty orne, lasy i wody powierzchniowe. Na wymienionym terenie należy zakazać lokalizacji obiektów uciążliwych dla środowiska, prowadzenia odwodnień bez zgody odpowiednich Organów i lokalizacji miejsc eksploatacji surowców naturalnych. Ponadto teren należy pozostawić w użytkowaniu maksymalnie zbliżonym do naturalnego z umożliwieniem naturalnej migracji flory i fauny w tej strefie i z zapewnieniem swobodnego grawitacyjnego przepływu powietrza.

Proekologiczna polityka gminy powinna koncentrować się również na eliminacji wszelkich zagrożeń oraz na działaniach prowadzących do renaturalizacji tych obszarów, gdzie istnieje taka możliwość.

Eliminację zagrożeń można osiągnąć przez:

- zorganizowanie systemu usuwania odpadów;
- zbudowanie systemów kanalizacyjnych w ślad za wodociągami grupowymi;
- zgazyfikowanie całej gminy i użycie gazu do celów grzewczych;

3.1.2. Obszary chronione na podstawie przepisów o lasach, ochronie gruntów rolnych i leśnych.

Ochronie przed przeznaczeniem gruntów na cele nierolnicze podlegają grunty zaliczone do klas I – III. Grunty klas IV, V, VI oraz RN nie są zaliczane do chronionych.

Ochronie podlegają także grunty leśne. Należy w miarę możliwości nie przeznaczać gruntów gleb chronionych oraz leśnych na cele nierolnicze i nieleśne.

Polityka przestrzenna w zakresie ochrony gruntów rolnych i leśnych:

1. Maksymalne zachowanie w użytkowaniu rolniczym gleb najlepszych.
2. Ochrona przed dewastacją i niekorzystną zmianą stosunków wodnych.
3. Nie rozpraszanie zabudowy zwłaszcza na terenach najlepszych gleb.
4. Zachowanie zadrzewień i zakrzewień śródpolnych jako ważnego elementu lokalnego układu powiązań ekologicznych, w tym wszelkiej, naturalnej sukcesji roślinnej (głównie brzozy), jako wstępnego etapu dolesień planowych.
5. Zakaz wznoszenia w lasach obiektów budowlanych z wyjątkiem obiektów integralnie związanych z funkcją lasu.
6. Utrzymanie zasięgów lasów istniejących, z docelowymi zalesieniami.
7. Dbłość o stan zdrowotny i sanitarny lasów.
8. Wprowadzanie nowych zalesień na najsłabszych glebach zwłaszcza w sąsiedztwie lasów istniejących.
9. Przystosowanie lasów do funkcji rekreacyjnej.
10. Prowadzenie zgodnie z zasadami proekologicznymi gospodarki leśnej.

3.1.3. Obszary i obiekty chronione na podstawie przepisów prawa wodnego.

Wokół ujęć wód podziemnych służących do zbiorowego zaopatrywania ludności w wodę do picia i potrzeb gospodarstw domowych oraz do produkcji artykułów żywnościowych należy ustanowić bezpośrednio strefy ochrony oraz ewentualnie - pośrednią strefę ochrony zgodnie z

przepisami odrębnymi.

Bezpośrednie strefy ochrony należy przyjąć jako obszar fizycznie wygradzony i wyłączony w z użytkowania innego niż związane z eksploatacją wody.

Studium ustala obowiązek, w miarę możliwości, maksymalną ochronę istniejących urządzeń melioracji wodnych, które powinny być użytkowane zgodnie z ich przeznaczeniem. Ewentualna zmiana przeznaczenia zmeliorowanych gruntów może nastąpić po uzgodnieniu z odpowiednim Organem.

Zajmując część terenów na których występują urządzenia melioracji wodnych szczegółowych (drenowanie, rowy melioracyjne) należy zapewnić sprawne działanie systemów na terenach przyległych, zapobiegając zakłócenia stosunków wodnych, niszczenia lub uszkodzania urządzeń wodnych. W przypadku przebudowy powyższych urządzeń melioracyjnych wymagane jest uzyskanie pozwolenia wodnoprawnego zgodnie z obowiązującymi przepisami.

Polityka przestrzenna w zakresie ochrony zasobów wodnych:

1. Zakaz odprowadzania nieoczyszczonych ścieków do wód powierzchniowych i gruntu.
2. Ustalanie warunków ochrony wód podziemnych przed zanieczyszczeniem w opracowaniach planistycznych i decyzjach administracyjnych.
3. Monitorowanie stanu czystości wód i podejmowanie działań mających doprowadzić do podwyższenia jej jakości.

3.2. Rekreacja i turystyka.

Walory przyrodnicze i krajobrazowe, umożliwiają rozwój turystyki i wypoczynku, zwłaszcza agroturystyki. Ograniczeniem dla rozwoju turystyki na terenie gminy są przede wszystkim braki w bazie noclegowej. Do rozwoju funkcji turystycznej, jako bazy turystycznej wyznaczono 3 miejscowość: Ligęzów, Nowy Świat oraz Trzciankę. Sulgostów posiada także funkcję turystyczną w oparciu o ruiny dawnego dworu.

Dopuszcza się lokalizację funkcji turystycznej w innych miejscowościach atrakcyjnych pod względem turystycznym.

Rozwój turystyki i wypoczynku powinien się opierać na zasadach zrównoważonego rozwoju.

Predyspozycje do rozwoju agroturystyki mają w większości wsie gminy w sąsiedztwie kompleksów leśnych, jako dobry sposób na powiększenie parytetu dochodów małych gospodarstw rolnych oraz doinwestowania zasobów mieszkaniowych w niezbędną infrastrukturę.

Rozwój gminy pod względem turystycznym i wypoczynkowym można osiągnąć poprzez następujące działania:

1. Stworzenie bazy turystyczno-wypoczynkowej m. in. przez budowę obiektów o standardzie odpowiadającym normom europejskim.
2. Opracowanie i wytyczenie szlaków turystycznych dla turystyki kwalifikowanej pieszej.
3. Budowa tras i szlaków rowerowych.
4. Promocja walorów turystycznych gminy w kraju i za granicą.
5. Dostęp gospodarstw do niezbędnych mediów.
6. Podniesienie standardów i rozbudowę sieci komunikacyjnej.
7. Podniesienie standardów gospodarstw i dostosowanie ich do przyjmowania gości.
8. Zwiększenie ilości obiektów turystycznych w oparciu o kwatery prywatne, agroturystyczne.
9. Zmianę wyglądu zabudowań pod względem architektonicznym – dostosowanie estetyki do wzorców architektury regionalnej.
10. Zagospodarowanie ogródków przydomowych.
11. Uzupełnienie oferty turystycznej o urządzenia sportu i rekreacji.
12. Wzbogacanie obszarów w urządzenia turystyczne takie jak, ścieżki i trasy spacerowe, konne, widokowe i urządzenia sportowe.

13. Dostosowanie obiektów i tras do całorocznego użytkowania.
14. Stworzenie szlaków atrakcji turystycznych.
15. Promowanie produkcji i promocji produktów regionalnych.

Podstawowymi kierunkami rozwoju turystyki i rekreacji na obszarze gminy powinny być:

1. Agroturystyka mająca predyspozycje rozwoju w obszarze północnym i zachodnim gminy.
2. Turystyka aktywna poprzez oznakowane szlaki piesze, rowerowe i konne.
3. Wytyczenie i zagospodarowanie pieszych szlaków turystycznych poprzez wyznaczenie miejsc do odpoczynku, oznakowanie atrakcji turystycznych itp.
4. Ruch turystyczny i rekreacyjny należy aktywizować także poza sezonem.
5. Na terenie gminy istnieje możliwość rozwoju sportów zimowych takich jak np. narciarstwo biegowe, jazda konna, a także istnieje możliwość rozwoju atrakcji turystycznych takich jak np. kuligi.

4. Obszary i zasady ochrony krajobrazu kulturowego, dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.

W zakresie ochrony wartości kulturowych terenu objętego opracowaniem, wyznaczono wartościowe obiekty kubaturowe oraz wartości ekspozycyjne-krajobrazowe, które znajdują się w rejestrze zabytków, wojewódzkiej ewidencji zabytków oraz w gminnej ewidencji zabytków - zostały one (oraz zabytki archeologiczne) szczegółowo omówione i wymienione w rozdziale 8.2. Zabytki architektoniczne i urbanistyczne oraz zabytki archeologiczne.

Obiekty wpisane do rejestru i ewidencji zabytków stanowią dobra kultury objęte są ustawową ochroną prawną polegającą na zabezpieczeniu przed niszczeniem, uszkodzeniem, dewastacją, na zapewnieniu im trwałego zachowania, niezbędnej konserwacji, rewaloryzacji lub odbudowy.

Priorytetem ochrony walorów dziedzictwa kulturowego powinno być w szczególności dostosowanie form nowej zabudowy do historycznego otoczenia w sposób zachowujący harmonię formalną i funkcjonalną.

W celu ochrony obiektów znajdujących się w Rejestrze Zabytków, Wojewódzkiej i Gminnej Ewidencji Zabytków, ustala się:

- utrzymanie obiektów w jak najlepszym stanie technicznym – bez naruszenia ich wartości zabytkowej;
- zapisy w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego dotyczące warunków i zakresu ochrony w zależności od potrzeb;

Ochrona dziedzictwa kulturowego gminy wymaga:

- remontów, modernizacji i odtwarzania obiektów zabytkowych;
- ochrony zespołów budownictwa drewnianego;
- ochronie podlegać ma forma zewnętrzna budowli i budynków zabytkowych;
- umiejętnego zagospodarowania sąsiedztwa obiektów zabytkowych i historycznych układów urbanistycznych;
- udzielania przez gminę wsparcia dla ewentualnych inwestorów, chcących (w sposób zgodny z zaleceniami Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków) zagospodarować obiekty zabytkowe;
- kontynuacji rozpoznania archeologicznego na terenie gminy i uwzględniania ich wyników podczas planowania przestrzennego i działalności inwestycyjnej;
- kształtowanie nowej zabudowy, kreowane w miejscowych planach zagospodarowania

przestrzennego powinno ochraniać charakter ulicowych wsi, ich sposób zabudowy oraz ekspozycję przestrzenną poprzez właściwe kształtowanie linii, wysokości i gęstości zabudowy, warunki realizacji ogrodzeń oraz zieleni wiejskiej;

- wszystkie kapliczki, rzeźby religijne i krzyże przydrożne są dobrem kultury współczesnej - zaleca się ich zachowanie i uwzględnienie przy projektowaniu układów przestrzennych w planach miejscowych oraz tradycyjnych miejsc ich lokalizacji;
- należy w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego określać warunki lokalizowania oraz wielkość reklam, szyldów, tablic informacyjnych oraz pylonów reklamowych;

Należy objąć ochroną wartości zabytkowych cmentarzy poprzez zachowanie i konserwację zabytków architektury oraz nagrobnej sztuki sakralnej, zachowanie i rewaloryzację historycznej kompozycji - w tym osi kompozycyjnych oraz skomponowanych układów zieleni.

Należy także objąć ochroną prawną teren dawnego dworu w Sulgostowie w formie trwałej ruiny oraz układu urbanistycznego miejscowości Klwów.

Należy realizować zapisy „Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami na lata 2012-2016” , w tym realizację szlaków i ścieżek rowerowych nie prowadzonych po drogach podstawowych.

Zgodnie z powyższym dokumentem, wykorzystując walory przyrodniczo - krajobrazowo - kulturowe, w celu ich pełnego wyeksponowania należy przyjąć:

- wyznaczenie szlaku turystycznego (jako ciągu pieszego, równoległego do trasy rowerowej) skrajem najciekawszych kompleksów leśnych w dolinie rzeki Drzewiczki;
- wprowadzenie ścieżek rowerowych obsługujących całą gminę;
- wykorzystanie walorów Rzeki Drzewiczka;
- wykorzystanie walorów kompleksów leśnych i faktu, że stanowią podstawę miejscowości Dąrzno, Sulgostów, Nowy Świat, Brzeski i Ligęzów;
- wykorzystanie walorów rzeki Drzewiczka do dalszego rozwoju turystyki kajakowej;

Ponadto należy uwzględnić i następujące działania służące poprawie środowiska kulturowego zawartego w „Gminnym Programie Opieki nad Zabytkami”:

1. Wsparcie turystyki

a) Cel operacyjnych:

- Poprawa atrakcyjności turystycznej gminy;
- Zwiększenie ilości miejsc noclegowych;

b) Zadania do wykonania:

- Zagospodarowanie turystyczne centrum wsi Sulgostów;
- Zagospodarowanie turystyczne centrum wsi Dąrzno;
- Zagospodarowanie centrum wsi Kadź;
- Utworzenie gospodarstw agroturystycznych;
- Budowa ścieżki rowerowej Klwów – Odrzywół;
- Budowa witaczy z logo „PAPRYKI”;

c) Miara wykonania:

- Liczba powstałych:
 - miejsc noclegowych;
 - szlaków turystycznych;
 - miejsc postojowych;
 - parkingów;
 - ścieżek rowerowych;
 - miejsc rekreacyjnych witaczy;

2. Rozwój infrastruktury sportowej

a) Cel operacyjnych:

- Zapewnienie infrastruktury sportowej i rekreacyjnej dla mieszkańców oraz miejsca na imprezy sportowe ;
- Rozwijanie zainteresowań sportowych młodzieży;

b) Zadania do wykonania:

- Budowa hali sportowej w Klwowie;
- Budowa i modernizacja boisk sportowych na terenie gminy;

c) Miara wykonania:

- Liczba wybudowanych obiektów sportowych;
- Ilość imprez sportowych;

3. Zagospodarowanie przestrzeni publicznej

a) Cel operacyjnych:

- Poprawa atrakcyjności gminy;

b) Zadania do wykonania:

- Budowa lub przebudowa i wyposażenie świetlic wiejskich w Drażnie, Kadzi, Sulgostowie, Sadach Kolonii;

c) Miara wykonania:

- Liczba wybudowanych, wyremontowanych i wyposażonych świetlic wiejskich;

4. Rozwój polityki oświatowej Gminy Klwów

a) Cel operacyjnych:

- Podniesienie poziomu wykształcenia mieszkańców gminy Klwów;
- Stworzenie warunków do pełnego rozwoju osobowości młodego człowieka oraz eliminowanie zjawisk zagrażających temu rozwojowi;

b) Zadania do wykonania:

- Zatrudnienie w szkołach i przedszkolach logopedy;
- Poszerzenie oferty nauczania języków obcych;
- Dodatkowe kształcenie i rozwijanie zainteresowań;
- Utworzenie na terenie gminy 9 – cio godzinnego przedszkola;
- Organizacja szkoleń zawodowych i informacyjnych dla mieszkańców gminy;

c) Miara wykonania:

- Liczba dzieci i młodzieży u których umniejszyły się problemy dysleksji i dysortografii;
- Zwiększenie się liczby uczniów osiągających sukcesy w konkursach przedmiotowych i sporcie
- Polepszenie wyników testów kompetencyjnych;
- Zmniejszenie bezrobocia wśród kobiet – matek wychowujących dzieci w wieku 3 – 5 lat;

5. Promocja gminy Klwów

a) Cel operacyjnych:

- Poprawa atrakcyjności turystycznej gminy;
- Zwiększenie skuteczności komunikowania się pomiędzy władzami gminy i mieszkańcami;
- Umocnienie więzi partnerskiej z sąsiednimi gminami;

b) Zadania do wykonania:

- Organizacja corocznej imprezy kulturalno – rozrywkowej pn. „Święto Papryki”;
- Wydawanie profesjonalnych materiałów promujących gminę;
- Współpraca z władzami samorządowymi w zakresie wydawania gazety lokalnej pn. „Ziemia Przysuska”;

- Rozwój kontaktów z mediami;
- c) Miara wykonania:
 - Ilość zorganizowanych imprez promocyjnych;
 - Ilość wydanych materiałów promocyjnych;

5. Kierunki rozwoju systemów komunikacji i infrastruktury technicznej.

Rozwój infrastruktury komunikacyjnej i technicznej powinien dążyć do poziomu w pełni zapewniającego:

- ochronę zdrowia mieszkańców;
- wysoki standard życia mieszkańców;
- stworzenie dobrych warunków do dynamicznego rozwoju gospodarczego gminy;

Wobec wzrastającej ruchliwości społeczeństwa i gwałtownego zwiększenia obciążenia transportu drogowego związanego przede wszystkim z funkcją rolniczą gminy, kierunki działań w zakresie transportu zmierzać muszą do poprawy jakości infrastruktury, szczególnie w kierunku zapewnienia większego bezpieczeństwa, usprawnienia ruchu, wyeliminowania zbędnych kolizji oraz uciążliwości dla okolicznych mieszkańców. Dla spełnienia zwiększonych wymogów w zakresie komunikacji i transportu i w związku z tym usunięcia ograniczeń dla rozwoju gminy w tym zakresie należy:

1. Przeprowadzić kompleksowy proces modernizacji i poprawy jakości odcinków dróg gminnych.
2. Przeprowadzić modernizację dróg wojewódzkich: nr 727 (przebudowa do klasy drogi głównej G) oraz nr 729 (przebudowa do klasy drogi zbiorczej Z).
3. Rozpocząć działania na rzecz pozyskania terenów i rozpoczęcia realizacji obwodnicy Kłwowa w przebiegu drogi krajowej nr 48.
4. W celu zapewnienia odpowiedniej segregacji ruchu pojazdów o odmiennych parametrach ruchu, co przyczynia się do zwiększenia bezpieczeństwa, należy opracować i wdrożyć program budowy ścieżek rowerowych na terenie gminy. W pierwszej kolejności ścieżki powinny odciążać najbardziej uczęszczane i niebezpieczne odcinki dróg.
5. Na obszarze całej gminy dopuszcza się realizację dróg gminnych i wewnętrznych oraz parkingów niewyznaczonych w Studium, zgodnie z przepisami odrębnymi.

5.1. Zaopatrzenie w wodę.

Należy dążyć do zaopatrzenia w wodę z wodociągów grupowych, zasilanych ze stacji wodociągowych, wszystkich mieszkańców gminy.

Studnie mogą stanowić źródło wody dla potrzeb gospodarczych. Zasięgi stref ochrony sanitarnej wokół studni w poszczególnych stacjach wodociągowych równe wielkościom stref ochrony bezpośredniej, określonych w przepisach odrębnych.

5.2. Odprowadzanie ścieków.

Biorąc pod uwagę warunki terenowe oraz rozmieszczenie jednostek osadniczych, konieczna, ze względu na wymogi ochrony środowiska, budowa kanalizacji sanitarnej wymagać będzie poza grawitacyjnymi odcinkami przewodów, stosowania wymuszonego przepływu zbieranych ścieków w kilku odrębnych układach z lokalnymi oczyszczalniami.

Należy sukcesywnie wykonać budowę oczyszczalni ścieków i kanalizacji sanitarnej na terenie gminy w Borowej Woli, Głuszynie, Kłudnie, Podczaszej Woli, Kolonii Ulów, Sulgostowie, Drażnie i w Przysławowicach Dużych.

Ze względu na duże koszty skanalizowania lub brak możliwości technicznej, dopuszcza się indywidualne kanalizowanie posesji do szczelnych zbiorników na nieczystości ciekłe oraz przydomowych oczyszczalni ścieków. Nieczystości ze zbiorników będą wywożone przez służby komunalne do punktu zlewnego przy oczyszczalni miejskiej.

Dla miejscowej utylizacji ścieków sanitarnych proponuje się budowę małych przydomowych oczyszczalni ścieków.

Należy lokalizować indywidualne urządzenia do oczyszczania ścieków na terenach zakładów produkcyjnych i usługowych, pod warunkiem że będzie to zgodne z wymogami sanitarnymi i ochrony środowiska oraz zgodne z przepisami odrębnymi.

Na całym obszarze gminy należy wprowadzić zakaz odprowadzania ścieków nieoczyszczonych do cieków wodnych i rowów melioracyjnych oraz wód gruntowych. Zabudowa mieszkaniowa, usługowa i przemysłowa nie objęta siecią kanalizacyjną powinna być wyposażona w szczelne zbiorniki osadowe lub przydomowe oczyszczalnie ścieków.

Nie przewiduje się na terenie gminy lokalizacji odrębnej sieci kanalizacji deszczowej. Wody deszczowe są bezpośrednio odprowadzane do gruntu i przydrożnych rowów.

5.3. Zaopatrzenie w gaz.

Gmina nie jest zasilana gazem ziemnym z krajowego systemu gazowniczego.

Potrzeby ciepłe komunalno-bytowe w gospodarstwach domowych zaspokajane są dostawą gazu płynnego LPG dostarczanego w butlach przez okoliczne firmy prowadzące dystrybucję.

Sieci gazowe średniego ciśnienia miasta i gminy powinny tworzyć współpracujący układ zapewniający bezawaryjną dostawę gazu na cele grzewcze i bytowo-gospodarcze.

Gazyfikacja obszaru przez przedsiębiorstwo gazownicze będzie możliwa, jeśli zaistnieją techniczne i ekonomiczne warunki budowy odcinków sieci gazowych.

Przeprowadzanie gazyfikacji gminy powinno być ściśle powiązane z kierunkami ochrony przyrody i z ustaleniami przepisów odrębnych.

5.4. Zaopatrzenie w energię elektryczną.

Należy zapewnić wszystkim mieszkańcom gminy Kłwów dostawę energii elektrycznej o dobrych parametrach technicznych, jakościowych i ilościowych, które by całkowicie pokryły potrzeby odbiorców. Osiągnąć to należy przez:

- rozbudowę sieci energetycznej napowietrznej i kablowej średniego i niskiego napięcia oraz budowę nowych stacji transformatorowych SN/nn;
- lokowanie pasów dla linii średniego i niskiego napięcia oraz oświetlenia ulicznego w ciągach drogowych;
- konieczność prowadzenia linii średniego i niskiego napięcia po oddzielnych trasach;
- projektowanie w istniejących liniach napowietrznych SN, stacji transformatorowych słupowych, natomiast stacje wężzowe, tylko w przypadku dużych mocy i braku napowietrznych linii SN;
- wykonywanie zasilania liniami napowietrznymi jak i kablowymi (dotyczy także stacji wężzowych i słupowych) ;
- zapewnieniu rezerwy terenu pod budowę nowych stacji, jeśli takie będą niezbędne do zasilania danego terenu;
- dopuszczenie na terenie obszarów chronionych, skracania wysokości lub usuwania drzew i krzewów pod napowietrznymi liniami elektroenergetycznymi;
- zakaz nasadzeń pod napowietrznymi liniami elektroenergetycznymi drzew i krzewów tych gatunków, których naturalna wysokość może przekraczać 3m;
- nakaz przycinania drzew i krzewów rosnących pod liniami elektroenergetycznymi;

W celu maksymalnej ochrony przed polem elektromagnetycznym należy:

- zapobiegać zagrożeniom poprzez wyznaczenie w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego odpowiednich pasów technologicznych dla linii napowietrznych:
 - 15 kV – po 7 m od osi linii z przewodami nieizolowanymi oraz po 5 m od osi linii z

przewodami izolowanymi,

- w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego wprowadzić stosowne zakazy w obrębie pasów technologicznych linii elektroenergetycznych,
- stosować dopuszczalne wskaźniki poziomu pola elektromagnetycznego, zgodnie z obowiązującymi w tym zakresie przepisami szczególnymi.

Miejscowe plany zagospodarowania poszczególnych terenów powinny przewidywać rezerwację miejsc i terenu dla lokalizacji linii, stacji i przyłączy oraz innych elementów infrastruktury elektroenergetycznej niezbędnych dla zaopatrzenia lokowanych na tych terenach budynków i budowli w energię elektryczną, a także oświetlenia terenu wokół obiektów.

Rozwój systemu zaopatrzenia w energię elektryczną ma polegać na odbudowie, przebudowie i modernizacji istniejących linii elektroenergetycznych oraz budowie nowych linii elektroenergetycznych a także na odbudowie, przebudowie, modernizacji i wymianie istniejących stacji rozdzielczych, transformatorowych i transformatorowo-rozdzielczych oraz budowie nowych stacji.

Przyłączanie obiektów do sieci elektroenergetycznej oraz przebudowa urządzeń elektroenergetycznych, powstała w wyniku wystąpienia kolizji planu zagospodarowania działki (w tym również wynikającego ze zmiany przeznaczenia terenu) z istniejącymi urządzeniami elektroenergetycznymi będzie się odbywać w uzgodnieniu i na warunkach określonych przez właściwe przedsiębiorstwo energetyczne według zasad określonych w przepisach prawa energetycznego.

Dla istniejących i projektowanych linii nn i SN, należy pozostawić odpowiednie korytarze uwzględniające wymagane przepisami odległości od innych obiektów.

Szczegóły techniczne budowy i lokalizacji urządzeń elektroenergetycznych należy uzgadniać na etapie opracowań realizacyjnych z odpowiednimi gestorami.

5.5. Telekomunikacja.

Ustala się następujące kierunki rozwoju telekomunikacji:

- Utrzymanie istniejących urządzeń telekomunikacyjnych w dobrym stanie technicznym.
- Lokalizację sieci telekomunikacyjnych zarówno w tradycyjnych, jak i w nowych technologiach, w tym budowę infrastruktury światłowodowej.
- Objęcie terenu gminy zintegrowanym systemem telekomunikacyjnym, połączonym z systemami sieci internetowych: wojewódzkiej i krajowej.
- Objęcie terenu całej gminy Kłwów dostępem do sieci internetowej.
- Rozwój systemów telekomunikacyjnych i teleinformatycznych (przewodowych i bezprzewodowych), stosownie do wzrostu zapotrzebowania na usługi telekomunikacyjne i teleinformatyczne w gminie i regionie.
- Dopuszcza się lokalizację inwestycji celu publicznego z zakresu łączności publicznej w rozumieniu przepisów odrębnych.

5.6. Odpady.

Odpady unieszkodliwianie poprzez składowanie są deponowane docelowo na wyznaczonych regionalnych składowiskach odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne (RSO). Dla Radomskiego Regionu Gospodarki Odpadami wyznaczono, jako obiekty regionalne, dwa składowiska odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne:

- Składowisko odpadów w m. Radom – Wincentów – pojemność pozostała do wypełnienia 1 137 334 m³ (RIPOK);
- Składowisko odpadów w m. Warka, gm. Warka – pojemność pozostała do wypełnienia 558 247 m³ (RIPOK);

W Radomskim Regionie Gospodarki Odpadami zlokalizowana jest także jedna instalacja do

mechaniczno – biologicznego przetwarzania odpadów (MBP):

- Instalacja MBP zlokalizowana w Zakładzie Utylizacji Odpadów Komunalnych „RADKOM” Sp. z o.o. w Radomiu składająca się z sortowni odpadów komunalnych zmieszanych i selektywnie zebranych o mocy przerobowej 102 000 Mg/rok oraz linii do kompostowania frakcji organicznej pochodzącej ze strumienia zmieszanych odpadów komunalnych o mocy przerobowej 45 000 Mg/rok (RIPOK).

W celu utrzymania czystości i porządku na swoim terenie, gminy ustala się :

- obowiązek określenia zasad i sposobów selektywnego zbierania odpadów komunalnych, obejmującego co najmniej frakcje takie jak: papier, szkło, metale, tworzywa sztuczne, opakowania wielomateriałowe oraz odpady komunalne ulegające biodegradacji;
- zapewnienie osiągnięcia odpowiednich poziomów recyklingu, przygotowania do ponownego użycia i odzysku innymi metodami oraz ograniczenia masy odpadów komunalnych ulegających biodegradacji kierowanych do składowania;
- tworzenie punktów selektywnego zbierania odpadów komunalnych zapewniających łatwy dostęp dla wszystkich mieszkańców gminy;
- wskazanie miejsca zbiórki zużytego sprzętu elektrycznego i elektronicznego pochodzącego z gospodarstw domowych;

6. Obszary, na których rozmieszczone będą inwestycje celu publicznego o znaczeniu lokalnym.

Zgodnie z art. 2 pkt 5 Ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym za inwestycje celu publicznego uważa się działania o znaczeniu lokalnym (gminnym) i ponadlokalnym (powiatowym, wojewódzkim i krajowym), stanowiące realizację celów, o których mowa w art. 6 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami. Na obszarze gminy inwestycjami celu publicznego w rozumieniu Ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym są:

1. Budowa i modernizacja dróg gminnych.
2. Budowa i modernizacja dróg powiatowych.
3. Budowa obejścia miejscowości Klwów w ciągu drogi krajowej nr 48.
4. Budowa i modernizacja linii elektroenergetycznych średniego i niskiego napięcia zlokalizowanych na terenie gminy.
5. Budowa i modernizacja przewodów wodociągowych i ujęć wody na terenie gminy.
6. Budowa urządzeń gospodarki ściekowej na terenie gminy, w tym oczyszczalni przydomowych.
7. Inwestycje w system gromadzenia odpadów na terenie gminy.
8. Modernizacja urządzeń melioracji wodnych na terenie gminy.
9. Inwestycje związane z ochroną obiektów zabytkowych na terenie gminy.
10. Budowa i modernizacja budynków użyteczności publicznej.

7. Obszary, na których rozmieszczone będą inwestycje celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym, zgodnie z ustaleniami planu zagospodarowania przestrzennego województwa.

Zgodnie z ustaleniami „Planu zagospodarowania przestrzennego województwa” przewiduje się następujące inwestycje celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym na terenie miasta i gminy Żelechów:

1. Usprawnienie sieci dróg wojewódzkich, w tym likwidacja „wąskich gardeł” w ruchu poprzez budowę, przebudowę, remonty, utrzymanie istniejących dróg i obiektów mostowych obejmujące głównie dostosowanie parametrów technicznych do wymagań ruchu, zwiększenia nośności, odnowy nawierzchni, budowy chodników i ścieżek rowerowych, zwłaszcza na terenach zabudowywanych.

2. Budowę obejść w ciągach istniejących dróg na obszarach zurbanizowanych dla zmniejszenia uciążliwości ruchu tranzytowego – modernizacja dróg wojewódzkich: nr 727 (przebudowa do klasy drogi głównej G) oraz nr 729 (przebudowa do klasy drogi zbiorczej Z).
3. Rozwój światłowodowej infrastruktury telekomunikacyjnej obejmującej swym zasięgiem wszystkie miasta i siedziby gmin, w tym obszary zewnętrzne aglomeracji warszawskiej oraz rozbudowę automatycznych połączeń międzymiastowych.
4. Rozwój technik radiokomunikacyjnych oraz innych systemów łączności bezprzewodowej.
5. Uzyskanie nowych połączeń z krajowym układem przesyłowym gazu zwiększających wydajność techniczną systemu poprzez rozbudowę gazociągu wysokiego ciśnienia.

8. Obszary, dla których obowiązkowe jest sporządzenie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego na podstawie przepisów odrębnych.

Na terenie gminy występują obszary, dla których obowiązkowe jest sporządzenie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego na podstawie przepisów odrębnych t. j. ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 roku o ochronie przyrody - na terenie gminy występuje obszar chronionego krajobrazu oraz w jego granicy Natura 2000.

W chwili obecnej obszar ten ma obowiązujący miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego.

Należy także wykonać miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego obejmujący tereny przeznaczone pod lokalizację urządzeń wytwarzających energię z odnawialnych źródeł energii powyżej 100kW - przede wszystkim pod lokalizację farm wiatrowych.

9. Obszary wymagające przeprowadzenia scaleń i podziału nieruchomości.

Obszary wymagające przeprowadzenia scaleń i podziału nieruchomości są to tereny objęte zmianą przeznaczenia z terenów niezainwestowanych na tereny zainwestowane, które ze względu na podział geodezyjny (także własnościowy) uniemożliwiają prawidłowe zagospodarowanie działek sąsiadujących zgodnie z funkcją i warunkami zagospodarowania terenu oraz przepisami szczególnymi. Są to przede wszystkim nowe, wielkopowierzchniowe tereny przeznaczone pod zabudowę mieszkaniową, przekształcone z terenów rolnych.

10. Obszary rozmieszczenia obiektów handlowych o powierzchni sprzedaży powyżej 2000 m².

Na terenie gminy nie wyznacza się obszarów przeznaczonych do lokalizacji obiektów handlowych o powierzchni powyżej 2000 m².

11. Obszary przestrzeni publicznej.

Na terenie gminy wyznacza się następujące obszary przestrzeni publicznej:

- Plac w Klwowie(oznaczony symbolem KP, na rysunku Studium).
- Centra poszczególnych wsi.

12. Obszary, dla których gmina zamierza sporządzić miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego.

Gmina Klwów ma pełne pokrycie miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego. W związku z uchwaleniem Studium, część terenów objętych zmianą, będzie wymagała zmiany obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

Proponuje się objęcie zmianą całości gminy w granicach administracyjnych.

W przypadku braku możliwości wykonania powyższego założenia proponuje się w pierwszej kolejności opracowywanie planów dla obszarów, na których będą rozmieszczone urządzenia

wytwarzające energię z odnawialnych źródeł energii powyżej 100kW oraz w granicach administracyjnych sołectw wg poniższej kolejności:

1. Klwów i Klwowska Wola.
2. Kadź.
3. Brzeski.
4. Nowy Świat.
5. Ligęzów.
6. Borowa Wieś.
7. Sulgostów.
8. Drążno.
9. Przysiałowice Duże.
10. Przysiałowice Duże Kolonia.
11. Sady Kolonia.
12. Podczasza Wola.
13. Głuszyna.
14. Kłudno.
15. Ulów.
16. Kolonia Ulów.

Dopuszcza się także w granicach każdego sołectwa, w ramach indywidualnych przypadków, wyłączenie z opracowania terenów leśnych oraz podział sołectwa na mniejsze obszary objęte zmianą planu. Co do ostatecznej wielkości i kolejności wykonania planów głoś decydujący ma Rada Gminy oraz Wójt, w zależności od potrzeb i rozwoju gminy.

13. Obszary wymagające zmiany przeznaczenia gruntów rolnych i leśnych na cele nierolnicze i nieleśne.

W związku z ochroną gruntów leśnych i ornych dobrych klas bonitacyjnych nie przewiduje się znacznych obszarów przewidzianych do zmiany przeznaczenia. Ewentualne zmiany dotyczą terenów rolnych oraz leśnych w bliskim sąsiedztwie lub w terenach już zainwestowanych. Są to w przeważającej części grunty o klasach bonitacyjnych VI-IV oraz częściowo grunty o klasie III.

Jedyna większa zmiana przeznaczenia terenów leśnych na cele nieleśne przewidziana jest w północnej części miejscowości Klwów. Zmiana przeznaczenia terenu nie wiąże się z wycinką drzewostanu, ze względu na wcześniejsze szkody wyrządzone przez pożar.

14. Kierunki i zasady kształtowania rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej.

Należy zachować rolnictwo jako wiodącą funkcję w gminie. Restrukturyzacja rolnictwa powinna zmierzać w kierunku specjalistycznych gospodarstw rolnych.

Ze względu na wysoką dynamikę przemian na obszarach wiejskich proponuje się wyróżnienie trzech grup gospodarstw:

1. I grupa – gospodarstwa o powierzchni > 5 ha, nastawiona głównie na skoncentrowaną produkcję – powinna to być największa i najbardziej rozwijająca się grupa ze względu na charakter gminy oraz jej uwarunkowania.
2. II grupa – gospodarstwa o powierzchni 2-5 ha, gospodarstwa dwu- wielozawodowe, o profilu produkcji specjalistycznej oraz działalności pozarolniczej.
3. III grupa – gospodarstwa najmniejsze obszarowo o produkcji rolniczej przeznaczonej na samozaopatrzenie.

Kierunki produkcji rolnej należy dostosować do predyspozycji rolniczej przestrzeni produkcyjnej i do koniunktury na rynku żywnościowym. Równocześnie należy spełnić warunek bezpieczeństwa form i technologii produkcyjnych pod względem ochrony środowiska, zwłaszcza zasobów wodnych gminy.

Wyznacza się następujące kierunki i zasady kształtowania rolniczej przestrzeni produkcyjnej:

1. Należy dążyć do zacieśniania związku przemysłu spożywczego z producentami.
2. Należy przeprowadzić intensyfikację ukształtowanych kierunków produkcji rolniczej a przede wszystkim:
 - w produkcji roślinnej – głównie uprawa papryki pod osłonami, oraz w uzupełnieniu - sady, krzewy jagodowe, rabarbar, kwiaty;
 - w produkcji zwierzęcej - bydło mleczne i mięsne na bazie własnych pasz;
3. Promocja agroturystyki i produkcji zdrowej żywności w gminie.
4. Rozwój intensywnego i średniointensywnego rolnictwa na terenach wschodniej i centralnej części gminy obejmujące najlepsze obszary gminy do produkcji rolnej.
5. Działania na rzecz:
 - zapewnienia urządzeń obsługi rolnictwa z zakresu zaopatrzenia w środki do produkcji rolnej;
 - zbytu produkcji rolniczej – rozwój zakładów przetwórczych, usług związanych z dystrybucją;
 - poprawy struktury agrarnej (scalanie użytków rolnych, preferencje w powiększaniu gospodarstw), wykorzystanie nadwyżek siły roboczej w gminie do produkcja towarów pracochłonnych - warzyw, tytoniu, truskawek, ziół, jaj, drobiu, mleka, miodu itp.;
 - racjonalnego wykorzystywania rolniczej przestrzeni produkcyjnej;
 - utrzymanie w użytkowaniu rolniczym trwałych użytków zielonych z uwagi na tanią bazę paszową dla produkcji zwierzęcej, gleby organiczne i cenny element w sieci ekologicznej gminy;
 - utrzymanie w użytkowaniu rolniczym trwałych kultur wieloletnich (trwałych nasadzeń drzew i krzewów owocowych);
 - zwiększanie produktywności użytków rolnych poprzez melioracje, wapnowanie, zabiegi agrotechniczne, płodozmian itp.;
 - zalesienie gruntów nieprzydatnych i o niskiej przydatności do produkcji rolniczej;

Grunty rolne, wypadające z produkcji rolnej powinny podlegać zalesianiu w celu zwiększenia niskiej lesistości gminy.

15. Obiekty lub obszary, dla których wyznacza się w złożu kopaliny filar ochronny.

Na obszarze gminy nie występują tereny górnicze w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. Prawo geologiczne i górnicze (Dz. U. z 2014, poz. 613), w związku z powyższym nie wyznacza się filarów ochronnych.

16. Obszary szczególnego zagrożenia powodzią oraz obszary osuwania się mas ziemnych.

Na obszarze gminy nie występują tereny zagrożone osuwaniem się mas ziemnych.

Na terenie gminy występują udokumentowane tereny zagrożenia powodzią, wyznaczone przez Dyrektora RZGW w Warszawie w opracowaniach pn. „Studium dla potrzeb planów ochrony przeciwpowodziowej – etap I, rzeka Drzewiczka”. Obszarami szczególnego zagrożenia powodzią są tereny wzdłuż rzeki Drzewiczki..

Na obszarach zagrożenia powodzią obowiązują wszystkie zapisy art 88I Ustawy z dnia 18 lipca 2001 r. Prawo wodne, a w szczególności zabrania się wykonywania robót oraz czynności utrudniających ochronę przed powodzią lub zwiększających zagrożenie powodziowe, w tym:

- wykonywania urządzeń wodnych oraz budowy innych obiektów budowlanych (jeżeli nie

utrudni to ochrony przed powodzią, dyrektor RZGW może, w drodze decyzji, na obszarach szczególnego zagrożenia powodzią, zwolnić od niniejszych zakazów);

- sadzenia drzew lub krzewów, z wyjątkiem plantacji wiklinowych na potrzeby regulacji wód oraz roślinności stanowiącej element zabudowy biologicznej dolin rzecznych lub służącej do wzmacniania brzegów, obwałowań lub odsypisk;
- zmiany ukształtowania terenu, składowania materiałów oraz wykonywania innych robót, z wyjątkiem robót związanych z regulacją lub utrzymywaniem wód oraz brzegu morskiego, a także utrzymywaniem, odbudową, rozbudową lub przebudową wałów przeciwpowodziowych wraz z obiektami związanymi z nimi funkcjonalnie.

17. Obszary pomników zagłady i ich stref ochronnych oraz obowiązujące na nich ograniczenia prowadzenia działalności gospodarczej, zgodnie z przepisami ustawy z dnia 7 maja 1999 r. o ochronie terenów byłych hitlerowskich obozów zagłady (Dz. U. Nr 41, poz. 412 oraz z 2002 r. Nr 113, poz. 984 i Nr 153, poz. 1271).

Na obszarze gminy nie występują obszary pomników zagłady i ich stref ochronnych rozumianych zgodnie z przepisami ustawy z dnia 7 maja 1999 r. o ochronie terenów byłych hitlerowskich obozów zagłady (Dz. U. Nr 41, poz. 412 oraz z 2002 r. Nr 113, poz. 984 i Nr 153, poz. 1271).

18. Obszary wymagające przekształceń, rehabilitacji lub rekultywacji.

Na obszarze gminy nie występują obszary wymagające przekształceń, rehabilitacji lub rekultywacji.

19. Granice terenów zamkniętych i ich stref ochronnych.

Na terenie gminy Klwów nie występują tereny zamknięte i ich strefy ochronne.

20. Obszary funkcjonalne o znaczeniu lokalnym.

Na terenie gminy nie występują obszary funkcjonalne o znaczeniu lokalnym wyznaczone przez samorząd gminny.

21. Obszary, na których rozmieszczone będą urządzenia wytwarzające energię z odnawialnych źródeł energii o mocy przekraczającej 100 kW, a także ich strefy ochronnych związanych z ograniczeniami w zabudowie oraz zagospodarowaniu i użytkowaniu terenu.

Na terenie gminy Klwów planuje się rozmieszczenie siłowni wiatrowych, elektrowni pozyskujących energię słoneczną oraz innych urządzeń wytwarzających energię z odnawialnych źródeł energii.

Proponowane obszary, na których rozmieszczone będą urządzenia wytwarzających energię z odnawialnych źródeł energii o mocy przekraczającej 100 kW, a także ich strefy ochronnych związanych z ograniczeniami w zabudowie oraz zagospodarowaniu i użytkowaniu terenu (granice strefy ochronnej, od urządzeń wytwarzających energię z odnawialnych źródeł energii o mocy przekraczającej 100 kW, związanej z ograniczeniami w zabudowie oraz zagospodarowaniu i użytkowaniu terenu), zostały określona na rys. Studium . Są to obszary predysponowane do lokalizacji tego rodzaju obiektów.

W przypadku elektrowni wykorzystujących energię wiatru dodatkowo należy spełnić dodatkowe kryteria pod względem usytuowania:

1. Ze względu na hałas, emitowany przez turbiny wiatrowe minimalna odległość między farmą wiatrową a domami mieszkalnymi powinna spełniać normy zawarte w przepisach

odrębnych.

2. Możliwość podłączenia do sieci energetycznej: wykorzystanie linii średniego napięcia 15kV, co pozwala podłączyć turbinę bezpośrednio do linii, lecz uniemożliwia instalowanie mocy większych, niż 4-6 MW lub wykorzystanie linii wysokiego napięcia 110kV, co umożliwia instalowanie większych mocy, lecz wiąże się z koniecznością budowy stacji przekątnikowej GPZ 15kV/110kV (opłacalne przy mocy ponad 12 MW).

Sumarycznie dopuszcza się do lokowania maksimum 10 siłowni wiatrowych o mocy powyżej 100 kW na wszystkich terenach dopuszczonych do lokalizacji urządzeń wytwarzających energię z odnawialnych źródeł energii o mocy przekraczającej 100 kW. Dokładna ilość turbin wiatrowych o mocy powyżej 100 kW w każdej możliwej lokalizacji, parametry oraz dokładna lokalizacja zostanie uszczegółowiona na etapie sporządzania obligatoryjnego miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego i po przeprowadzeniu wymaganych badań.

Tereny rolne, oznaczone symbolem R objęte obszarami EW i ich strefami ochronnymi, podlegają zakazowi zabudowy oraz zalesień na tym obszarze, poza zabudowaniami związanymi z produkcją rolną.

Zasięg oddziaływania turbin wiatrowych ogranicza granica strefy ochronnej od urządzeń wytwarzających energię z odnawialnych źródeł energii powyżej 100 kW (turbin wiatrowych) i nie może ona przekroczyć wartości dopuszczalnych zgodnie z przepisami odrębnymi. Dodatkowo lokalizacja siłowni wiatrowych podlega ograniczeniu i odsunięciu o odległość:

- min. 500 m od zabudowy mieszkaniowej;
- nie mniej niż 1000 m – od obszarów Natura 2000;
- nie mniej niż 200 m – od brzegów zbiorników i cieków wodnych oraz linii lasów;
- w strefie dopuszczenia lokalizacji nie zaleca się lokalizowania zbiorników retencyjnych, stawów hodowlanych, zadrzewień i zakrzewień śródpolnych,
- na terenach lokalizacji urządzeń wytwarzające energię z odnawialnych źródeł energii o mocy przekraczającej 100 kW wraz z ich strefą ochronną oraz infrastrukturą towarzyszącą zakazuje się lokalizowanie budynków przeznaczonych na pobyt ludzi;
- inne szczegółowe parametry dotyczące zasad zagospodarowania terenów przeznaczonych pod lokalizację farmy wiatrowej wraz ze strefą ograniczeń, należy szczegółowo określić w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego;

Dopuszcza się zmianę tych odległości w przypadku kiedy raport o oddziaływaniu na przedsięwzięcie na środowisko wykaze możliwość zmiany tej odległości.

Granica strefy ochronnej od urządzeń wytwarzających energię z odnawialnych źródeł energii powyżej 100 kW została wyznaczona zgodnie z powyższymi założeniami - w celu maksymalnej ochrony przed hałasem. Przebieg jej granicy może ulec modyfikacji na etapie sporządzania miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego po wykonaniu „Studium hałasu”. Nie będzie to stanowiło naruszenia ustaleń Studium.

Elektrownie wiatrowe muszą spełniać warunki dotyczące norm hałasu, ustalone odrębnymi przepisami.

IV. UZASADNIENIE I SYNTEZA

Gmina Klwów, o powierzchni 8693 ha, położona jest w południowo - zachodniej części województwa mazowieckiego, w powiecie przysuskim . Gminę stanowi 16 sołectw. Gmina posiada dobrze rozwiniętą sieć powiązań komunikacyjnych. Przez główną miejscowość Klwów przebiega droga krajowa nr 48 relacji Tomaszów Mazowiecki-Kock oraz ma swój początek droga wojewódzka nr 727 relacji Klwów-Przysucha-Szydłowiec-Wierzbica oraz droga wojewódzka nr 729 relacji Przysławowice Duże - Potworów. Gmina jest położona w odległości ok. 98 km od Warszawy, ok. 105 km od Łodzi, ok. 41 km od Radomia oraz ok. 21 km od Przysuchy.

Gmina ma charakter typowo rolniczy.

Rozmieszczenie miejscowości na terenie gminy jest równomierne. W obrębie wsi najczęściej występuje zabudowa dość zwarta. Występuje przewaga zabudowy siedliskowej oraz mieszkaniowej jednorodzinnej. Miejscowość Klwów pełni funkcję cenotwórczą - jest ośrodkiem administracyjnym, mieszkaniowym oraz usługowym.

Największym atutem gminy są tereny o wysokich walorach przyrodniczych. Na jej obszarze zlokalizowany jest Obszar Chronionego Krajobrazu Dolina rzeki Pilicy i Drzewiczki (OChKDPID) oraz dwa obszary Natura 2000 Dolina Pilicy PLB 140003 oraz Natura 2000 Dolina Dolnej Pilicy PLH140016.

Gmina cechuje się w miarę stabilną tendencją demograficzną. Sieć usługowa jest rozwinięta w stopniu dobrym dla obsługi gminy.

Infrastruktura techniczna rozwinięta jest przede wszystkim na terenie miejscowości Klwów i Klwowska Wola, które posiadają sieć wodociągową i kanalizacyjną (nie obejmującą swoim zasięgiem całych miejscowości) oraz sieć energetyczną. Pozostałe miejscowości gminy są zwodociągowane. Nie są natomiast podłączone do sieci kanalizacyjnej.

Gmina nie jest zgazyfikowana.

Walorem i atutem gminy są jej gleby oraz unikatowe, nieskażone środowisko.

Zadaniem Studium było stworzenie warunków dla takiego rozwoju przestrzennego, które pozwoliłyby na zdyskontowanie istniejących walorów oraz zniwelowanie narastających problemów i konfliktów przestrzennych. W rozwiązaniach Studium zaproponowano rozwój gminy jako obszaru z nastawieniem na rozwój funkcji rolniczych, w którym powinny być rozwijane funkcje usługowe i produkcyjne. Zwraca się także uwagę na możliwości związane z funkcją turystyczną.

Rozwojowi temu powinno sprzyjać wykorzystanie, uwypuklenie i uatrakcyjnienie istniejących walorów środowiskowych gminy. Należy pielęgnować walory estetyczne, historię gminy oraz wzmocnić strefę produkcji rolniczej.